

MAŁY (4036) *ai*

mały (3776), **mał** (260) [w tym: *N sg f* (6), w funkcji rzeczownika i w skostniałych wyrażeniach przyimkowych (253)].

a jasne (w tym 34 r. błędne znakowanie).

comp i sup (864 + 552): -mniejszy (1414), miejszy (1), mniszy (1), [n(a)m(a)lszy]; mniejszy : miejszy : mniszy *ZapWar* (10 : 1 : -), *BielKron* (75 : - : 1); ~ -e- (211), -é- (6), -(e)- (1198); -e- : -é- *MurzHist* (2 : 2), *MurzNT* (5 : 2), *Strum* (3 : 1), *SarnStat* (47 : 1). *sup* *ną-* (493), *nąj-* (59); *nąj-* *PatKaz I*, *ZapKościer*, *ReszHoz*, *WerGośc*, *CzahTr* (3); *ną-* : *nąj-* *PatKaz III* (5 : 1), *LibLeg* (3 : 1), *RejKup* (5 : 1), *LubPs* (14 : 1), *OrzRozm* (3 : 1), *Mącz* (8 : 18), *SienLek* (3 : 1), *GórnDworz* (3 : 17), *RejPos* (93 : 3), *SkarJedn* (2 : 1), *NiemObr* (5 : 5), *ReszPrz* (3 : 1), *ActReg* (3 : 1); ~ *ną-* (453), *na-* (5), *n(a)-* (35); *na-* *Murm*; *ną-* : *na-* *MurzHist* (2 : 2), *MurzNT* (2 : 1), *Mącz* (7 : 1); ~ *nąj-* (53), *naj-* (1), *n(a)j-* (5); *nąj-* : *naj-* *Mącz* (17 : 1). *sup* od wyrażenia przyimkowego »po mału«: *nąpomal(e)j* (1) *KlonFlis* [w rymie].

sg m N mały, mniejszy, *nąmniejszy* (474). $\diamond$ *G* małego, mniejszego, *nąmniejszego* (219); -égo (17), -ego (3) *MurzNT*, *BiałKat*, *WyprPl*, -(e)go (199). $\diamond$ *D* małemu, mniejszemu, *nąmniejszemu* (27); -emu (1), -(e)mu (26). $\diamond$ *A* mały, mniejszy, *nąmniejszy* (237), mał(e)go, mniejsz(e)go, *nąmniejsz(e)go* (40). $\diamond$ *G a*. *A* mał(e)go (1). $\diamond$ *I* małym, mniejszym, *nąmniejszym* (134), mał(e)m (5); -(e)m *LibLeg*; -ym : -(e)m *FalZioł* (3 : 3), *ActReg* (1 : 1). $\diamond$ *L* małym, mniejszym, *nąmniejszym* (107), małem, mniejszem, *nąmniejszym* (7); -em *MurzNT*, *Diar*; -ym : -em *ZapWar* (2 : 3), *Leop* (1 : 1), *SkarŻyw* (1 : 1); ~ -em (1), -(e)m (6). $\diamond$ *V* mały, mniejszy (3). $\diamond$ *fN* małą, mniejszą, *nąmniejszą* (304), mała, mniejsza (6), mał(a), mniejsz(a), *nąmniejsz(a)* (98); ~ (*attrib*) -ą (217), -a (3); -a *OrzQuin*; -ą : -a *Murm* (2 : 2); ~ (*praed*) -ą (51), -a (3); -a *CzechEp*; -ą : -a *GórnRozm* (1 : 2). $\diamond$ *G* małej, mniejszej, *nąmniejszej* (285), mały, *nąmniejszy* (6), małe, *nąmniejszé* (4), *namniejszyj* (2) *MurzHist*, *MurzNT*; -y *ZapKościer*; -é *OpecŻyw* (3); -éj : -y *MetrKor* (2 : 1), *BielKron* (20 : 1), *Mącz* (19 : 3); -éj : -é *PaprPan* (4 : 1); ~ -éj (37), -ej (1), -(e)j (247); -éj : -ej *SarnStat* (26 : 1); -é (3), -(e) (1). $\diamond$ *D* małej, mniejszej, *nąmniejszej* (14); -éj (1), -(e)j (13). $\diamond$ *A* małą, mniejszą, *nąmniejszą* (214) [w tym: -a (5)]. $\diamond$ *I* małą, mniejszą, *nąmniejszą* (98) [w tym: -a (3)]. $\diamond$ *L* małej, mniejszej, *nąmniejszej* (178), małe (4), mały, *nąmniejszy* (3) *HistLan*, *MycPrz*, *CzahTr*, małyj (1) *MurzNT*; -éj : -é *OpecŻyw* (1 : 4); ~ -éj (22), -ej (1) *OpecŻyw*, -(e)j (155). $\diamond$ *n N* małe, mniejszé, *nąmniejszé* (152); -é (10), -(e) (142). $\diamond$ *G* małego, mniejszego, *nąmniejszego* (89); -égo (4) *OrzJan*, *SarnStat* (3), -ego (2) *OpecŻyw*, *MurzHist*, -(e)go (83). $\diamond$ *D* małemu, mniejszemu (5); -ému (2), -(e)mu (3). $\diamond$ *A* małe, mniejszé, *nąmniejszé* (88); -é (3), -(e) (85). $\diamond$ *I* małym, mniejszym, *nąmniejszym* (42), mał(e)m, mniejsz(e)m, *nąmniejsz(e)m* (6); -(e)m *ZapWar*, *RejPs*, *RejKup*, *BudNT*; -ym : -(e)m *FalZioł* (2 : 1), *ModrzBaz* (1 : 1). $\diamond$ *L* małym, mniejszym, *nąmniejszym* (45), mał(e)m *ZapWar* (2). $\diamond$ *V* mał(e) (1). $\diamond$ *pl N m pers* mali, mniejszy (48). *m an* mali, mniejszy (*cum sb: pta(sz)kowie, gołąbkowie, lwowie, krolikowie*) (6), mał(e) (*cum sb: pieski, aves (lat.)*) (2). *subst* małe, mniejszé, *nąmniejszé* (189); -é (17), -e (6), -(e) (166); -é *OpecŻyw*, *GrzepGeom* (3), *Strum* (4), *GórnTroas*, *GosłCast*; -e *MurzNT*, *BiałKat*; -é : -e *OrzJan* (2 : 1), *SarnStat* (5 : 3). $\diamond$ *G* małych, mniejszych, *nąmniejszych* (217). $\diamond$ *D* małym, mniejszym, *nąmniejszym* (42), mał(e)m (4); -ym : -(e)m *FalZioł* (1 : 4). $\diamond$ *A m pers* mał(e), mniejsz(e) (18),

małych *PowodPr* (2). *subst* małe, mniejsze, namięjsze (211); -é (31), -(e) (180). *m pers a. subst* mniejsz(e) (1). $\diamond$ *G a. A m pers* małych (1) *RejZwierz*. $\diamond$ *I m* małymi, mniejszymi, namięjszymi (14), małemi, mniejszemi (11); -ymi *BielŻyw, BielKron* (4), *OrzQuin, KwiatOpis, CzechRozm, SkarŻyw* (2), *CzechEp, LatHar, WujNT*; -émi *RejZwierz, Mącz, ModrzBaz, GórnRozm, SarnStat, SkarKaz* (4); -ymi : -émi *RejZwierc* (1 : 2); ~ -émi (1), -(e)mi (10). *f* małemi, mniejszemi (7), małymi (5); -émi *WyprKr, RejPos, GostGosp, SarnStat, GosłCast*; -ymi *Leop, BielKron, RejAp, SkarŻyw*; -émi : -ymi *BielSpr* (2 : 1); ~ -émi (2), -(e)mi (5). *n* małymi (7), mał(e)mi, mniejsz(e)mi (6); -ymi *LibLeg, BiałKat, CzechEp* (2); -(e)mi *RejZwierz, BibRadz, Mącz, GórnRozm*; -ymi : -(e)mi *BielKron* (2 : 1), *RejPos* (1 : 1). $\diamond$ *L* małych, mniejszych, namięjszych (83). $\diamond$ *V m pers* mali (2). $\diamond$ *N a. V m pers* mali (4). $\diamond$ *Odmiana niezłożona: m G* mała (1) *LibLeg* 6/191v. $\diamond$ *f N cf wyżej*. $\diamond$ *L male* (1) *GrabowSet* M4v. $\diamond$ *n G* mała (42). $\diamond$ *D* mału (150). $\diamond$ *I* mał(e)m (12) [może odmiana złożona]. $\diamond$ *L male* (47), mału (1) *GostGosp*. $\diamond$ [*D pl* mał(o)m [na wzór *nm* lub *sb*; może od MAŁO]]. [Ewentualne formy *n N* i *A* zostały zaliczone do MAŁO].

Składnia comp: mniejszy (a)niż(li) (a. niżeli) co (109), *mniejszy od czego* (11), *mniejszy czego* (6), *mniejszy z czego* (2), *mniejszy między czym* (1); *nie mniejszy jako(by) co* (5), *nie mniejszy jako i co* (4), *nie mniejszy jedno jako i co* (1). *Składnia sup: namięjszy z czego* (17), *namięjszy między czym* (4).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

I. Określa wielkości mierzalne: niewielki, nieduży, drobny (1778) :

1. O rozmiarach przestrzennych; parous *BartBydż, Miech, HistAl, Vulg, Mącz, PolAnt, JanStat, Cn; modicus* *Mącz, Vulg, PolAnt, Cn; minutus, vescu* *Mącz, Cn; exiguus* *PolAnt, Cn; minusculus, tenuis* *Mącz; crocotilus (crotilus), gracilis, pauxillus, todellus (todillus), vegrandis* *Cn* (881) : *BierEz* H3, L3v, N4v; *PatKaz* II 72; *Murm* 51 [2 r.], 82, 96, 106; *ZapWar* 1532 nr 2415; *MetrKor* 57/120v [3 r.], 59/282, 282v, 283; *FalZioł* I 37a, 53b, 59b, 69d, 77d (46); *GlabGad* B4v, C5v, E3, E8v, F (15); Druga rzeka z tychże gor ciecże imieniem Koban, mniejsza niżli Tyrk *MiechGlab* 28, 26; *BierRozm* 4; *LibLeg* 11/154; *HistAl* A5v, H6v; Między złoczyństwo theż poczytáią kiedy kto rzecz krádzioną ma wfoim schowániu/ [...] wyiawfzy by rzecz krádziona ták máła byłá/ iżeby oknem moglá być wrzucona. *GroicPorz* m3v; *KrowObr* 184; *RejWiz* 56, 112v, 128v; *Leop Matth* 13/32; LEw gdy vfná ná fłońcu/ Krolikowie máli/ Zbieżawfzy fie/ igráiąc/ brode mu tǎrgáli. *RejZwierz* 118v, 31v, 77, 120v; *WyprKr* 4v, 10v, 18v, 49v, 51v [2 r.], 52v; *BibRadz Num* 33/54, *Matth* 13/32, *Mar* 4/31; *BielKron* 78, 81v, 271, 280, 282 (25); *Aves paulum infra columbas magnitudine, Málo* mnieyże niżli gołębie. *Mącz* 285a, [18]a, 19b, 109a, 228a, 229c (11); *SienLek* 22v, 64, 187; *GórnDworz* V4; *GrzepGeom* K4, P2v; *HistRzym* 25; *RejPos* 78 [2 r.], 265v; *KwiatOpis* B3v; *RejZwierc* 3, 111, [238]; *BielSpr* 8, 19, 45, 54, 66; *KochMon* 23; *BudBib Ex* 12/4, I 36b marg, 3.Reg 17/13, I 294a marg, *Is* 22/24; Kędy Grobla máła/ thedy téż mnieyfy Grundfeft. *Strum* E3, E3, O3; *Oczko* 34; *KochPs* 151; *SkarŻyw* 107, 412, 497; *KochPhaen* 2, 11; *Calep* 185a, 465b; *GostGosp* 120, 156; *GostGospSieb* +3; *GórnTroas* 40; *GrabowSet* P2v; *WujNT Matth* 13/32, s. 54 marg, 57, *Mar* 4/31; *SarnStat* 274, 283, 377, 668, 1165, 1294; Ná kámienu drogim y perle máley nie zna fię iedno biegly około tego kupiec *SkarKaz* 84a, 84a [2 r.]; *SkarKazSej* 677a.

mały na ile (1): Echyni. [...] Ieft na poł ftopy ribka mała *FalZioł* IV 34b.

mniejszy czym [= o ile] (3): Plać tedy ten/ mnieyŹy iest niż piérwŹy cztermi łokćiami kwadratowymi *GrzepGeom* F2v, M3; Kłody piwne pomierne w piwnicy bydź máią iednákcie: to iest/ iedny więŹsze/ drugie połowicą mnieyŹsze *GostGosp* 56.

mały w czym [= pod względem czego] (1): Mała iest w cieie Iafkołka *FalZioł* IV 24c.

mniejszy w czym [= o ile] (1): DElphin nád Kozoroźcem mnieyŹy w połowicy *KochPhaen* 12.

W połączeniu z dem. (237): Kazał to dáć Źwey powolney/ Mnimam iż tey pŹicźce máłey. *BierEz* C3; *PatKaz* II 72; *Murm* 23, 24, 100, 111; *BartBydg* 113, 126; TeŹ wezmi pŹi ięzyk á Źercze máłei żabki *FalZioł* I 25c, I 37a, 64c, 77d, 78d, 109a (13); *BielŹyw* 105; *GlabGad* C8v [2 r.], N3v; *LibLeg* 9/52v; *RejPs* 125; *LudWieś* A2v; *LibMal* 1547/125, 1550/156v, 1551/164; *RejKup* k8; *HistAl* A5v; *GroicPorzRej* C4; *RejWiz* 46, 90v, 108v, 126 [2 r.], 186; *RejFig* Aa2, Bb4v, Dd8v; *WyprKr* 23, 32v, 33, 97v, 101; *BibRadz* *Iob* 40/13; *OrzRozm* C2; *BielKron* 126, 264, 274, 287v, 289 (8); Abaculus, Máła Służbiczká/ Służebká. *Mącz* 1b, 8d, 9c, 12b, [18]b, d (92); weźmi ŹwieŹe iáie kokofze/ á máłą dźiurką s niego białek wypuść *SienLek* 69v, 76v; *GórnDworz* Gg6v; *RejPos* 247; *RejŹwierc* 135, 257; *BielSpr* 74 [2 r.]; *WujJud* 225v; *BudBib* 1.Reg 2/19; *HistHel* C2v; *Strum* P2; *SkarŹyw* 29, 457, 471, 487, 498; *MWilcHist* E4v; *StryjKron* 66, 351, 672; Niechby rok każda Źiemiá koleię ŹuŹyła. A gdzie mále Źiemice tedy dwie Źpoł złoŹyć *BielSjem* 19; *ArtKanc* 43 [2 r.]; *GórnRozm* Nv; *Calep* 260a, 362b, 416b, 460b, 603a (11); w kthorey [pajęczynie] máły komorek wwiąŹnie/ á Bąk ią przebije. *Phil* D4; *GórnTroas* 54; Bo mała rybka zie mnieyŹzą niż lámá/ onęŹ záŹię druga: y ták to idźie *PowodPr* 79; *SkarKaz* 83a marg, b, 84a, 515a; *KlonFlis* E3, E3v, F4v, G3. Cf »mały kásek«, »miasteczko małe«, »by małym paluszkiem«.

W przekładach łacińskich i greckich dem. (84): *Murm* 23, 24, 64, 100, 146, 188; *Aspidula*, parva aspis, mały a yadoviti vąsz. *BartBydg* 15; *Enchiridion* [...], male kŹyąsky rączne *BartBydg* 48b, 60, 113, 126; *Mącz* 1b, 8d, [18]b, 34b, 41a (56); *Calep* 411b, 426a, 465b, 467a, 475b (17).

W połączeniu z zaimkiem nieokreślonym „każdy” (1): ryby wniem [morzu] rozliczne wielkie/ y máła káŹda Źwem obyczáiem Źluka wniem ŹywnoŹci Źwey *RejPs* 153.

W połączeniach szeregowych (3): *ZapWar* 1518 nr 2208; ZEby małe drobne krotkie á rzadkie wkaŹuią człowieka dobrego rozumu y teŹ bacźnoŹci *GlabGad* O2v; *SkarKaz* 82a.

W przeciwstawieniach: »wielki (więŹszy) (79), wiele (wielce, więcej) (5), miąŹszy (2), mocny (2), głowny, rosły, Źyrokci, Źnacźny ... mały (mniejszy, namniejszy)« (90): *BierEz* H3, H4 [2 r.]; *PatKaz* I 4 [2 r.]; yako ta gwyazda yeŹt namnyeyŹza a barzo motźna *PatKaz* III 126v; marzana więćŹza ma ŹyryŹy liŹt/ á vmnieyŹzey mnieyŹsze liŹcie iest *FalZioł* I 121a, IV 12c; *BielŹyw* 56, 105; *GlabGad* C8v [2 r.], D2v, D6v, H8, H8v [2 r.], N5, P6v; *RejPs* 105v; *GroicPorzRej* C4; *KrowObr* 184 [4 r.], Ss2; *RejWiz* 18; *Leop Num* 26/54, *Ez* 43/14, *Iac* 3/4, 5; *RejFig* Dd8v; *WyprKr* 17, 18v; *BibRadz* Num 26/54, *Am* 6/11; zburzyli ij [miasteczko] Turcy do grunthu/ niechcąc mieć máłych tylko głowne zamki. *BielKron* 316, 68v, 126, 274v, 337 [2 r.], 401v, 450v, 460v; *Mącz* 351d [3 r.]; A przetho iáko wielka rzeká/ im Źie ná więćzey częŹści dzieli/ tym mnieyŹza iest káŹda iey odnogá *GórnDworz* Cc2v; *GrzepGeom* C3v, F3v [7 r.], K4; *BielSat* C4; *KuczKat* 335; *RejŹwierc* 135, 212v, 226; *BielSpr* 61v [2 r.]; to co iest namniejszy⁸⁰ we mnie [minor digitus meus]/ mięŹŹze iest niż biodrá oycá mego. *BudBib* 2.Par 10/10, *Am* 6/11; Táki y ięzyk máły członek iest/ á wielce Źię chłubi *BudNT* *Iac* 3/5, *Iac* 3/5; *SkarJedn* 341;

Oczko 8; StryjKron 757; KochFr 21; Owá świętna y znáczna: á gdy fłóńce zaydzie/ Zadnéy gwiazdy ná niebie ták prędko nie naydzie. Cynofurá zás mniefyza/ lecz wódzem pewnieyfzym Zeglarzowi KochPhaen 2; BielRozm 21; Calep 910b; GostGosp 56, 158; Phil Q4; GórnTroas 15; KochCz Bv; Oto iáko máły [quantus] ogień/ iáko wielki lás fpała WujNT Iac 3/5, Zzzzz; GrabPospR L3; PowodPr 78; SkarKaz 83b; VotSzl A2v; GoslCast 42; KlonFlis F4v; Ale kto złęgo [konía] bierze/ á k temu máłego/ Pewnieby wzięł rofłego y wychowáłego. KlonWor 20.

W charakterystycznych połączeniach: *bania mała* ((na)mniejsza)(-y, -e), *beczka*, *bielmo*, *bochenek*, *brew*, *brodaweczka*, *brodka*, *brona* (2), *brzeg* (brzeżek) (4), *brzudi*, *budka*, *bukłaczek*, *cella*, *chałup(in)ka* (3), *chust(ecz)ka* (2), *chłyżyk*, *ciał(k)o* (4), *cmyntarz*, *cyc(ek)* (2), *cyga*, *członek* (4), *czołko*, *czołnko*, *daszek*, *dąb*, *dobytek*, *dom(ek)* (9), *drzażdżka*, *drzew(k)o* (2), *dyl*, *dym*, *dystrykt*, *dzban* (2), *dział* (2), *dziedzictwo*, *dziur(eczk)a* (5), *fakla*, *feret(ek)* (9), *figa*, *figura* (2), *folwark*, *fortka*, *galija*, *garn(usz)ek* (*garniec*) (3), *gębka*, *głow(eczk)a* (6), *głozna*, *gmaszek*, *gołqbek*, *grabie*, *grob*, *grobla* (2), *grono*, *grundfest*, *guzek*, *gwiazd(eczk)a* (4), *isk(ie)r(k)a* (6), *insuła*, *jaje*, *jamka*, *jaskółka*, *jelito*, *kamyk* (*kamień*) (5), *kaplic(zk)a* (2), *kapusta*, *kąt* (5), *kleć*, *klin*, *kluczyk*, *kłoda*, *kobyłka*, *koflik*, *koł(k)o* (4), *komieźka*, *komorek*, *konew(eczka)* (2), *koń* (*konik*) (2), *kopija* (2), *kordek*, *kosa*, *kościółek*, *kość* (*kostka*) (6), *kownata*, *kraina*, *kraj* (2), *krązek*, *krolik*, *krynica*, *krzynówek*, *krzyż*, *książ(ecz)ka* (*księga*) (8), *kubek* (2), *kurczątko*, *kwadrat* (7), *kwiatek*, *lew*, *list((ecz)ek)* (*liście*) (12), *łan* (3), *łańcuszek*, *ławka*, *łodzia* (*łodka*) (18), *łożko* (4), *łyżka*, *łza*, *macica*, *makółka*, *małpiczka*, *mąż*, *miara*, *miejsce* (3), *mińca*, *misa*, *młynik*, *morze* (3), *moździerz*, *mucha* (*muszka*) (3), *muł*, *myszka*, *naczynie* (6), *nasienie* (3), *nawa* (2), *nos*, *nożyce* (2), *nożyk*, *obłoczek*, *obraz(ecz)ek* (4), *o(cz)ko* (11), *odnożka* (2), *ogień* (2), *ognisko*, *okienko* (2), *okop*, *okręt(ek)* (5), *opłatek* (8), *opona*, *ordynek*, *owieczka*, *pajączek* (2), *panew(ka)* (3), *pantofliczka*, *państwo* (2), *patrzadlnik*, *pawęczeczka*, *perła* (5), *piecek*, *piers*, *piesek* (*psiczka*) (2), *pięta*, *piuro*, *piwniczka* (2), *plac* (3), *placek* (2), *plecy*, *plód*, *płuco*, *pochodeńka*, *podusz(ecz)ka* (2), *podwiązeczka*, *pokłaczyk*, *poto(cze)k* (2), *pta(sze)k* (15), *puchlina*, *pułmisek*, *purchawka*, *radło*, *rana* (2), *rąbeczek*, (*ch*)*roba(cze)k* (4), *rozynki*, *rzecz* (8), *rze(cz)ka* (12), *rzeczpospolita*, *ryb(k)a* (18), *serce*, *siedlisko*, *skora*, *skrzele*, *skrzynia*, *słojek*, *służbiczka*, *snop* (2), *splacheć*, *staw(ek)* (2), *stopa*, *strumień* (2), *studzienka*, *stworzenie*, *sukienka*, *szat(k)a* (2), *szczebelek*, *szczepek*, *szczuka* (4), *szakaf*, *szkopic*, *szoczka*, *szorzyk*, *szropeczka*, *śledziona* (*słodzona*) (2), *śliwa* (2), *świętość*, *tabliczka*, *tarcic(zk)a* (2), *tarcza* (3), *tlomoczek*, *tołpa* (2), *tulich*, *ucho* (2), *usteczka*, *wał* (2), *warstatek*, *ważka* (2), *wątrobka*, *wąż* (*wężyk*) (6), *węzelek* (2), *wieszka*, *wiosło*, *włoka*, *woda*, *woł* (2), *worek*, *wrobl(ik)* (2), *wrzod*, *wyżliczka*, *zagon(ek)* (2), *zajączek*, *zam(cz)ek* (3), *zqb(ek)* (2), *ziarn(k)o* (11), *ziele*, *ziemi(c)a* (8), *ździebłko*, *żwi(e)rzę* (*zwierzątka*) (10), *żabka* (2), *żełeczka*, *żołądek*.

Przysłowia: Zwyczáiem máła kropiá przebiję y kámięń *RejWiz* 42.

Aczci to dżiś iuż ná Swiećie niebárzo nowiná/ Ze máły dym wylátuie z wielkiego kominá. *GroicPorzRej* C4.

Ízewcá nigdy nie chwaleg gdy ná máłą nogę wielki trzewik vdzyáła. *BielKron* 68v.

W łáscze á w zgodzie máłe vraftály/ Páńtwa/ w niezgodzye wielkie vpadály. *RejZwierc* 226.
z máley bowiem ífkry wielki płómięń bywa. *Phil* Q4.

Połączenie: »nie mniejszy« = *taki sam* (1): By y ten nie mnieyfszą część Litewłkiego pánftwá był opánował *StryjKron* 692.

Zwrot: »na małym [czym] przestawać« (1): *Quamvis parvis Italiae latebris contentus essem, Aczkolwiekem ná małym kącie we włołzech przełtawał. Mącz* 337d.

Wyrażenia: »bydło (*a. bydłę*), dobytek mały(-e)« = *prawdopodobnie kozy i owce* (3 : 1): *MiechGlab* [89]; *LubPs* ee6; *BielKron* 290; *A* iefli będą zgániác bydłá wielkié y málé [*pecora seu pecudes JanStat* 1106] do domów álbo dworów królewłkich/ z łrony różności Gránic/ álbo łpásienia łieyby: tedy będą powinni dáć ná rękoiemftwo do dekrétu Pánów *SarnStat* 913.

»działo małe« (5): działá lano wielkie y małe w Tureckim wołku. *BielKron* 257, 422v; *BielSpr* 70v, 75; *StryjKron* 757.

»mały języczek« = *języczek; lat. uvula* (1): *Gargarizo, Máłym yeziczkiem glegotać nábrawłzy wodi wułtá/ chárchác. Mącz* 142c.

»mały (*a. (na)mniejszy(-a) kęs (a. kęsek)*, sztu(cz)ka, część (*a. cząstka*), odrobina, trocha« [*szyk* 25 : 3] (9 : 8 : 7 : 3 : 1): *Wezmi piretrum z apteki czterzy vncije/ łkray ie w małe kąłki FalZioł* V 109v, I 8v, IV 55d, V 10, 110; *RejWiz* 87; *Mącz* 181d [2 r.], 193c, 223a, 230b, 377d [2 r.], 394a; *RejPos* B, 87, 164v, 265v; á przetołz ludzie bárzo máley trołze drzewá [*tj. tratwie; exiguo ligno Vulg*] zdrowia łwego zwierziá *BudBib Sap* 14/5; *SkarŻyw* 508; *StryjKron* 692; bo dzielac [!] długo máiętność/ mułi potomek dálzy przyść do bárzo máley cząłtki *GórnRozm* C4v; *GostGosp* 112; *SarnStat* 1165; *SkarKaz* 204b [2 r.]; *VotSzl* Dv; *KlonFlis* Ev.

»mały księżyc« = *półksiężyc* (1): *Lunula. Máły xięzić. Mącz* 199c.

»mała kusza« = *kusza ręczna* [*szyk* 1 : 1] (2): *Miewáli teć Kufze wielkie y mále/ wielkie zwáli Scorpiones, s ktorých łtrzeláli ogniftemi łzypy ná zápálenie/ Máłemi Kufzámí ná ludzi łtrzeláli. BielSpr* 61v.

»miast(eczk)o, wioska (*a. wieś*) (jest) mała(-e)« [*w tym: miasteczko albo wieś* (1)] [*szyk* 13 : 7] (17 : 4): *Drugie miałtho mnieyfsze [civitas minor] zowá Kirkiel, nad nim na łkale iefł zamek drzewiany gliná oblepiony. MiechGlab* 71; *GroicPorz* k; *Byłó miáłteczko mále/ á w nim też máło ludzi BielKron* 81v, 12 [2 r.], 140v, 271, 316, 437v, 439, 455v; *RejPos* 35; *BielSat* Cv, C4v; *KochList* nlb 3; *StryjKron* 26; *BielRozm* 16, 23; *Item/ miáłteczká álbo włi mnieyfszé Opácié Kláłztorné/ etc. SarnStat* 972, 199. [*Możliwe także znaczą. 'nieliczny' (ze względu na liczbę mieszkańców)*].

»mały (*a. namniejszy*) palec (*a. paluszek*)« = *palec piąty; auricularis a. minimus (digitus) Murm, Mącz* [*szyk* 15 : 5] (20): *ZapWar* 1518 nr 2208, 1540 nr 2598, 1550 nr 2674; *Murm* 59 [2 r.]; *Też krew pułczóna z żyły ktora iefł miedzy małem palczem v ręki, á miedzy pierziennym/ połpolicie płuczną zowiemy FalZioł* V 58v, V 12v, 38v, 59 [2 r.], 67v; *Mącz* 21b, 88d, 505b; *SienLek* 24, 36, 125 [2 r.]; *StryjKron* 345. *Cf* »by małym paluszkiem«.

»by małym paluszkiem« = *delikatnie* (1): *Si minusculo digito increpauerint fores, By małym páłufzkim skrzinięły drzwi. Mącz* 222d.

»mała proca« [*szyk* 3 : 2] (5): *NIE tylko fie łtrzelác vczyli/ ále y s Proc cíłkác wielkich y máłych BielSpr* 4v, 4v [2 r.], 61v [2 r.].

»mała strzelba« [szyk 2 : 2] (4): *BielKron* 459; Opátrzywłzy iuż dobrze/ dobrą ípráwą ízáńce/ Wielkiej y máley ítrzelbie/ poczynicie kráńce. *BielSat* N; *BielSpr* 71; *BielSjem* 36.

Zestawienia: »włoka, hak mały (-a)« = *mansus parvus JanStat* (1 : 1): *SarnStat* 187; w oddawaniu poborow/ wielká fię inaequalitas náyduie/ gdy ieden z wielkiego haku (ták tám włoki zową) tyleż da iáko drugi z máłego *GrabPospR* L3.

»zwierz mały« = *drobna zwierzyzna* (3): *BielKron* 397v; A trupy w koło ítráfzliwé leżáły/ Ludzie/ y bydło/ wielki zwierz/ y mały *KochPieś* 32; *LatHar* 590.

»mały (a. mniejszy) żagiel« = *artemon PolAnt, Vulg* (2): á podniozłzy mnieyfzy żagiel/ puścili fię zá wiátrem ku brzegowi. *BibRadz Act* 27/40; *WujNT Act* 27/40.

Szeregi: »mały a (i) cienki« [szyk 2 : 1] (3): *FalZioł* I 64c, 109a; Vfi barzo małe á cienkie iakoby v małpy zna. człowieka chytrego *GlabGad* O7v.

»mały a drobny« (2): ZIarnka na vrinie pływaiące/ [...] czinią fie zflegmy klijowatey na małe a drobne káłki rozdzielone *FalZioł* I 8v, I 77d.

»główny i mały« (1): w inych głównych y mnieyfzych Miáftach/ ták wyfoko wodá wyláá/ że po wśzytkich vlicach ná czołniech ieżdżić mufieli. *StryjKron* 26.

»mały, (i) krotki« [szyk 1 : 1] (2): Czemu niewiafti krotfze y mnieyfze pierfi maią niż otroci. *GlabGad* D5v; *Mącz* 223a.

»mały i namniejszy« (1): Choć go nie widzím/ choć pod ták máłą y namniejszyą odrobiną ołoby chlebá/ prawdziwe iednák ciáło ie^{go} ieft. *SkarKaz* 204b.

»niski i mały« (1): *Humilis bos, Niski y mały wołek. Mącz* 159c.

»(nie, ani, bądź to, tak, to) wielki (i (też), jak(o) (też (i), i), a(l)bo, a, to) mały; wielki z małym« [w tym: w połączeniu z: *wszy(s)tek* (2), *żaden* (2), *każdy* (1)] = *niekiedy w znac. 'wszyscy, wszystkie, żadne' itp.; tam magnus quam parvus Vulg; magnus et (seu, sive) parvus JanStat* [szyk 48 : 22] (69; 1): *MetrKor* 26/62v; *BierEz* O4; *FalZioł* IV 19d; *MiechGlab* [89]; W thym łą zwierzętha małą [!] y wielkie [pusilla cum magnis]. *WróbŻółt* 103/25; *RejPs* 153; *ZapWar* 1542 nr 2556; *LubPs* X6, ee6; *KrowObr* 184 [3 r.]; Y wślyfthko naczynie domu Páńfkiego/ ták więthfze iáko mnieyfze/ [...] przenioł do Bábilonu. *Leop 2.Par* 36/18; *WyprKr* 10, 18, 19v, 27, 35v (14); *BielKron* 1, 111v, 257, 271, 397v (10); Est liber iustae magnitudinis, Xięgi ták wczelne/ áni máłe áni wielkie. *Mącz* 179b; *SienLek* 9v, 31, 191; *GrzepGeom* Gv, L4v, Q2v, Q3; *RejPos* 247; *BielSat* N; *BielSpr* 4v, 61v [2 r.], 70v, 71; *Strum* P2; Y kto Polfkie rzeki/ wielkié y malé/ obeyżrzeć chce/ iáko wiele wody máią/ którym ítátkiem zmierzy? *Oczko* 7; *SkarŻyw* 259; *BielSjem* 36; *KochPieś* 32; *GostGosp* 84, 158; *LatHar* 189, 590; *WujNT* 753; téż po miáfteczkách więthfzych y mnieyfzych [in oppidis maioribus et in oppidis minoribus *JanStat* 224] niech Bákálarze będą *SarnStat* 199, 187, 913, 1077, 1090, 1111, 1121; *SkarKazSej* 676a. [Ponadto w przeciwstawieniach 79 r.].

»wielki (a. większy), (po)mniejszy, jeszcze mniejszy« [w funkcji potocznego stopniowania] (3): Dzban miedziani wielki do pomywania frebra Dzban drugi mienifzi [!] miedziani Dzban trzeci iefcze mnieifzi do warzenia wodka Cinamonowey *WyprKr* 117–117v, 27v, 119v.

»wielki, pomniejszy, mały« [w funkcji potocznego stopniowania] (1): Rozni wielkie 2 Pomnieifzych 2 Malich 3 *WyprKr* 120.

»wielki, mały, (albo) średni« [szyk zmienny] (2): Iakie cice na lepłze ku żywieniu dziecięcia, IeŃtli wielkie, małe albo Ńrzednie. *GlabGad* D6v; *BielSpr* 74v.

α. *Za mały* (3) : Potomkowie Iozefowi poczęli mowić iż mały dzyał ná nie przyŃzedł *BielKron* 48; *KochFr* 25; Ale człowieczy przemyŃł ták ieŃt śmiały/ Iż ten Ńtóry Ńwiat widział mu Ńię mały *KlonFlis* D2v.

β. *Rozrzucony rzadko i niewielkimi plamami* (1) : Czarno piegowaty [koń] z małą białością przemierzaną [...] twárdo w bieganiu chodzi. *SienLek* 186v.

γ. *O fałszowanych, zaniżonych jednostkach miary* (5) : Ktoby miał mnieyŃszą miarę niź ieŃt z Ńtárádawná obyczay/ tákí ma być karan od Woiewody y StároŃty winą wedle Státutá. *UstPraw* F3v; Skárby złości izali ieŃtzcze nie Ńą w domu złoŃnikowym/ á EŃá mále [*deficiens*] przemierzłe? *BibRadz Mich* 6/10; PrzedawałeŃ małym Korcem: áleŃ kupował áż názbýt zuchwálym. *KlonWor* 67.

W połączeniu z dem. (1): Krotkich mi Ńie chce łokietkow Máłych miarek iteż funtkow. *MWilkHist* E4v.

Szereg: »więtszy abo mniejszy« (1): Nie będziefz mieć w worku rozney wagi/ więthŃŃą ábo mnieyŃŃą: áni poŃtoi w domu twoim korzec więthŃŃy ábo mnieyŃŃy [*maior et minor*] *Leop Deut* 25/14.

δ. *O wielkości i kroju liter* (11) :

Szereg: »więtszy, średni, mniejszy« (1): Trzebá było ieŃtzcze ŃzeŃciorgá piŃm drugich (inŃzych nie wŃpomináiąc) więthŃŃych Ńrzednich/ mnieyŃŃych *JanNKar* A4v.

αα. *O minuskule* (7) :

Zestawienie: »mała liter(k)a« = *minuta litera* *Mącz* [szyk 5 : 2] (7): *Mącz* 223a; A żeby Ńię te *Concordántiae* nie mieŃzály/ przydáne Ńą do nich/ y w *texcie* przeciwo nim *lity* mále/ a b c d. y inne *WujNT przedm* 25, *przedm* 25 *marg*, 28, 29 [3 r.].

ββ. *O tzw. „i” i „s” krótkim* (2) : Dla ŃkromnieyŃzego piŃma wedle tich liter cz d dz r t z. kiedi Ńię trafi piŃać i /abo y/ raczély to malé i *JanNKarKoch* G2v.

W przeciwstawieniu: »mały ... długi« (1): O tym /Ńz/ powiedziałem przy literze /c/ żebym wolał áby Ńie tákże z punktem znáczyło, ták Ń/ álbo więc ták Ń/ ile mále: długie záŃię mogłoby poŃtárému zoŃtác ták β/ álbo Ńz. *JanNKar* F3.

γγ. *O kursywie* (1) :

Zestawienie: »mniejsza litera« (1): [*Z wykazu omyłek druku:*] ku zachodu. miało być mnieyŃszą literą, *WujNT* Dddddd2.

ε. *Stanowiący obraz czegoś w zmniejszonych wymiarach, miniaturowy* (10) :

Zestawienie: »mały (a. mniejszy) Ńwiat« = *mikrokosmos, człowiek; parvus mundus* *HistAl; microcosmos* *Mącz* [szyk 9 : 1] (10): *HistAl* K; *Mącz* 220d; Czworthy Ńwiáth mnieyŃzy/ ieŃtci wŃzelki człowiek. *SienLek* 28, T4, V; *GórnDworz* L16; *RejPos* 281.

~ *W przeciwstawieniu:* »mały ... wielki« (2): iż człowiek ten mały Ńwiat/ w Ńobie ták rozmáitoŃ rzeczy ma iako y wielki *SienLek* T3v, T3v.

Szereg: »mały, jako i wielki« (1): tedy wŃdy Ńą właŃności przyrodzenia ich w thym małym Ńwiecie iáko y w wielkim *SienLek* T4. ~

a. O długości: krótki; brevis Mącz (76) : Mnieć fie widzi ogon mały/ Muścić zoftać przy mnie cały *BierEz* R2v; *FalZioł* IV 30d; iedno iż małe naczynie męskie miewa. *GlabGad* O; *BibRadz Dan* 7/8, I 451a marg [2 r.]; *BielKron* 450v; *Mącz* 39d; *GórnDworz* L5 [2 r.]; *GrzepGeom* O4; *BudBib* I 441c marg, *Dan* 7/8; *CzechEp* 371 [3 r.], 372 [3 r.], 373 [2 r.], 374, 376 [3 r.] (23); *NiemObr* 168, 170; *KochPhaen* 9; *OrzJan* 128.

mniejszy czym [= o ile] (2): Iefli *Linea c.e.* połowicą iefł mnieyſza niż *Linea e.d.* tedyć także *Linea c.a.* będzie połowicą mnieyſza niż *Linea a.b.* *GrzepGeom* Q3.

W połączeniu z dem. (8): *FalZioł* I 116c; *Mącz* 34b, 274c; *CzechEp* 371, 384; Aż potym do tego przyſzło/ iż ten rożek mały wyroſł *NiemObr* 169. *Cf* »mały kęsek«.

W przekładach łacińskich dem. (3): *Paxillus*, Mały palik/ kołek. *Mącz* 274c, 34b, 359c.

W przeciwstawieniach: »mniejszy (mały) ... więſzy (wielki) (9), długi« (10): *PatKaz III* 118v; *Widamy* też miedzi ptaki iż im dłuſſze paznochy albo krapcie miewaią tim theſz drapieźnieyſzy łą, gdyż ſpokoyni miewaią barzo małe. *GlabGad* P3v; *GórnDworz* L5 [2 r.]; iáka iefł proporcya ciéniu małego do laſki/ táka ciéniu wielkiego téż iefł do wieże. *GrzepGeom* Pv, I4v, L4, L4v, P [2 r.].

W charakterystycznych połączeniach: *cień mały(-a, -e)* (7), *granica, korzonek, krapcie, linija* (9), *maszt* (4), *miecz, naczynie męskie, noga, ogon, palik (palica)* (2), *paznochy, rog (rożek)* (33), *ser, witka*.

Wyrażenie: »mały kęsek« [szyk 1 : 1] (2): ábowiém *Circumferentia* iefł ták wielka/ iáko trzy *Diámetry/ y* ſiódma część *Diámetru* bez małego kąfká *GrzepGeom* H3v, H4.

Zestawienia: »dłoń mniejsza« (1): *nycz uylſy* yedno na oſzmy dlon uyelkych a na dzyeuyącz mnyeyſzych *PatKaz III* 118v.

»łokieć (jest) mniejszy (a. mały)« [szyk 3 : 1] (4): *GrzepGeom* L4 [2 r.], L4v; płótná czarného/ które ná mały łokieć przedawáné bydź ma. *SarnStat* 959.

»mała mila« [szyk 1 : 1] (2): leuká waży nálfzę milę máłą. *BielKron* 454v, 268v.

»pręt mniejszy« (1): tám *Miernicy* nie liczą ſto *Prętów/ ále* dzieſięć *Prętów: zá* dzieſięć *Prętów* mnieyſzych/ ieden więſzy poczytáiąc. *GrzepGeom* I4.

Szeregi: »mały a cienki« (2): *Korzonki* ma małe á cienkie *FalZioł* I 116c; *Mącz* 34b.

»mały a nieznaczny« (1): *Circumferentia* będzie mieć [...] łokieć ieden przez kąfká bárzo małego á nieznáczného *GrzepGeom* H4.

»mały a subtylny« (1): *Włoli* gęfte na ręce ale małe á subtilne/ łą znamię oſtrego rozumu, dobrej pamięci *GlabGad* P3.

»więſzy (a. wielki) (albo) mniejszy (a. mały)« [szyk 8 : 1] (9): A iefli *linia f.d.* będzie więſza álbo mnieyſza kilká kroć niż *linia d.e.* tedyć y *linia f.c.* tyléż kroć będzie więſza álbo mnieyſza niż *linia c.b.* *GrzepGeom* O3, O3v [2 r.], Pv, P4 [2 r.], Q3 [2 r.]. [*Ponadto w przeciwstawieniach* 8 r.].

a. Trochę mniejszy niż pełna miara, niecały (1) : Od niego *Máchowica* zálfę w mały mili *CzahTr* Hv.

b. O szerokości: wąski, ciasny [w połączeniu z dem.] (1) :

Szereg: »mały albo ciasny« (1): *Angiportus vel Angiportum*, Máła/ álbo ciálna vliczká. *Mącz* 9d.

c. O wysokości: niski (69) : tá trzecia wieża acz mnieyſza ále okazálſza byłą *BielKron* 270v, 276v, 411v.

W połączeniu z dem. (1): iż kazał z małego chroſćiku niedźwiedziom wyniſć *RejPos* 67v.

W przeciwstawieniu: »wielki (więtszy) ... mniejszy« (2): *HistAl* L3v; *Collis plurimus colli imminet*, *Tudzież nád miałtem pełno gór/ to yeft yedná góra więtlza/ druga mnieyflza. Mącz* 307b.

α. *O wzroście ludzkim; pusillus Mącz; pumilus Cn (63) : BierEz* A4v; *FalZioł* IV 32d; *RejZwierz* 14v, 26; *Mącz* 332d, 333d; *GórnDworz* Q8v, R8; *PaprPan* G3v, L4v, R2v, Cc2v; *Meznie fie ftáwiał Loktowi [tj. Łokietkowi] máłemu. KlonKr* E; *WOynę okrutną flawię Pigmeolow máłych KmitaSpit* A2, Av, B2v, C3, C4, C6; *Zle fię Goliatowi powiodło/ iż máłym y niezbroynym Dawidem wzgárdził. SkarKaz* 84b.

W połączeniu z dem. (8): RejFig Cc6v; *pusillus homuntio, Máły człowieczek. Mącz* 332c, 240d, 415d; *PaprPan* L3; *Wyftąpił tedy on Pereasławiánin zwoyfká Rufkie⁸⁰/ chłopek máły/ ále záwiązáły/ ktorego obaczywfy Piecinig fzydzil zniego/ názywáiąc go zołwíem StryjKron* 134, 134. *Cf* »mały wzrostek«.

W przekładach łacińskiego dem. (3): nie znał fmiáłości kthora fie w máłym cieie Alexandrowym [in Alexandri corpusculo] táila HistAl H8, F2; *Minimula, Mąła Błaznica. Mącz* 221d.

W połączeniach szeregowych (4): March¹ A2; *March³* T7; *Pomilis, Máły krótky/ kéfy kárzeł. Parvus nanus. Mącz* 331c; *SienLek* 30.

W przeciwstawieniach: »mały ... wielki (5), dosyć, obrzym, rośły, wysoki« (9): *IEftli kiedy vzrzyfz iż człowiek máły będzie pokornym, wyfoki mądrym GlabGad* P8; *EDgárdus Britáński Krol był ná wzroście máły/ Ale ná wielkim fercu/ był bárzo zuchwáły. RejZwierz* 14v, 14v [2 r.], 62v; *RejZwierc* 274v; *Chociaż mále vrody ále dofyć síły PaprPan* P4; *SkarŻyw* 31; *woyfká zobudwu ftron ftáły fpokoynie pátrząc ná onę biefiádę/ chłopká máłego z obrzymem StryjKron* 134.

W porównaniu (1): Mącz 240d *cf* »mały, krotki«.

W charakterystycznych połączeniach: mała(-y, -e) błaznica, chłope(cze)k (3), ciało (4), człowie(cze)k (lud(zie)) (8), Dawid, karzeł, kreatura, krol (4), Łokiet, mężyk (2), osoba (2), pacholik (pacholek) (2), Pigmej (Pigmeol) (5).

Przysłowia: *Iż bywa wielkie ferce/ y przy máłym cieie. RejZwierz* 14v, 14v *margin.*

Wedle wzroftu ieft luknia: á máłemu rośe⁸⁰ páchołká fzáta nie służy. SkarŻyw 31.

Wyrażenia: »mały(-a) (był) (w)zrost(ek), uroda, postawa« [*w tym: máłego (w)zrostu, málej urody, postawy (10)*] [*szyk 12 : 3*] (*10 : 4 : 1*): *March¹* A2; *PatKaz III* 118; *BielŻyw* 67; á *wzroft Márchołtow był krotki/ máły á miálfy March³* T7; *LibMal* 1543/67v, 68v, 1554/183v; máło go [*Aleksandra*] *łobie wáżył Porrus iż był máley vrody/ á on był ná pięć łokci wyfoki. BielKron* 126; *BielSpr* 3; *PaprPan* C3v, G3v, P4; *SkarŻyw* 411; *GórnRozm* Lv; *ftárał fię áby widział Iefulá/ [...] á nie mogł przed rzełzá/ bo był máłego wzroftu [statura pusillus erat]. WujNT Luc* 19/3.

»na wzroście, wzrostem, na postawie mały« [*szyk 6 : 1*] (*3 : 3 : 1*): *RejZwierz* 14v; *RejPos* 348; *RejZwierc* 274v; *PaprPan* P2v, Bb4; *ieft król wzroftem máły/ Ale mąż śmiáły. KochPieś* 13; *GosłCast* 4.

Szeregi: »mały, krotki« (1): *Nanus, Kárzeł/ Máły/ krotki mężyk by pieniek. Alias Pumilio Latine. Mącz* 240d. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»nędzny a mały« (1): *ty ledwie w nędznym á w máłym cieie [vix miserrima corpora] będąc/ vfiłnie w to dufálf/ áby páńftwo Dáriufowe miał łobie podbić. HistAl* C4.

»(ani) wielki, (a(l)bo, ani) mały« [szyk 3 : 1] (4): *PatKaz III* 118 [2 r.]; iż ma być Dworzánin/ áni názbyt wielki/ áni názbyt mały *GórnDworz E*; *SkarKaz* 274b. [*Ponadto w przeciwstawieniach 5 r.*].

»wielki, czy średni, czy mały« (1): á iefczebym ták chciał/ żeby tego olobá kto kwituie wypifána byłá/ iefli wielkiego wzroftu/ czy frzedniego/ czy máłego *GórnRozm Lv*.

d. O grubości, przekroju: *cienki* (10) : *Filotegmen*, *namnyeyszha nycz BartBydg* 58b.

W połączeniu z *dem.* (4): *Vena staminea*, S małym promykiem. *Mącz* 411d. Cf »małe jelitko«.

W przekładzie łacińskiego *dem.* (1): *Hila*, *Mále yelitko*. *Mącz* 156a.

Wyrażenie: »o mały włos« = *omal* (1): O mały włos wżyftkiego z gruntu nie wywrocił. *CiekPotr* 13.

Zestawienie: »małe(-a, -y) jelit(k)o, kiszka, flaczek« = *prawdopodobnie jelito cienkie*; *lactes Mącz*, *Calep*; *hilla, intestinum tenue Mącz* [szyk 6 : 1] (5 : 1 : 1): *abowiem [szawina] bolefcí żołądkowe y kłocie w małych ielitach wípokoia FalZioł I* 129d, ++2d, I 35d; *Mącz* 156a, 173b, 181a; *Calep* 575b.

Szereg: »subtylny albo mały« (1): rany w miechierzu y w fubtilnych albo w mnieyfzych ielithach goij *FalZioł I* 35d.

e. O objętości ciał bezpostaciowych; *paucus Miech*; *attenuatus, exiguus Mącz* (35) : Rzekł mu słowik/ miły pánie/ Mále ze mnie maż śniadanie *BierEz H3*; *OpecŻyw* 20v; *MetrKor* 57/120 [2 r.], 59/281, 281v; *GlabGad M7*; *MiechGlab* [88]; Kiedy lećie Dunay przefychał á małe wody były/ ták iż Niemcy przeiechawfzy Dunay Rzymfkie páńftwá woiowáli/ Krześciánie tho niebożátká głowá płáćili *BielKron* 288v; *Mącz* 110d, 223a; *GórnDworz Ggv*; *BielSat C*; *Strum G*; *Oczko* 19v, 21, 24v; *BielRozm* 16.

W połączeniu z *dem.* (6): Władzon zálię Ieremiałz do inego więzyenia/ y odłożono mu obroczek mały ná żywność káždy dzyeń *BielKron* 95; *Mącz* 449a; *SienLek* 114v. Cf »mała cząstka«.

W przekładzie łacińskiego *dem.* (1): *Coenula*, *Mála wieczera*. *Mącz* 58d.

W przeciwstawieniach: »mały ... wielki (2), wiele, wszytek, zbytnie« (5): Czemu wielka żość czyni zwierze mocne y okrutne, zálię mała ciche. *GlabGad E6v*; A tak małą rzeczą [żołądek] fie zakropi, á gdyby tam wlał zbytnie tedy fie zalewa *GlabGad E8v*; *RejPos* 81v; Nie wiećie/ że mały kwas wżytkę rołzczyne kwáfi? *BudNT 1.Cor* 5/7[6]; *WujNT* 330.

W charakterystycznych połączeniach: *mały (-a, -e) kwas, mliwo, obiad, obroczek (2), pokarm (karmia) (3), pożytki, rzecz (2), sol (4), śniadanie, wieczera (2), woda (3), trunczek, żniwo, żość*.

Wyrażenie: »mała (a. mniejsza)(-y) część (a. cząstka), kásek, troszka« = *exiguitas Mącz* (2 : 1 : 1): *FalZioł V* 68; *Mącz* 111a, 402d; *Oney [manny] mála cząftká ták wiele czyniá/ iáko y nawięcey WujNT* 330.

α. W funkcji rzeczownika: *mała ilość [w odmianie niezłożonej]* (3) :

W przeciwstawieniach: »wiele, wielgość ... mało« (2): bowiem iedni maia mały żołądek ale goráci przeto wiele żądaiąc małem bywaią fici. *GlabGad G4, L2*.

Wyrażenie przyimkowe: »w male« (1): Też blada vrina/ [...] á k temu w male wychodząca. Suchoty być onemu człowiekowi: znamionuie. *FalZioł V* [4]v.

β. Występujący rzadko i w niewielkiej ilości (2) : *NAprzod vrina mała, to iefł potrołfze odchodząca/ theż vzdrowego człowieka, znamionuie iż on człowiek mało pije FalZioł V* 14; *Apicae oves, Mále owieczki á gołe/ to yeft/ które małą wełnę máyą. Mącz* 12b.

2. O wadze: *lekki* (5) : Mnieyfze mi brzemię zoftawćie. *BierEz A4v*.

α. O za lekkich odważnikach, tj. o fałszowaniu wagi (4) : Mierzyłeś małym gwichtem/ ábo krotkim łokćie^m *KlonWor* 67.

W przeciwstawieniu: »większy ... mniejszy« (2): Kámień á kámień/ korzec á korzec obrzydłością (ieft) Iehowie (*marg*) to ieft: ieden więtfzy á drugi mnieyfzy/ gdy więtfzym łobie waży/ á mnieyfzym innym. (–) *BudBib Prov* 20/10.

Szereg: »większy abo mniejszy« (1): Nie będziefz mieć w worku rozney wagi/ więthfłá ábo mnieyfłá [*maius et minus*] *Leop Deut* 25/13.

3. O czasie: krótki, krótkotrwały; exiguus Mącz, Cn; modicus Vulg (202) : *OpecŻyw* 100; A ná káżdą powinność pomni fwego wieku/ Iż máły kres zoftáwion nędznemu człowieku. *RejWiz* 18; *SienLek* 5; *GrzepGeom* O4; *BudBib* I 147a *marg*; *GórnRozm* H4; *GostGosp* 82; *GórnTroas* 33, 62; *GrabowSet* E4v; *KołakCath* Cv; nie o ten máły doczełny wiek ftárác fię/ ále o wieczny żywot. *KołakSzczęśl* Cv; *WujNT* 551.

W połączeniu z dem. (8): *RejPos* 275v; mniemamy áby wśzytko zginác miáło/ dla máley godzinki/ ktorą P. Bogu y chwale iego dáiem. *SkarKaz* 609b. *Cf* »mała chwilka«, »na małą chwilkę«.

W przekładzie łacińskiego dem. (1): *Mącz* 88a *cf* »mała chwilka«.

W połączeniu z zaimkiem nieokreślonym „jeden” (2): żal nam opuścíc iedney máley godzinki gołpodárłtwá fwoiego *RejPos* 275v; *CzechRozm* 168.

W przeciwstawieniach: »mały ... długi (2), wielki« (3): *GórnRozm* K; *WujNT* 551; Mále y krotkie było ćierpienie náłze/ á wefele długe y wieczne. *SkarKaz* 639a.

W charakterystycznych połączeniach: *małe(-y, -a) cierpienie, dzień (4), godzin(k)a (3), kres (3), krotofila, mowa, odpoczynek, siedzenie, spanie (sen) (2), uczynek, utrapienie, wiek (2), zwłoka, żywot (2).*

Wyrażenia: »mała chwilka« (1): *Diecula, Mála chwilká. Mącz* 88a.

»na małą chwil((ecz)k)ę, małą chwilkę, w małej chwilce« = *chwilę, krótko; na chwilę, na krótko; przez chwilę; parumper, paulisper Mącz* (4 : 2 : 1): On fędziego náczął proścíc/ By mu chćiał tego dopuścíc: Ná máłą chwilę poczekał/ By máłce nieco poźzeptał. *BierEz* L4; *Intra quam modicum, Bárzo w máley chwilce. Mącz* 173b; *Expecta parumper, Potrway máło/ máłą chwilkę. Mącz* 282b, 282b, 285a; *RejPos* 168; *PudłFr* 8.

»po małej chwili, za małą chwilę« [*w tym w połączeniu z: po tym (6), zasię (2), wnet (1)*] = *wkrótce potem, zaraz, za chwilę; post paululum HistAl; post paulum PolAnt; post pusillum Vulg; postmodo, postmodum Mącz* (39 : 1): *OpecŻyw* 78v, 86, 109, 139, 156; *FalZioł* V 10v; *BielŻyw* 100; *TEdy* Sálomon y Márchołt fiedli/ á pomáley chwili Márchołt potzął łpác y chrápác. *March²* D2; *RejPs* 56, 150v; *wnet* po máley chwili Poydę k nim dzywować fie czo teź myflá łobie *RejJóz* O2v, Q4; *LibMal* 1546/110v; *RejKup* f8, z6v; *HistAl* A6, F6, H8; *MurzNT Matth* 26/73; *RejWiz* 22, 53, 155; *Leop Luc* 22/58; *BielKron* 15, 320v, 322v; *Mącz* 314c; *GórnDworz* P2; *Potym* po máley chwili on niemocny kthory fie widział iákoby trędowáthy/ vkazał fie bárzo iáfny *HistRzym* 116v; *RejPos* 30v, 228v, 334v; *RejZwierc* 63v, 170v, 205v, 233v; *Po máłéy chwili záfie tenże fię ozowie KochFr* 133; *BielSen* 9; *zá máłą chwilę áli on ogień wnidzie we wśzyłtkie pálce. GórnRozm* K2; *PudłDydo* [B5].

»na małą chwilę ... a« = *już niedługo (coś się stanie) (1):* Ták mowi Pan załtepow/ ielzće ná iednę małą chwilkę/ á ia porużę Niebem y ziemią *CzechRozm* 168.

»mały czas« = *modicum tempus Vulg* [szyk 8 : 4] (12): *RejWiz* 124; wiedząc że za mały czas wćirpienia łwego iákie łą zapłáty v niego *RejAp* 23v, 61v [2 r.], 62 [2 r.]; *RejPos* 127v, 128, 128v; Bowiem byłmy pámiętáli/ ná ten czas żywotá máły/ byłby káždy z nas łkromnieyŝy *ArtKanc* S16v; *WujNT Apoc* 12/12; Niechże z temi łwemi nowinkámi wćiekáią/ ktorych czas ten bárzo máły od Lutrá odkrył: iż łą pełne [...] fałŝu *SkarKaz* 550b.

»na mały czas, przez mały czas, do małego czasu, w małym czasie, mały czas [A], za mały czas, z małym czasem« = *krótko; przez krótki czas; na krótko, na krótki czas; w krótkim czasie; modico tempore HistAl, Vulg; parvo tempore HistAl; ad tempus PolAnt; aliquantisper Mącz; paulisper Calep; ad breve, in brevi, breve a. modicum tempus, modicum, ad modicum Vulg* [szyk 81 : 6] (58 : 9 : 9 : 5 : 4 : 1 : 1): tu pomieŝkay/ A przez mały czas poczekay *BierEz* 12; *OpecŻyw* 75v, 95, 96v; *BielŻyw* 162; O Iupiter boże nawyŝłŝy/ y dla czegos dni moie w małym czáŝie poŝtánowił [*quid dies meas tam brevissimo termino conclusisti*] *HistAl* M8v, G6, I7v; *Diar* 26, 55; *LubPs* K marg, N2v, T6v, ii; odłóž łwoie niepotrzebne zábáwienia álbo krotofile ná mały czas ná łtronę *GroicPorz* C3; *RejWiz* 3v, 44, 102v, 157v; *RejZwierz* 38v; *BibRadz Sap* 16/3, 6, I 135c marg; Lábán proŝł go iefzczé áby mu ná mały czas poŝłużył *BielKron* 15, 92v; *Mącz* 6d; iż tego łzátánowi dopuŝcza do małego czáŝu/ ábyŝ był pokuŝzon. *RejAp* 22v, AA5v, BB5, 60, 61v, 62, 164v; *RejPos* 27, 30, 40, 61, 62v (21); *GrzegŚm* 3, 43, 60; Alic to z małym czáŝem iáko gnoy w oborze/ A iáko żebráczy płaŝcz ták łie wŝytko porze *RejZwierc* 270, 42, 48, 131v, 178, 184v, [233], 249v; *BudBib Is* 63/18; *CzechRozm* 166, 181; *SkarJedn* 257; *SkarŻyw* 62, 348; Trudno wytrwáć y czas máły: Godziná tám iák rok cáły. *KochPieŝ* 25; *ArtKanc* E10; *GórnRozm* I4, K; *Calep* 425a, 759a; *WujNT Ioann* 7/33, 12/35, s. 358 [2 r.], *Ioann* 16 arg, *Act* 5/34 (10).

»po małym czasie a« = *juž niedługo, wkrótce (coŝ się stanie) (1)*: Po małym czáŝie á obiáwi łie Meŝyáŝ. *CzechRozm* 168.

»po małym czasie(-u), za mały czas, w małych czasiech« = *po krótkim czasie, wkrótce; post modicum HistAl; paucis diebus post Mącz (22 : 1 : 1); OpecŻyw [57]; BielŻyw* 111, 170; *LibLeg* 11/56; *HistAl* A2; *HistAlHung* A4; *Diar* 26; *BibRadz* I 5d marg; *BielKron* 131, 160v, 195v, 244v, 323 [2 r.]; *Mącz* 314c; *HistRzym* 17, 17v; z iákimi pociechámi wielkimi czeka oney obietnice Páná łwego: iż za mały czas [...] ma być wroczoná do ciála łwego. *RejPos* 128, 128v; iáko márníe ludzie łchodzą á częŝto giną że ich ledwe trzecia częŝć w małych czáŝiech zoŝthánie *RejZwierc* 170v; po málem czáŝie máž on ŝwięty Witalíŝ zámknáwłŝy łię w máley celli [...] z ŝwiátem łię tym roztał. *SkarŻyw* 107, 211; *StryjKron* 185; *LatHar* 696.

»przed małym czasem« = *niedawno; pridem Calep (3); LibLeg* 7/10v; Bo y od łtárŝyich to łyŝchamy/ iż lepiej tho więc pámiętáią co łie z młodu około nich działo/ niŝli co przed małym czáŝem czynili. *RejZwierc* 7; *Calep* 847b.

»małą troché« (1): *Aliquantisper, Maluczko dłużej/ małą troché dłużej Mącz* 6d.

Zestawienie: »mała msza« (1): Nabespieczniey ten czyni ktory ze Míŝą łprawy nie ma/ ták z wielką iáko z małą. *ReszPrz* 56.

Szeregi: »mały a (i) krotki« = *exiguus et brevis Mącz (4); RejJóz* F4; *Mącz* 27a; *Pauciloquium* – Mała a krotka mowa. *Calep* 764a; *SkarKaz* 639a.

»(tak, albo) wielki jako (albo) mały« [szyk 2 : 1] (3): *GrzepGeom* P; ktoby sie nierządnie w nich [cieplicach] chował/ nie malé przypadki po sobie zoftawia: iáko womity/ [...] fny nieśpofobné/ to ieft/ álbo wientfzéz/ álbo mnieyífzéz/ niż przyrodzeniu przyfioia *Oczko* 23v; *ReszPrz* 56. [*Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.*].

α. *Trochę mniejszy niż pełna miara, niecały* (1) : przyciągłi do Káftroterreum ná [!] tą że rzeką od Lutecy dwá dni malé chodu *BielKron* 222v.

β. *Za mały* (1) : ifz ná famo czytanie/ tego co nápifał/ cały żywot iego mały fię być zda. *SkarŻyw* 411.

γ. *W funkcji rzeczownika: krótki czas [w odmianie niezłożonej]* (2) : A ia proflez áby to [siedzenie w wodzie] było nie znagła/ ále od mála poczawfzy/ záfzdy co przydáiac *Oczko* 27v.

Wyrażenia przyimkowe: »w male« = *wkrótce* (1): [Ná tego walkę wznosił fyn iego wfzeteczny/ Lecz tę woynę zań kończył/ Bog w malé waleczny. *KmitaŻyw* C2.]

~ *Szereg:* »i w male, i w wielu« (1): Záfdam od Bogá/ áby y w malé y w wielu [et in modico et in magno]/ nie tylko ty/ ále y ci wfzyfscy ktorzy mię dziś fłuchaia/ takimi fię sfáli iákim ia też ieft *WujNT Act* 26/29. ~

[»za małem« = *wkrótce*: Bo gdy sie mu [św. Pawłowi] Agrippá przyfłuchawfzy rzekł: Za małem mię námowifz (Pawle) że Chriftianinem zoftané *BudUrząd* 61.

~ *Szereg:* »i za małem, i za wielem«: Záfdałbym v Boga/ żeby y zá małem y zá wielem nie tylko ty/ ále y wfzytcy co mię dziś fłuchaia/ zoftáli takimi/ iáki ia ieftem *BudUrząd* 61. ~]

4. *O wieku: młody, niedorosły (głównie o dzieciach); parvus PolAnt, Vulg, Mącz; parvulus PolAnt, Vulg; pusillus Vulg* (260) : *OpecŻyw* 150; *SEcundus* [...] Iefzcze gdi był mały był poftan od rodziczow na naukę. *BielŻyw* 132, 79; *LibLeg* 11/64; *LibMal* 1545/100, 1551/164, 1554/184; Cefárski fyn/ choć mały/ może dáwać złoto. *RejZwierz* 29v, 57, 119v; *BibRadz* 2.Reg 9/12; *BielKron* 10, 159v, 179v, 188v, 204 (8); *Mącz* 222d, 386b; *HistRzym* 70v; *RejPos* 56v, 150v; *RejZwierz* 5v; *BudBib* 2.Reg 9/12, 3.Reg 11/17, *Cant* 2/15; *Strum* K4v, P, P3 [2 r.]; Tákże cíelę y lwie/ y bydło tłufté wfspołek (pásć sie będą) á malé pácholę rzádzić ie będzie *CzechRozm* 113v; *SkarJedn* 209; *SkarŻyw* 56, [223]; *CzechEp* 41; TÁk róśc/ máły Michniku/ iákobyś mógl fławnych Przodków fwych doróśc *KochFr* 121; *GórnTroas* 54, 70; *KochFrag* 28; *WitośLut* A6v; *SkarKaz* 421a; *GosłCast* 40; *ZNiwa* mego pierwfy kłós niofęc niedoyrzála/ Oycze drogi/ bom w cíele fam ieft do tąd máły. *SapEpit ktv*.

W połączeniu z dem. (46): *BierEz* H2v; *RejWiz* A6, 32, 191; *RejZwierz* 135; *BielKron* 299; *Nefrendes* porci, *Profiątká* malé/ *Ofeski*. *Mącz* 136b; *Pupus*, *Máły* chłopieczek/ chłopiątko/ pucek też niektórzi mówia. *Mącz* 332a, 332a; *HistRzym* 25; *BiałKat* 251; *BudBib* 4.Reg 5/14; *PaprPan* H2v; *SkarŻyw* 192, 193; Czyś ty nád wfzytki niebá wyfoko wniefioná? A tám w liczbę Aniołków małych policzoná. *KochTr* 10; Przy wielkim fładzie mały ielonek sie báwi *GórnTroas* 40; *GosłCast* 51. *Cf* »bożek mały«, »małe dzieciątko«, »w małych pieluszkach«.

W przekładzie łacińskiego dem. (1): *Mącz* 5b *cf* »mały czas«.

W przeciwstawieniach: »dorosły (4), stary (3), wielki (2) ... mały« (9): *FalZioł* IV 35d; *RejWiz* 191; mówiać o dorosłych ludziách/ á nie o działkách małych *WujJud* 94v; *KochPs* 175; *SkarŻyw* 130;

dziatki mále/ y ftórych ludzi poliekwfy [...] czterdzieści tyfięcy ludzi [...] w nędzną niewolą wywiedli *StryjKron* 350, 777; *CzechEp* 41; Mále^{mv} wielkiéy nádzieie Rádziwił^{owi}. *KochFr* 121.

W charakterystycznych połączeniach: mały (-a, -e) aniołek, baranek, błazenek, brat, chłopiec(zek) (chłopię, chłopiątko) (5), corka, Dawid, dziedzic (2), dziew(ecz)ka (4), gniazdoszę, jelonek, karp, koń, krolewna, latorosłka, lewek, liszka, młodzieńczyk, niemowiątko (2), pacholę (pacholik) (3), piątnik, prosiątko, siestrzeniec, siostra, syn(aczek) (11), szarańcza, szczenię, wilczę; mały w cieie (wedle ciała) (2).

Wyrażenia: peryfr. »bożek mały« = *Eros* (1): Wemnie ftrzały miełzkáia/ y ten bożek mały *KochFr* 81.

»mały czas« = *dzieciństwo* (1): Aetatula. Mały czas álbo dziecińftwo. *Mącz* 5b.

»małych dni« = *w niemowlęcym wieku* (1): Niebędzie tám więcey dzieciątko małych dni [*infans dierum*]/ áni ftóry kthoryby niewypełnił dni swoich *Leop Is* 65/20.

»małe(-a) dziat(ecz)ki (a. dzieci, a. dziecie, a. dzieciątko, a. dziecina)« = *parvulus Vulg, PolAnt; pusillus Vulg; pusio Mącz; puer parvus PolAnt* [szyk 89 : 69] (158): *HistJóz* D3; *FalZioł* III [3²]a, IV 50c, V 37v, 76, 81 [2 r.], 84v; *MetrKor* 59/75v, 76; *KromRozm I* H4v, K4, L4v; *KromRozm II* f3v, q3; *KromRozm III* E3; *GliczKsiąż* K, K5v; Wezmę łobie zá wdzyęcny łup ich mále dzyateczki *LubPs* hh3v; *KrowObr* 82v, 83 [2 r.], 157 [2 r.], 187; *RejWiz* 26, 105v, 119; *Leop Ps* 16/4, *Is* 57/5, *Dan* 14/9, *Matth* 18/3, 4 (9); *UstPraw* H3; *RejFig* Aa3v, Cc4v; *RejZwierz* 20v, 21v, 29v; *BibRadz Ex* 10/10; który był vciekł do Egiptu dzyecięciem małym *BielKron* 78v, 86v, 205, 214, 299, 423 (9); *Mącz* 68b, 332c; *RejAp* BB7; *GórnDworz* X6v, Z6, Ff2v; *HistRzym* 49v; *RejPos* 9, 13v [2 r.], 15, 24, 35v (32); *BiałKat* 186 [2 r.], 248v, 251, 256 [3 r.], 258v (13); *GrzegŚm* 33; *KuczbKat* 135 [2 r.], 235; *RejZwierc* 1v, 76, 105, 126, 201v; *BielSpr* 54; *KochMon* 24; *WujJud* 94v; *BudBib Gen* 44/20; *CzechRozm* 73, 109v, 237v, 258 [2 r.], 258v [3 r.] (11); *PaprPan* [Hh5]v; *KarnNap* B4 [2 r.]; A naywięcey wlytkim to należy/ áby dziatki mále [*teneram aetatem*] ćwicyli w nabożeńftwie *ModrzBaz* 11v; *KochPs* 27; *SkarŻyw* A5, 3 marg, 130; Tu będzie wywodził z pieklá mále dzieci w kołzulkách tylko *MWilkHist* F3v; *StryjKron* 350, 777; *CzechEp* *4v [2 r.], 57, 92 marg, 99, 108; *ReszPrz* 7, 65; *ReszList* 163; *KochPieś* 52; *LatHar* 579; *KołakCath* B4v; *WujNT* 11, *Matth* 18/3, s. 76, 537; *GosłCast* 28; Iż wilcy do báránów/ lwi do owiec/ lámpártowie do ćielátek przyłtawáli/ y z nimi miełzkác chćieli/ y máley fię dziećinie pogániác y rzádzić dopuścili. *SkarKazSej* 679b, 679b.

»małe lata« [*w tym: w małych leciech* (2)] [szyk 3 : 1] (4): *ComCrac* 19v; *LatHar* 130; *SarnStat* 1288; Dofyć było bogóm/ lub miedzi/ álbo złotá/ Lub żelázá tyle dáć/ ile mále látá/ Swięzo przewazyć mogły dziećięciá rodného *GosłCast* 45.

»mały w leciech« (1): Powiádał łam o łobie/ iłz będąc małym w lećiech/ widziál tákie widzenie *SkarŻyw* 117.

»z małej młodości« (1): A ták z máley młodości tey nam vzdy trzebá/ Coby gębę wznośiła práwie tám do niebá. *RejWiz* 101v.

»w małych pieluszkach« = *w niemowlęctwie* (1): iż ielzcze w małych pielufzkach počázł sie ftárác o wlytko dobre twoie *RejPos* 20.

»w małym wieku« (2): Wszytkim on łáfkaw/ którzy łúżą iemu/ Ták w máłym wieku/ iáko dorofłemu. *KochPs* 175; *KochTr* 12.

Szeregi: »mały i młody« (1): Bo w máłych y młodych lećiech/ w máley cenie póspolicie wszytko v ludzi bywa *LatHar* 130.

»tak mały, jako i roślejczy« (1): Była druga [*kompanija*] w ktorey przez kilká let ośob ták dzieći máłych iáko y roślejczych/ y ftárzy ludzie bofo idąc/ [...] wszytkie cztery kościoły obchodziły *ReszList* 163.

»więtzy z mniejszym« (1): gdy weźmiesz łioftry twoie wietłfe niżli ty z mnieyłfymi [*maiores cum minoribus*] niżli ty. *Leop Ez* 16/61.

»więtzy, mniejszy, namniejszy« [*w funkcji potocznego stopniowania*] (1): W iednéy [*sadzawce*] Kárpie wietłfzé/ w drugiéy mnieyłfzé/ w trzeciéy namniejszyé *Strum* N3.

a. *W funkcji rzeczownika* (14) : *RejJóz* M4, O4, O4v; *RejZwierz* 8; iefli nie wedle woléy Chryftá Páná ieft chrzeft máłych *BiałKat* 261; *BudBib Ps* 16/14; Dawid łłufznie Oycá rozboyce plákáł: a drugiego máłego [*tj. swoje dziecko*] łkoro vmárł/ że wiedział iłz niezgrzełzył/ nie plákáł. *SkarŻyw* [197].

I sg w funkcji okolicznika czasu: »małym« = *w dzieciństwie* (1): żeś y w pierwfzey klefie Máło máłym niezginął/ pokutuiać zá grzech Oycowłki *KochOdpr* C.

W przeciwstawieniach: »więtzy (2), starszy ... mniejszy (mały)« (3): Wefcież tego máłego gdy tak ftarfy skażał *RejJóz* O4; *BudNT Rom* 9/12; Ze wietłfzy bédzie łłuzył mnieyłfzemu *WujNT Rom* 9/12.

Szeregi: »mali i rośli« (1): A onołmy wšyłcy pošli/ Zá światem máli/ y rośli. *KochMRot* A2v.

»mniejszy i wietzy« = *wszyscy* (1): áby wiernie dzielili bráćiey łwoiey działy/ mnieyłfym y wietłfym [*minoribus atque maioribus*] *Leop 2.Par* 31/15. [*Ponadto w przeciwstawieniach 2 r.*].

a. *O roślinach i pędach; minutus* *JanStat* (4) : czału zimnego iefth dobry łzpinak vczyniony [...] z máłych pokrzyw *FalZioł* I 123c; *KochTr* 6; *KlonŻal* C2v; *SarnStat* 668.

b. *O owocach: niedojrzały* (2) : á zwłázcza Brzołkinie mále wonią nieprzyjemną z vłth oddalaia *FalZioł* I 110d, III 19b.

5. *O tekście: krótki* (27) : *RejJóz* Q3v; *MurzNT* 98v *marg*; *Diar* 38; *RejWiz* A3v [2 r.]; *KSięgi* ty mále názywáia *Ruth BibRadz* I 148v; *Mącz* 66b; *RejAp* 88v; *RejPos* 190; *SkarJedn* 244; *KlonŻal* C2; *Calep* 564b; *KochCz* A2; Máłz y mnieyłfzych modlitw nieco/ ná rozlicznych mieścách drukowánych *LatHar* +4v; o twarzy iego y o łzátách powieść namniejszyá ieft/ odrobiná te^{go} co łię im tám pokazało. *SkarKaz* 122b; *Objaw* mi łwoie imię przez mále piłanie *CzahTr* K2v.

W połączeniu z dem. (2): *Yudałz Thádeus* máły listek nápiłáł *KromRozm II* e4v. *Cf Wyrażenie.*

W przeciwstawieniach: »mały ... wielki, wiele« (2): To mále łłowo zły wiele zákrywa *RejZwierc* 222; *KochWrJan* 18.

W charakterystycznych połączeniach: *mále(-y, -a) księgi (książki, książka)* (6), *listek, modlitwa, odpowiedź, pisanie, powieść, przemowa, przydatek, rzecz, sentencyja* (2), *słowo* (2).

Wyrażenie: »sztuczka máła« (1): *Carpere orationem membrs minutioribus*, Ná łztuczki mále rozebráć rzecz cziyę. *Mącz* 39b.

Zestawienia: »kanon mniejszy, mały« [szyk 4 : 1] (4 : 1): Kanon Mniejszy bes ktorego żadna Młza niebywa. *KrowObr* 169v, 183v, 188, Ss2; *CzechRozm* 194v marg.

»Mniejszy Prorocy« = część *Starego Testamentu* zawierająca krótkie teksty dwunastu autorów profetycznych [szyk 1 : 1] (2): *BibRadz* *7v; HOzeafz Prorok Beery fyn pirwfy/ Prorok miedzy mniejszymi Proroki/ był za czáfu Ozyafz krolá *BielKron* 92v.

6. O ilości: *nieliczny*; *parvulus Mącz*, *PolAnt*; *exiguus Mącz*, *Cn*; *parvus Modrz*; *pusillus Vulg* (200) : *LibLeg* 10/147; *RejRozpr* 12; gdy obaczył lud mały Huniádow podkał sie łnim *BielKron* 243, 245 [2 r.], 245v, 256v, 309, 339v (15); *Mącz* 64c, 282b; *GórnDworz* Kv; *BielSpr* 12, 18, 36v, 40v, 41v, 72; Co też wáfzy bacząc/ przed tym sie małą trzodą rádźi zwáli *WujJud* 135; *BudBib Am* 7/2, 5; *BudBibKaw* A2; Ale gdyby z náfzymi chciał sie poráchowác/ Mułiałby w swoim domu mniejszy orszak chowác *PaprPan* T, V3v; *ModrzBaz* 113; *SkarŻyw* 559; Przeto widząc Igorá w małej druźynie/ vderzyli nań gwałtem *StryjKron* 122, 220, 270, 310, 497; *ArtKanc* K14; *ActReg* 4v, 9; *Phil* D; *OrzJan* 42, 58; *WujNT* 30 marg, *Luc* 12/32, s. 249 [2 r.]; *SkarKaz* 84a, 311a; *SkarKazSej* 685b, 702a; *KlonFlis* G4.

W połączeniu z dem. (12): Odłącz twe małe łtadeczko od złych łpołeczności *LubPs* D4, S2 marg; *KrowObr* 241; Marćin Czechowic Zboreczku małego w Lublinie y około Miniłter *CzechRozm* A2; *ArtKanc* K12, Q3v; *LatHar* 315; *WujNT* 249, Zzzzz2v. Cf »mała cząłtka«.

W przekładach łacińskich dem. (4): *Classicula*, Mały łuffiec łodzi. *Mącz* 56a, 64c; *Calep* 256a, [588]b.

W połączeniu z rzeczownikami jednostkowymi w pl (4): *LibLeg* 11/181v; *MurzNT* 28v; z wielkim łudem vćiekáią przed małymi łudźmi *BielKron* 315; *RejPos* 213v.

W połączeniu z rzeczownikami jednostkowymi w sg wznacz. coll. (2): *BielKron* 251; A łz ten łołnierz [...] ná łtraź był wielki/ á ná obronę mały á ćięłzki *VotSzl* E3.

W przeciwstawieniach: »wielki (wielkie mnostwo) (32), wielkość (5), wiele ... mały« (38): *MiechGlab* 7; *RejPs* 154; *Leop Bar* 2/29; *LeszczRzecz* A4v; *RejZwierz* 39v, 43v, 109v; *BielKron* 99, 117, 207, 243, 247 (8); A łák małoc łeft ná tym kto wiele mowi/ wyliczáiąc przed tym Pánem łwym włzytki niedołtátki łwoie [...]. Ale gdy małemi łłowy á wielkim łercem vćiecz łe kto do niego/ nigdy ładen omyłon nie będzyc w ładney nádzy ł swoiey *RejPos* 213v; *BielSpr* 11, 12, 16v, 32, 39v (9); *PaprPan* E; łełli wotá mniejszey łtrony [*paucorum*] będa łię zdáły łpráwiedliwłze/ łłufznicyłze/ y Rzeczyłpółłitey łoźytecnielłze/ ábo łełli łez łámemu Krolowi/ ábo w rádźie przednielłzemu/ cokolwiek łepłzego ná myłł przyidźie/ niech okaźe przyczynę/ dla czego co roznego od wynáłazku wıetłzey łtrony ma być przyięto. *ModrzBaz* 29v; łáko to vczynic/ łeby wielkie wołłko małem łię zdáło *ModrzBaz* 111, 111; *SkarŁedn* 165, 384; *SkarŻyw* 284; *StryjKron* 632 [2 r.]; *WujNT* 140; *SarnStat* 274; gdy pułcił małe wołłko Syryłłkie/ ktore łednák [...] wielkość łudu łydowłłkiego poráźiło *PowodPr* 30; *SkarKaz* 609b.

W porównaniu (1): łz kołłol łierwey był mały łáko łiárno łorczyłzne/ á łotym łię rozrołł y rozłzerzył łáko drzewo wielkie. *WujNT* 140.

W charakterystycznych połączeniach: *małe (mniejszy)* (-y, -a) *czoło*, *dobytek*, *druźyna* (5), *dwor*, *gromada*, *kołłol*, *kupa*, *leija* (3), *łud(zie)* (31), *nacyja*, *nieprzyłciel*, *orszak* (2), *połk*, *przyłcielstwo*,

rada (2), *rota*, *stad*((ecz)k)o (12), *straż*, *strona* (3), *tłuszcz*, *towarzystwo*, *trzod(k)a* (3), *uf* ((h)ufiec) (6), *wojsko* (15), *zboreczek*, *zebranie*, *żołnierz*.

Połączenie: »nie mniejszy« = *taki sam* (2): Alye nyemnyeyfche fcham otho fkargy poddanich ye⁸⁰ Kro. mczi. nyethak wyelye o slodzyeyfthwa. aczkolwyek y otho ffam vyelkye fkargy yako o nayafdi domowe. *LibLeg* 11/181v; *GórnDworz* Y.

Wyrażenia: »mała (a. mniejsza) część (a. częśćka)« [szyk 5 : 4] (9): *MurzNT* 73v; *BielKron* 308v; *GórnDworz* Aa8v; *BielSpr* 6; *CzechRozm* A4; *SkarJedn* 165; *ActReg* 55; Chcąc tedy płacenia tych rzeczy ku pewnému pomiarkowaniu przywieść/ y ku poſpolitému rzeczyſpolitéy pożytku pomierzyć/ y wietfzýy części niż mnieyfzýy [*multorum potius quam paucorum JanStat* 1049] chcąc rádzíc/ vftáwiliſmy/ y fkazáli *SarnStat* 274; *SkarKaz* 5a.

»mała (a. mniejsza) liczba« [w tym: w małej liczbie (3)] = *minor numerus* *Modrz*; *paucior numerus JanStat* [szyk 12 : 2] (14): *RejPs* 154; mnożcie ſie tám/ á niebádzcie w małej liczbie [*pauci numero*]. *Leop Ier* 29/6; Y ták rozdziełá lołmi dziedzictwá wedle liczby ich więczfzey y mnieyfzey [*inter magnum et parvum*]. *BibRadz Num* 26/56; *WujJudConf* 68; *CzechRozm* 139; *ModrzBaz* 92v, 132v; *KochPs* 157; *ActReg* 128; *WujNT* 30; *SarnStat* 55, 1051; *SkarKaz* 311a, 609b.

»mali w liczbę« (1): A iefli kto tak niewmieiętny iefť/ że niemoże rozeznac którzy lepięi trzymaia/ iefli mali wliczbę/ iefli wielcy (Boc téfz i heretikow podczas niewielká liczba była) takowy/ niechái pana Boga proſi aby mu zełłá Philippa drugié⁸⁰ *MurzNT* 28v.

»mały poczet« [w tym: w małym poczcie (16)] [szyk 39 : 3] (42): *BielŻyw* 160; *LubPs* Y; I w małym poczcie ftáli ſie [*pauci facti sunt*]; y gábáli ie vciſk złych rzeczy y boleſć. *Leop Ps* 106/39; *RejZwierc* 31v, 38, 39v, 43v; *BibRadz 2.Mach* 5 arg; *OrzRozm* C3; *BielKron* 59, 117, 125v, 191, 208v (15); *Parcus comitatu*, W małym poczcie. *Mącz* 277c; *OrzQuin* R; *RejAp* 112v; *GórnDworz* I6v, Y; *RejPos* 237v; *RejZwierc* 205; *BielSpr* 20, 65v; *CzechRozm* 150; *PaprPan* E, Y4v; nas mały iefť poczet *SkarŻyw* 348; *StryjKron* 122, 170, 782; *KochSz* B4v; *ActReg* 86.

Zestawienia: »phalanx mała« (2): Mácedonowie álbo Grekowie zwáli woſfko *Phalanx*, wielka *Phalanx* wynoſiá ludzi ſzeftnaſcie tyfięcy/ máła: połowicę tego ludu *BielSpr* 11, 29v.

»leija mała« (1): *Legia* máła: miewáá ludu w glównym woſfku oſm tyfięc. *Legia* wielka dziefięc tyfięc *BielSpr* 10v.

Szeregi: »mały i ſciſły« (1): tedyčby ná poczátku muſiáł być koſcioł wietfzy/ á potym mnieyfzy y ſciſleyfzy. *WujNT* 140.

»(tak, i, jeſli) wielki i (jako i, jeſli) mały« [w tym w połączeniu z „jaki” (1)] = *niekiedy w znac.* ‘wszyscy, wszystkie’; *parvus et magnus PolAnt* [szyk 6 : 2] (8): *LibLeg* 10/96, 96v; *MurzNT* 28v; *BibRadz Num* 26/56; *RejAp* 163v; *RejPos* 334; *BielSpr* 6; bo do wielkiego ftádá ták potrzebá ſługi/ iáko y do máłego *GostGosp* 120. [*Ponadto w przeciwstawieniach 33 r.*].

»wielki albo rowny, albo teź mniejszy« (1): Iefli teź nieprzyiaćiel ma nád ćie ludzi poczet wielki álbo rowny s tobą/ álbo teź mnieyfzy *BielSpr* 20.

α. *Za mały* (1) : Iefli máła Rothá/ przydádzá kniey drugá *BielSpr* 70v.

β. *W funkcji rzeczownika: mała ilość* [w odmianie niezłózonej] (21) :

mało kogo, czego (11): Ale nakoniecz o zwolenśtwie tego miałta/ więdz iżci iełt wżytkim przełtrono/ procz mała tych ktorzi na mię łafkawi. *ForCnR* A4; *MiechGlab* 67; *HistAl* B4, L5 [2 r.]; *Leop Prov* 14/28; Vkazałci ná mále ludu woýłká twego/ Ześ go mężnie kołátał po zawoiu iego. *PaprPan* B; *SkarŻyw* 195 [2 r.]; *CzechEp* 335; Przyplódek wżelki [...] w Iešieni ma bydź ieden: ták w máłu folwárkow/ iáko y w wielu *GostGosp* 114.

W połączeniu z partykułą „ledwie” (2): *MiechGlab* 67; co widząc kfiążę thyl podawfzy z ręku nieprzyacielskich ledwie z małem [*vix cum paucis*] vciekł *HistAl* C8v.

W przeciwstawieniach: »mało ... wielkość (3), mnostwo, wsze, wszystko« (6): tamże Woiewoda z fwoimi iako w male będąci zwyciężon od mnoftwa [*Superati tamen sunt pauci a multis*] Tatarfkiego *MiechGlab* 7; *HistAl* B4; Vćciwość á doftoiieństwo krolewfkie w wielkości ludzi: ále w máłem ludu [*in paucitate plebis*] iełt lekkość kfiążęca. *Leop Prov* 14/28; á to przeto wielkość od máła porázoná *BielKron* 456; *BudNT* t8v marg; Abowiem ćielefne ćwiczenie/ do máła [*ad modicum*] iełt pożyteczne: lecz pobożność do wżytkiego iełt pożyteczna *WujNT* 1. *Tim* 4/8; [Ná gorę máłom wftępną wżyftkich poprowadźi *StryjWoln* 42v].

W charakterystycznych połączeniach: *mało dni, folwarkow, ludu (ludzi)* (4), *miesiący, rycerstwa, sług*.

Zwrot: »na male [kogo] przestawać« (1): Pány łą wielkimi ná mále sług nie przełtáią *CzechEp* 335.

Szereg: »tak mało, jako i (albo) wiele« = *wszystko, cokolwiek; multi et pauci Vulg* (4): Pánie nie máłz v ćiebie żadney rozności/ w mále pomoc á ráutować álbo w wielu [*utrum in paucis ... an in pluribus*] *Leop* 2. *Par* 14/11, *Eccli* 42/4; *CzechRozm* 255v; *GostGosp* 114.

Wyrażenia przyimkowe: »z małem« = *cum paucis HistAl* (4): On tedi z máłem zbiegfzy do zamkow Alexandrowych/ y połzedł do Alexandrá profić go áby mu raczył przeciw krolowi Ebryckiemu pomoc. *HistAl* L5, B4, C8v, L5.

»w male« = *cum a. in paucis Vulg* (7): Tamże w potikaniu gdy był porázon z pola vciekł, tak iż ledwy w male ludzi [*parvo navigio vix*] po Dunaiu vciekaiąc fromothnie był zachowan. *MiechGlab* 67, 7; *Leop* 2. *Par* 14/11, 2. *Mach* 1/15; Przyłżłego dnia poiedzie w mále do tego miáłtá *HistRzym* 58v; *CzechRozm* 255v; *SkarŻyw* 195 [2 r.].

γ. *Wchodzi w skład derywatów kompleksowych od połączenia »małe wojsko«: stoczony przy udziale nielicznych wojsk* (3) : Bitew wygranych miał czterdzieści y łiedń okrom máłych vtárczek *BielKron* 354, 375.

W przeciwstawieniu: »mały ... wielki« (1): Rołpomni łobie ná ony zacne Hetmány czo bitew máłych przegrawáli/ á wielkich záłię wiele wygawáli. *RejZwierc* 87v.

7. O wielkościach przeliczalnych na abstrakcyjne jednostki: *nieduży, niski* (203) :

A. O liczbie jako pojęciu matematycznym (5) :

W przeciwstawieniach: »więtszy ... (na)mniejszy« (5): Przez mnożenie czyń złote na gq [= grosze] á gq na d'. Takież więtszą wagę na mnieyřzą iednym łłowem każdą więtszą rzecz na mnieyřzą. *KłosAlg* E, D3, E, E4.

Wyrażenie: »mniejsza liczba« (1): Odeymi iednę liczbę od drugiey więtszą od mnieyřzey. *KłosAlg* D3.

B. O wartości materialnej (198) :

a. *O pieniądzech, głównie gotówce; modicus Mącz, Vulg, JanStat; exiguus, parvus, pauculus, paucus, vilis Mącz; malignus Modrz; minutus JanStat; paulus Cn (96) : BierEz I3v; O Iudálfu przekłety/ ij s kąd ci takowá okrutnoftz/ ijżes za tako malé myto przedál miŝtrza twégo OpecŻyw 85; FalZioł V 72v; LibLeg 11/82v; ZapWar 1550 nr 2655; Diar 76, 82, 83; GliczKsiqż M5v; GroicPorz i3; Pczołká teź to máły koŝtz/ iedno iey dáć pniaczek RejWiz 56; UstPraw B4, F4v; RejZwierz 110v; BielKron 108v, 205, 309, 375; Mercatur minori precio, Zá mnieyŝe pieniądze bywa pod czás kupiono. Mącz 217c, 217d [2 r.], 228a, 272a, 280b, 285a, 432c, 496b; RejZwierc 109; BielSpr 10v; BudBib 1.Mach 3/29; Datek od niego máły mam Strum R2v; PaprPan N2; ModrzBaz 26, 80 [2 r.], 91v, 102v, 121; StryjKron 421 marg; Calep 486a; z látá y po gorách náŝiekác chwaftu [...]: áby źiárnu y tłuczey było fporzey/ á mnieyŝym nakładem mogło lie to vkarmić. GostGosp 120, 155; WyprPl A2v; SarnStat 145, 250 [2 r.], 407, 593, 692 [2 r.] (11); dálekobymy mnieyŝą fumą iefzcze wypráwę odpráwili/ niź tá ieft ktorá ná proźne koŝtz obrácamy. GrabPospR N3v, N4.*

mniejszy czym [= o ile] (1): Abowiem Białych głów Wargielt/ wŝędy wedle práwá ieft połowicá mnieyŝy niź Męźczyzny. GroicPorz k3v.

W połączeniu z dem. (1): Pieniędzmi w lichwę wziętemi długi popłacić/ malé zwłaŝczá dłuźki popłacić á wietŝyż nabić. Mącz 486c.

W przekładach łacińskich dem. (2): Pensiuncula – Mała záplátá. Calep 772a, 1120b.

W połączeniu z partykułą „ledwe” (1): RejZwierc 39 cf »mniejsza połowica«.

W przeciwstawieniu: »mały ... wielki« (4): Mącz 486c; Bo daŝz vbogiemu kęs chlebá ábo pieniądz/ poprawdzie máły koŝtz/ ále owo łowko Bog miły záplác/ wielka tho nagrodá RejZwierc 95; SkarŻyw 274; SarnStat 145.

W charakterystycznych połączeniach: mały (-a, -e) datek (3), dług (dłuźek) (7), koszt (8), myto (5), nakład (6), pieniądze (17), płat, pobor, podatek (3), posąg, sum(m)a (17), wargielt, wina, zakład, zapłata (3).

Połączenie: »nie mniejszy« = taki sam; non minor Modrz (2): Zbudował trzy dwory/ łobie ieden bárzo iálfny y fpaniły/ drugi dwor źenie krolowey Fáráonowey corze nie mnieyŝym koŝtzem BielKron 77v; ModrzBaz 99v.

Wyrażenia: »mały kęs« (1): to ieft przeciw bogu [...] zá máły kęs pieniędzy zdrowie ŝwoie przedáwác/ álbo czyię krew rozlać BielKron 201v.

»mniejsza połowica« (1): Powiedáli teź o drugim/ iż gdy plácono z ofiádłych łanow po kilku grofzy/ tedy fie teź zmowił s fáfiiády/ áby ich názáiutrz trzey ná iednym łanie ŝiedziáło: przynioŝ teź Woyt ledwe mnieyŝą połowicę z onych ofiádłych łanow. RejZwierc 39.

Szeregi: »(ani, bądź) mały i (a(l)bo, bądź) wielki« [w tym: w połączeniu z: jaki (1), jakikolwiek (1), każdy (1), wszelaki (1)] = niekiedy w znacz. 'kaźdy, żaden, jakikolwiek'; parvus aut magnus JanStat [szyk 4 : 4] (8): GroicPorz k4; GórnDworz M4; ále iáko kto wczác vrzędowi fwemu dofyc bęďcie czynił/ ták mu teź mnieyŝą ábo wietŝą [maior minorve] zaplátę niech dawáią. ModrzBaz 134; SarnStat 979, 1039, 1061, 1190, 1217. [Ponadto w przeciwstawieniach 4 r.].

»(barzo) mały a(1)bo żaden« = *parvus aut nullus JanStat* [szyk 1 : 1] (2): Bo ludziom vbogim/choćaby się też wżelákiemi cnotámi ozdobili/ żadne/ ábo bárzo mále [*nulla aut certe perexigua*] zapláty bywáią náznáczone *ModrzBaz* 18; *SarnStat* 593.

α. *W funkcji rzeczownika: małe pieniądze [w odmianie niezłożonej] (2) :*

W porównaniu (1): bo ia pomnię iednego/ który po trzydzieści czerwonych złotych ná lzańc w wárcaby grác niechciał/ powiedáiąc/ á co to ielt/ wżák/ po ták mále grác/ iákoby wfy bił *GórnDworz* P4v.

Zwrot: »na male przestać« = *wystarczyć (1):* Czo mozecie naymnieyszą svmmą odkvpycz odkvpvyczie. wřhakze yeslybi na malie nyemogło przeřtacz tedj wam dawami mocz pořtępowania do svmmi czterech thirřyeczi zlotich *LibLeg* 11/82v.

β. *Wchodzi w skład derywatów kompleksowych od połączeń »mały(-e) dług, koszt, pieniądze itp.« (5) :*

W przeciwstawieniach: »wielki, więcej ... mały« (2): A iż ináczey fię obchodzą z máłym dłużnikiem/ á ináczey z tym który długow więcej ma niżli włołow *LatHar* 111; Bo dobremu/ pilnemu/ řprawnemu/ wielkie wychowánie y wielki datek dáć/ mnieyřza řzkodá/ niż mále wychowánie y mnieyřzy datek niepilnemu á nierządnemu. *GostGosp* 155.

Wyrażenie: »kwit mniejszy« = *kwit opiewający na zaniżoną sumę (1):* A wybráne pieniądze/ nie obracáiąc ich ná řwoy wálfny pożytek/ áni względem vřłgowáńia/ áni kwitów mnieyřzych dawáńia/ [...] do rąk tych wiernie y zupełnie oddam *SarnStat* 347.

Szereg: »tak wielki, jako i mały« [w połączeniu z „żaden”] = *żaden (2):* powinniřmy im dáć [...] po piáćci grzywien [...]. Rozdźiału żadného ná częřci wóyřk/ ták wielkiego iáko y máłého/ nieczynáiąc między nimi. *SarnStat* 132 [*idem*] 132. [*Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.*].

γ. *O wartości jednostki monetarnej (12) :* *KłosAlg* F; *Triobolum*, Nieyáka monetá máley wagi. *Mącz* 465b, 368c, 496c; Z řtrony myńce/ trzeba ná baczeniu mieć/ y cáyg/ y wagę/ y křtařt pořpólity. Pirwřzych dwu rzeczy nieledá iáko poznáć/ y niepilnuią tego w máłych pieniádzách [*in numis parvis*] *ModrzBaz* 34v; *SarnStat* 692.

W połączeniu z dem. (1): Przez namnieyřzy hálerzyk/ o którym tu Zbáwićiel mowi/ Doktorowie řwięći maluřkie y lekkie grzechy rozumieią *WysKaz* 18.

W połączeniu z zaimkiem nieokreślonym „jeden” (1): Mnie ná tem dořycć/ iż mi moje řumnienie řwiadczy/ żem tego chociaź iednego á máłego tálántu nie chćiał zákopać *BudNT przedm* d2.

W połączeniu z partykułą „chociaź” (1): *BudNT przedm* d2 cf *W połączeniu z zaimkiem nieokreślonym „jeden”.*

Zestawienie: »mały złoty« = *aureolus Murm*, *Mymer*¹, *BartBydg* (3): *Murm* 197; *Aureolus*. *Guldeleyn*. Mały złoty. *Mymer*¹ 42; *BartBydg* 16.

Szereg: »więszy albo mniejszy« (1): Ale iefli ten/ który pieniędzy pożyczył to łobie obwárował przy pozyczáńiu pieniędzy któreby były wietřzey álbo mnieyřzey [*maioris vel minoris JanStat* 632] cény *SarnStat* 692.

b. *O przedmiotach, głównie o towarach: tani, niekosztowny; parvus Mącz; exiguus JanStat (33) :* *LibMal* 1545/102, 1547/126; *KrowObr* 144v; porářiřzli ie/ máłą korzyřć [= łup] odzyerzyřz/ bo lud

nędźny nie máiąc nic iedno łuki *BielKron* 112v; *Mącz* 299b; *BielSpr* 53; Wízákże zwykłe karánie zá złóđzieyftwá zda fię być nieiáko vmiárkowania godne/ áby ci co máłą rzecz vkrádną [*minimarum etiam rerum fures*] niebyli ná gárdle karáni. *ModrzBaz* 77v; *GostGosp* 2, 14 [2 r.], 124; *WysKaz* 16; *WyprPl* A2; woleli ná mniefyzych rzeczách domá zoftawác/ á niżeli niepewnych w pewnym niebešpieczeńftwie ízukać. *VotSzl* C3; *KlonWor* 20.

W przekładach łacińskich dem. (2): Corollaria, Máłe vpominki. *Mącz* 66b, 237c.

W przeciwstawieniach: »mały ... wielki (6), wiele« (7): Nie ładź fię ná wielką rzecz rádniey przyymuy máłe/ Ná ktorych możelz przeftać gdy poczćiwe trwałe. *BielKom* C2; *BielKron* 367v, 441; *Strum* H4v; *GostGosp* 2; *Phil* Q2; *KlonFlis* E.

W charakterystycznych połączeniach: mała(-y) korzyść (3), kupia (2), rzecz (15), towar.

Wyrażenia: »mały dar (a. podarek), upominek« = *munusculum* *Mącz*, *Calep*; *auctarium*, *corollarium* *Mącz* (6 : 2): Máłego dárú/ ktoryć dawa vbogi przyiaćiel/ nigdy niegardz. *March*³ V6v; *BielKron* 67; *Mącz* 66b, 237c; *KochOdpr* A4; dam wam máły vpominek/ dwádzieściá ábo trzydzieści funtow złotá: á modłćie fię zá mężá mego *SkarŻyw* 224; *Calep* 680a; *Phil* Q2.

»mniejsza połowa« (1): Nie zwierzay ízkucie wízytkiey máiętnošći/ Lecź domá zoftaw dla lepřzey pewnošći Więtfzą połowę. mniefzją pušć ná wodę *KlonFlis* E.

Szereg: »(jako) mały i (tak) wielki« [*w połączeniu z: jaki (1), wszelaki (1), żaden (1)*] = *každy, żaden (3)*: áby przez té wízyftki dźiešięć lat żaden nie śmiał do Słańká y do Márgrábńkiéy ziemie rzeczy y kupi iákich/ ták wielkich iáko máłych [*tam grandes quam exiguas JanStat* 1041]/ iákiékolwiek íą [...] wozić y wnošić *SarnStat* 1227, 1230 [2 r.]. [*Ponadto w przeciwstawieniach 6 r.*].

a. *W funkcji rzeczownika:* »małe« = *skromne potrzeby (1)* :

W przeciwstawieniu: »małe ... nawięcej« (1): *BudBib Eccli* 29/28 [30] *cf* *Zwrot*.

Zwrot: »przestawać na małym« = *żyć skromnie (1)*: Przeftaway ná máłym iákobyš thefz nawięcey miał [*minimum pro magno placeat tibi Vulg*] *BudBib Eccli* 29/28[30].

c. *O innych wartościach i przedmiotach wycenialnych w pieniądzech (69)* : *BierRozm* 26; *LibLeg* 11/139v; *UstPraw* B3v, E3; *RejZwierz* 107v, 108v, 109, 222v; A iefli máłą maľz máiętnošć [*si exiguum tibi fuerit Vulg*]/ nie boyże fię dáwać iáłmuźny z oney twey trochy. *BudBib Tob* 4/9; *ModrzBaz* 7, [38]; *SkarŻyw* 414; *GórnRozm* Iv; *GostGosp* 36, 108 [2 r.], 155; *SarnStat* 64, 1161; Wypráwá ná mniefze potrzeby iákaby być mogła. *GrabPospR* Kv; bo wedłuk roznych mieyfc rozne pożytki biorą z włoki/ indziey dla wolnošći więtfzey ludzi robotnych/ ktorzy máłe powinnošći z włoki czynią *GrabPospR* L3, N [2 r.], Nv; *PowodPr* 19, 78; gdyź śiá tych rzeczy náľz Gdańfk mogłby nam przez fię dodać/ według potrzeby á z mniefzją vtrátą. *VotSzl* D2v, Dv.

W połączeniu z dem. (1): Quaesticulus, Máły zifzczek/ poźiteczek. *Mącz* 336c.

W przekładach łacińskich dem. (5): Lucellum, Máły zysk. *Mącz* 198b, 286a, 336c; *Calep* 615a, 885a.

W połączeniu z partykułą „choć” (1): widźiem to ná oko/ Iáko poboźni ludzie w dobrách íwych ízeroko Rozmnożeni bywáią choć ná czáftce máley *KoľakSzczeńśl* C3v.

W przeciwstawieniach: »mały ... wielki (8), wiele« (9): *RejJóz F4 marg; Aureo piscari hamo, Złotą wędą łowić/ to yeft/ dla máłego požitku wielki náklad vczinić. Mącz 21c; RejZwierc 109; ModrzBaz 138v; SkarŻyw 325; KochAp 6; KołakSzczęśl C3v; SarnStat 655; PowodPr 78.*

W charakterystycznych połączeniach: *małe(-y, -a) beneficyjum (2), dobra, dochod (3), gospodarstwo, imienie, lichwa, majątność (2), osiadłość, possessyja, potrzeba (4), powinność, pożytek (8), szkoda (12), utrata (2), własność, zys(zcze)k (4).*

Zwrot: »na małej rzeczy przesta(wa)ć« = *żyć skromnie; cultu tenuissimo vivere Mącz (3); BierEz O4v; Mącz 449a; Iešli pieniędzy niemálf/ v ludzi doftániem/ Wízák my ná máléy rzeczy téz teraz przeftániem. PudłFr 9.*

Wyrażenie: »mały(-a) kęs, cząstka« [*szyk 2 : 1*] (*2 : 1*): *RejJóz Q4; KołakSzczęśl C3v; A záprawdę niewiem w kimby ták niechętnie ferce było ku Rzeczyp. y łobie fámemu niezycżliwe/ ktoryby z pewnych pożytkow fwych [...] wzbraniał fię máłego kęfá vdzielić GrabPospR M.*

Szereg: »bądź (lub) mały, bądź (lub) wielki« = *jakikolwiek; parvus vel magnus JanStat (4):* wżytkie rzeczy ktore fłużyć mogą żywotowi temu docześnemu/ mogą być we trzech rzeczách zámknione/ to ieft/ w dobrej fławie [...]. *Wtora/ W máiętnościách/ lub máłych/ lub wielkich. [...] Trzecia/ w żywoćie ábo zdrowiu CzechRozm 231; SarnStat 135 [idem (2)] 451, 883. [Ponadto w przeciwstawieniach 8 r.].*

α. *W funkcji rzeczownika: skromny stan posiadania [w odmianie niezłożonej; w tym: f (1)] (18) :* *Dochodow/ proszę/ rácz ftrzedz w moiey mále/ Tobie ku chwale. GrabowSet M4v; A gdy fię żytá włafnego dorobifz/ A rzecz fwą grofzem/ nie fłowy ozdobifz: Spraw dubas ábo pułskuteczek rowny Nie názybýt głowny. A kogo pan Bog ná mále poćiefzy/ Nie dżiwuię mu że fię dáley śpiefzy KlonFlis E.*

W przeciwstawieniach: »mało ... dosyć, wiele« (2): *BielŻyw 102; Abowiem, kto mała żáda, A co potrzeb w tym dosić ma [...], Prožen jest wrzodu ciężkiego, Nabywania łakomego BierRozm 19.*

Zwrot: »na male przesta(wa)ć, dosyć miewać« = *żyć skromnie; paucis contentum esse Mącz; parvo contentum esse Modrz [szyk zmienny] (13 : 1):* Ieftliże podle przyrodzenia żyć będziefz nigdy nie zubożeiefz, ale ieftli vedług żądzey, nigdi nie wzbogacieiefz, bo przyrodzenie na male dofić miewa, ale żádba człowiecza wiele potrzebuie. *BielŻyw 102; BielKom C; Mącz 447b; Zás młodzieńcy pracowni ná mále przeftáią ModrzBaz 110, 136v; CzechEp 373; KlonŻal C3; KochMRot B3v; BielRozm 6; Phil R4; KochSob 71; JanNKar A2v; SkarKaz 209b, 638a; KlonWor 41.*

II. *Określa wielkości niemierzalne; oznacza słaby, niski stopień nasilenia lub realizacji cechy czy zespołu cech charakterystycznych dla danego pojęcia (wyrażonego lub podległego elipsie): angażujący mało wysiłku, łatwy do zniesienia; nieintensywny, nieznaczny, słaby, lekki, łagodny; skromny; niski; niekiedy: prawie żaden, prawie nie istniejący; parvus Mącz, Vulg, PolAnt, Modrz, JanStat; modicus BartBydż, Vulg, Mącz, Modrz; tenuis Mącz, Modrz, Cn; levis Mącz, Modrz, JanStat; pusillus Vulg; exiguus, minutus Mącz; parvulus PolAnt; parum grandis Modrz; pertenuis Cn (1282) : BierEz Q3v, R3v; OpecŻyw 28, 159, [192]v; PatKaz II 31v; FalZioł [*7], I 31b, 39c, 78b, 96a (30); Zwycięstwo bez odpierania mała ieft fława. BielŻyw 53, 110; GlabGad C7, D, H4, K2v, N2v (8); BierRozm 7, 18; RejPs 46v, 50, 73, 110v, 149v, 174; RejRozpr D4v, E3, G4, H; RejJóz D5; RejKup e5, r8, f5v, y6, bb6, bb8; A nye mnimay/ áby mále roznice myedzy nimi były KromRozm I G2; KromRozm II*

14v; *KromRozm III* I2; *BielKom* D6; *GliczKsiąż* L4; *LubPs* G2v, P5, Q2, bb5v; *GroicPorz* n3, hhv, kkv, kk2, kk3v; dla małej wady/ Niech nie mowi żeby to był Porządek łzkárady. *GroicPorzRej* C4; *KrowObr* 39v, 79v; *RejWiz* A4v, 6 [2 r.], 6v, 15v, 100 (14); *RejZwierz* 34v, 122, 128; A kiedy mnieyŝa nieczyłtość/ to iest/ mnieyŝy grzech/ tedy ie káplán oczyŝciał wodą s popiołu Iáłowice żółtey. *BielKron* 36v, 37 [2 r.], 81, 81v, 82, 107 (18); *KwiatKsiąż* B2v, Fv, N4v; *Vulgus* autoritate tenui, Połpólitwo małej wagi małego względu. *Mącz* 20c, 110d, 134d, 151a, 159c, 228b (16); *OrzQuin* A3v; Cyáło nápełnia mála praca/ częłte odpoczywánie. *SienLek* 4v, 33v, 189v; *RejAp* 2, 15, 38, 39, 102; *GórnDworz* C8, D4, E4v, Iv, I3 (10); *HistRzym* 9v; pothym ŝławá W. K. M. y ŝławá thego cnotliwego narodu Polłkyego/ ktory v inych narodow w máłym baczeniu był/ prze zátrudnienie ięzyká ŝwego/ rozłzyrzác fie będzye. *RejPos* A3v, 9v, 30v *marg*, 44v, 49v *marg*, 71v (42); *HistLan* F5v; Iełli Rádá vćciwa obaczy w pánu złą wiárę álbo mále dbánie o boiaźń Bożą/ co czynić ma. *RejZwierz* A6, 18v, [28²], [28³]v, 42 [2 r.], 96v (24); Opánowali Węgry zá máłą łzkodą *BielSpr* 57; *RejPos Rozpr* b3, c4 [2 r.]; *BudBib* b3; *BudNT przedm* b2, c6, k. o3 *marg*, *Apoc* 3/8; *CzechRozm* 127; TOć ielzche mála winá že rad wiele gada *PaprPan* Z2v, Cc4, Hh4v; Acz fię lepak do tego znam/ že ze mnie [...] máłą pomoc y rátkunk [*nec praesidii*] Rzeczpołpolita mieć może *ModrzBaz* 1v, 6v, 18 [2 r.], 58, 79, 81 (10); mále iuz tám znáki Chrzeŝciańŝtwá *SkarJedn* 167; [*Popowie*] idą do Cerkwie y ono co zbyło bez vćciwoŝci/ ábo zmáłą częćią nieprzyłtoynie iedzą. *SkarJedn* 346; *KochOdpr* A3v; *Oczko* 14, 30; Złoto/ y drogié kámienie W máłéy ŝą v ŝmierci cenie *KochPs* 124; *SkarŻyw* 52, 130, 173, 194, 312 (11); *CzechEp* 40; *NiemObr* 95; *KochDz* 106; *KochMRot* A4v, B4; *WerKaz* 287; *BielSen* 18; *KochPieŝ* 26, 47; *PudłFr* 56; Gdzie ma bydz dobrze poŝtanowiona Rzeczpołpolita tám trzebá y práwá dobrego/ y dobrych obyczáiw/ á iedno to bez drugiego máły pożytek vczynić może *GórnRozm* C2v, E4, H4v *marg*, I2, I3, M3v, M4; *PaprUp* K; *ZawJeft* 25; *ActReg* 47, 97, 113, 154; *Calep* 951b; *GostGosp* 63; *Phil* C2, Q; *GórnTroas* 7, 42, 43, 47 [2 r.], 61; *GrabowSet* A4v, D4v, Gv, X2v; Bo cóz fie zda/ áby fie mniéy zéyŝć mogło/ iáko mnie Szłáchćicowi proftému/ człowiekowi dowćipu małego/ máłą rzeczy wiadomoŝć máiac/ przed tobą Królem Wielkim / y zwycięztwy wielkiemi zacnym/ o woynie rzecz mówić? *OrzJan* 72; *WyprPl* A3v; *LatHar* +5, +8v, 130, 254; *WujNT przedm* 10, 18, s. 21, 163 *marg*, 243 (10); *WysKaz* 29; *JanNKarKoch* Gv; A o inné krzywdy/ iáko o vbićiu/ o ránienié którégokolwiek proftégo ŝtanu człowieká/ tákże o podeptániu ŝiéyby/ zbóž ná łákách/ ŝpásienié/ y o inné wyłtępkí mnieyŝé [*aliis id genus minoris momenti commissis JanStat* 591] [...] vftáwiamy *SarnStat* 649, 1204; *GrabPospR* Mv; widzę zdrowia náłzego w robotnikach máłą nádzieię. *PowodPr* 2, 14; *SkarKaz* 82a, 313a [2 r.], 314a, 419b; *VotSzl* Cv; *CzahTr* F4v, H; Są ludzie/ ktorzy zá máłym domyłem y znákiem y odnieŝieniem/ ludzie potępiáią. *SkarKazSej* 662a, 700a [2 r.].

N sg f w funkcji orzecznika [w tym: comp (3)] (4): Bá ielzcheć wietłzą powiem. (–) Iákoby to byłá mála? *OrzRozm* I2v. *Cf* »nie mniejsza«.

W połączeniu z dem. (14): *Mącz* 469b, 471c; Waźnieyŝe v niego ledá bláhe częćčko ŝwiátá tego/ álbo iáki máły przeŝtrałzek iego/ niźli ták hoyne obietnice Páná thego *RejAp* 2; *RejZwierz* 70, 246v; *Calep* 895b; *SkarKaz*)(2. *Cf* »mała iskierka«.

W przekładach łacińskich dem. (23): *Accusatiuncula*, Mála skárgá. *Mącz* 75b, 220b, 232a, 242d, 261a, 282b (9); *Conviciolum* – Mále zelzenié. *Calep* 256b, 458b, 559b, 691a, [726]a, [731]b (14).

W połączeniu z zaimkami nieokreślonymi „jaki”, „niejaki” (4): *FalZioł* II 5c; *RejAp* 2; á zá mále iákie poftárání fwiátá tego/ ábo zá pielgrzymowáníe iákie/ ábo zá máłą powfcięgliwość iedlá iákiego/ ábo zá iákie pieniądze nędzne/ tułzylichmy łobie/ żechmy bywáli prażni grzechow fwoich. *RejPos* 234v; *CzechRozm* 247.

W połączeniu z partykułami „leda”, „ledwe”, „gdzieś” (4): bo iuż ten Bábilon dawno był przed tym prorocctwem y wpađł y fpułtofał/ ták iż ledwe były bárzo mále znáki zoftály iego. *RejAp* 122; *RejZwierc* 70; *BielSjem* 22; gdzieś twéy wdzięcznéy onéy Przyflugi máła fkierká? nigdyby żądliwéy/ Hárdzie fie nieodmawiał prósbie zápálczywéy. *GosłCast* 58.

W przeciwstawieniach: »mały ... wielki (więtszy) (85), ciężki (5), wiel(c)e (4), niemały (2), ważny (2), chwalny, ciężko, dosyć, główny, gruntowny, kosztowny, mnogi, nie leda, rowny, silny, trwały, wysoki« (108): Ktorzy ine ludzie karzą/ Mále zbytki cí[ę]fzko ważą *BierEz* L; Niewádzić drugdy przecierpieć/ Máley krzywdy nizac nie mieć: Niżli dla vporney kaźni/ Mnogich nábyć nieprzyiáźni. *BierEz* O4v, I4; *OpecŻyw* 8v; *PatKaz III* 147v [2 r.]; *FalZioł* I 146b, 153c, V 99; *BielŻyw nlb* 11, s. 101; *GlabGad* B6v, E3v, G5v, N5v; *LibLeg* 10/151v; *RejJóz* L5; Gdzie wiecz w rzeczach malei vaznosci nakladem niemalem biwaią obcziażeni *ZapWar* 1545 nr 2646; *MurzNT* 56; *GliczKsiąż* K; *GroicPorz* y, mm3; *Leop Gen* 1/16; *RejZwierz* 22v, 73v; *BibRadz Gen* 1/16; *OrzRozm* I2v; *BielKron* A5v, 162v, 173, 198, 254; *KwiatKsiąż* A, H2v, M4v; *Arbores cadunt post folia, Ze dzdzu pod rynne vftąpić/ Z máłego niefzcześcia w wietfze vpásć. Mącz* 14b, 343d, 394c; *SarnUzn* B8, B8v; *RejAp* 70, Ff3; á zálię te [rzeczy] ktore fie zdádzą być máley ceny/ gdy ich kto dobrze vżywa/ hnet vyda zá przednie chwálne. *GórnDworz* H3v; bo w tey mierze z wygránia cześć máła/ á s przegránia siłna fromotá. *GórnDworz* I8v, Lv, L4v, Ee7; *HistRzym* 14; *RejPos* 42v, 126v [2 r.]; A my Polacy zá máłą praczą á zá máłym ftáráním ich kofztowney pracey á ich robot z rofkofzami łobie vżywamy. *RejZwierc* 185, 139; *RejPosWstaw* [143²]v; *BudBib Gen* 1/16; *Strum* E; Nieledá tám porařká była zmáłą fkodą ludu náfzego Rycerfkiego. *BiałKaz* L2v, C4, E2v; *CzechRozm* 247; *KarnNap* A2, C3; *ModrzBaz* 40, 46v, 64v, 82; *SkarŻyw* 32, 63, 140, 142, 166 (9); Mále počiechy płácę wielkim żalem fwoim *KochTr* 12; *StryjKron* 215; *KlonŻal* D4; *GórnRozm* Bv; *KochProp* 11; Kiedy prósbá v Oycá twa máley ieft cény/ Ieśli moiá waźniefza/ wnetże fye dowiémy. *ZawJeft* 42; *GostGosp* 18, 162; Niemniefzją [władzę i powagę królewską] im o niewiáfto ále dobrze dáleko trwálfzją y gruntowniefzją zoftáwiam. *Phil* Q, O3; *GrabowSet* A4v, Mv; *KochFragJan* 3; *OrzJan* 131; ciężfze to/ com zbroił/ mniefze co ćierpię. *LatHar* 583; *WujNT* 63, 163, 428, 529, Yyyyy4, Ccccc2v; *SiebRozmyśl* F4v; ktorych moc ácz mniefza/ Ale zásię rádá ich we wfzyftkim gówniefza. *KmitaSpit* Bv; *PowodPr* 43, 56; *SkarKaz* 83b [2 r.], 312a, 313a; *GosłCast* 42 [2 r.]; *SkarKazSej* 676a.

W charakterystycznych połączeniach: małe(-y, -a) baczenie (bacność) (12), biada, bluźnierstwo (4), błqd (4), bojaźń, bolenie (2), brzemię, brzydkość (brzydliwość) (2), całowanie, cena (10), choroba (2), ciepło(ść) (3), cierpienie (ci(e)rpność) (5), ciężkość (5), chuć (chęc) (3), cirpienie, cnota (4), cud, ćwiczenie, dar, dbanie (3), dobroć (3), domysł, dostojność (3), dowcip (4), dusza, dziw (11), folga, (nie)fortuna (3), głos, godność (5), gorącość (2), gorzkość (2), grzech (15), gwałt, hańba, karanie (5), kaszel, kaźń (4), kłopot (4), kochanie, korzyść (3), krzywd(eczka) (8), krzyż, lekkość, (nie)łaska (3), mądrość, męka (2), męstwo, misterstwo, moc (19), molestyja, możność, nabożeństwo (2), nadzieja (11),

nagroda, nasienie, nauka, nędza, niebezpieczeństwo (4), nieczystość (3), niedostatek (2), niedowiarstwo, niemoc, nienawiść (3), obietnica, obrażenie (2), odpłata, okrucieństwo, omyłka, ostrość, otucha, piecza (opieka) (35), pilność, pochwała (3), pociecha (uciecha) (10), podobieństwo, pokarm, politowanie, porażka, posilenie (3), post, postępek, potępienie, potrzeba (2), powinność, powściągliwość (2), pożytek (14), praca (27), praktyka, prawda, przeciwność (2), przekłęcie, przychylność, przygana (2), przygoda, przygotowanie, przykrość, przypadek, pycha, racyja, radość (6), ratun(e)k (2), rebelija, robota (2), rozkosz (7), rozmyśl, rozność (roznica) (14), roztargnienie, roztyrk, rozum(ek) (11), rozumienie (2), rząd (porządek) (2), sił(eczk)a (2), skarga, skutek, sława (6), słoność, smak (3), smętek (2), spanie (2), srogość (2), (po)staranie (7), stopień, (po-, prze)strach (6), straż, szaleństwo, (nie)szczęście (4), szkoda (uszkodzenie) (12), szum, śmiałość, śmiech, światłość (9), święto, troska (2), trudność (4), trwoga (2), tuczność, ucisk (4), uczciwość, uczynek, udręczenie, ukąszenie, umysł, upokorzenie (2), uroda, uważenie (uważanie) (2), uznanie (2), wada (2), (po)waga (ważność) (27), wczasność, wesele (3), wiadomość, wina (przewinienie) (10), władza (6), wojna, wola, wolność (2), wrzod, wstyd (2), wykroczenie, występ(ek) (8), wzgarda, wzgląd (3), z(a)burzenie (2), zachowanie, zacność, zagryzienie, zacynienie, zazdrość (2), zelżywość (zelżenie) (3), (nie)zgoda (2), zło(ść) (złe) (7), zmianka, znak (10), zwadka, zysk, żal (2), żołość.

Przysłowia: Z dwoyga złego mnieyŹe obieray *RejJóz* F6 marg.

Simulator. Zmyślacz/ poftawy dofyć á wátek máły w łobie máyacy. *Mącz* 394c.

Máły to rozum co bywa po łzkodzie. *RejZwierc* 230.

Bo iáko mowią/ Szkodá wielkiej pracy kędy máła zmoże. *GostGosp* 18.

Połączenie: »nie mniejszy, nie mniejsza« [w tym: w połączeniach z partykułami: *też* (19), *i* (10), *także* (5)] = *taki sam, to samo; non minor* *Mącz*, *Modrz*; *idem, non segnior* *Mącz* (95 : 3); *PatKaz II* 74v; *FalZioł I* 146b; *RejJóz* A6v, L5, P8; *KromRozm I* G4; *MurzNT* 56; *KromRozm II* n2v, r4, x2v; *Diar* 43; *GroicPorz* A4v, kk4; IeŹcze teŹ PapieŹ niemnieyŹą pychę w tym okazuie/ iŹ on inŹe koŹcioły Święte KrzeŹciańskie háńbi y Źromoći *KrowObr* 24, 94v [2 r.], 96, 125, 147v; Bo wierz mi iegli który ielt wrzod przyiemnieyŹy/ Nie ináczey by Fráncá/ á iŹcie nie mnieyŹy *RejWiz* 59v, 191; *RejZwierc* 91v, 132v; *BielKron* 281, 434v, 438v, 448v [2 r.]; Fama non inferior gens, Nie mnieyŹey sławy. *Mącz* 117b, 278c, 309b [2 r.], 381a; *SienLek* 5; *GórnDworz* X6v, Hh7v, L16v; *RejPos* [108]v [2 r.], 126v, 135v; *RejZwierc* 92v; *WujJud* 40, 73; *RejPosWstaw* [I43²]v; *BiałKaz* E2v; *PaprPan* A2; Wielkieć to ielt miłóŹierdzie y wielka láłká iego/ ále y to iŹcie niemnieyŹa/ iŹ gdy záŹ wftápiemy po náłzym pierwŹym omyćiu od prawdziwey ChrzeŹciańkiej drogi/ [...] tedy oto záŹ náłz miły Pan pokutę świętą wftáwił *KarnNap* C3; Aleby kto rzekł/ że to byłá rzecz okrucieńtwa pełná/ ludźmi hándlowác. Prawdá ielt/ ále teŹ to niemnieyŹa [*hoc nihilo est mitius*]/ o rzeczy doczeŹne gárdło człowiekowi wŹiać. *ModrzBaz* 78, 40, 64v, 126, 134; *ModrzBazBud* ¶6v; *SkarJedn* 289; *Oczko* 26; OKrom inych poŹytkow y potrzeb piłmá święte⁸⁰ ten ielt niemnieyŹy iŹ wnim łprawy á Źywoty oycow świętych wypifane łą/ dla przykładow y pobutki náłzey *SkarŹyw* A4v, 184, 519; *StryjKron* A3v, 215, 587, 657, 677 (8); DŹiw ná Źwiećie kruk biały/ niemnieyŹy dŹiw y to/ Zeby Tyránná przedŹię náwet nie zábito. *KochJez* A4; *NiemObr* 4, 8, 10, 58, 94 (9); *KochPieŹ* 29; *ActReg* 167; *GostGosp* 36; *Phil* G,

O3, Q4; *GórnTroas* 72; *OrzJan* 81; *LatHar* 254; *WujNT* 77, 186, 428, 751; *JanNKar* C2; *SarnStat* 147, 312, 712; *SiebRozmyśl* F4v; *KlonKr* F; *SkarKaz* 421b, 454a.

Zwroty: »mały plac mieć« = *mieć małe znaczenie, mało znaczyć* (2): Nie kochałz iye w żadnéy íprawie/ Gdzieby iye złość przymiéłzálá/ A cnotá máły plac miałá. *KochPs* 7; *LatHar* 642.

»przestawać na [czym] małym« (1): s kilku łagodnych słow íwoiey pánny/ nie telko przésthawáli ná thym małym pokazuje łáki/ ále thez y niełáfkę vmieli więc sobie ośłodzić *GórnDworz* C4v.

Wyrażenia: »mała(-y) (i)skierka, promyszczek [czego]« [szyk 4 : 3] (6 : 1): *Prot* D4v; *RejPos* 244v; nie tylo że iey wniedoskonáley wierze nieopuscił/ álie fwą rozmową do te⁶⁰ ią przywiódł/ że zyfkierky máley iey wiáry. naywyżego ítopniá chrześciánińskiey wiáry doślá *BiałKaz* C4; *SkarŻyw* 130; *GrabowSet* D3; *SkarKaz* 42a; *GosłCast* 58.

»mniejsza, mała rzecz« [szyk 2 : 2] (3 : 1): zowiemy go [*Boga*] [...] Nie tylko dobrym/ co iest mnieyła rzecz/ ále też y lámą dobrocią/ co iest rzecz więtlza. *SarnUzn* B8, B8v; Ale ielzceby to byłá máła rzecz/ gdyby iedno tym karał Pan Bog/ że nam krup nie dośtanie do kálze ná wieczera/ [...] ale karze Pan Bog tákie íprofniki wiecznym ogniem/ iefli się nie vpamiętáią *WerKaz* 300; *OrzJan* 22.

»małego serca, małej myśli« = *tchórzliwy, łękliwy* (2 : 1): Kto iest tak nędzney myśli/ tak máłego á ítrapionego fercá *GórnDworz* G4v; Oycowie niepobudzaycie ku gniewu fynow wálzjch/ áby máley j vpádley myśli niebyli. *KuczKat* 310; Ná iednę pánienkę w zákonie Cyftercieńłkim boiázliwą y mále⁶⁰ fercá [!]/ wpadł ízátán *SkarŻyw* 581.

»małą(-y) trochę, kęs« (1 : 1): Suborno, Máłą trochę pochédożam *Mącz* 269d; *RejPos* 208v.

»mała wiara« [w tym: *małej wiary* (8)] = *modica fides* *BartBydg* (16): *OpecŻyw* 44, 54v; *BartBydg* 92; A niechay sie ci zówłtydzą złościwi á wpiekle zágrzebieni/ ktorzy máłą otobie wiárę máią *RejPs* 45; *RejPos* 48v, 51 [2 r.], 75, 331; ítrzeż ábyć Pan nie rzekł iáko Piothrowi: Máleieś wiáry nędzniku/ á czemuś zwątpił? *RejZwierc* 206; *SkarŻyw* 252, 384; *KołałSzczęśł* B3; *PowodPr* 22; *SkarKaz* 419a [2 r.].

Zestawienie: »mały grzech« = *grzech powszedni* (3): (*marg*) Nog vmywánie co sie rozumie (-) Nogi tu Augustyn ś. ludzkie á ziemłkie požádlivości rozumie: to iest/ mále áłbo powłzednie grzechy/ bez ktorych ludzie ná świecie nie íą. *WujJud* 204; *SkarŻyw* 337; który [*Bóg*] tego w małym grzechu/ tám [*do piekła*] odíyła iáko y wtorego/ który w grzechu śmiertelnym z tego świata ízczedł. *WysKaz* 20.

Szeregi: »mały albo (i) krotki« [szyk 1 : 1] (2): *GlabGad* L3; Krotkie y mále včíłki docześne/ wielką nam chwałę iednáią w niebie. *WujNT* Ccccc2v.

»mały, (a, i) lekki« (5): *GliczKsiqż* K; *RejPos* 194v; *Oczko* 23v; *OrzJan* 41; Bo ácz nie przymy tego/ iż w póspolitym Lácińłkim Nowym testámencie [...] íą nieiákie omyłki [...]; wólzákze te y bárzo mále á lekkie íą *WujNT* przedm 4.

»mały, to jest mgły« (1): tak też y znamiona nízey wypifane dobroć albo złość mnieyłzą to iest mgleyłzą w nich vkazuią. *GlabGad* M.

»nędzny a mały« (1): O nędzney á máley wiáry ludzie/ czemu sie łękacie? *RejPos* 51.

»abo mały, abo nijaki« (1): gdyż biaągłowá nayniedoskonálłze iest źwirzę/ miedzy źwirzety/ á zá tym dośtoyności ábo máley/ ábo niiákiey przeciwko dołthoyności męłzczyńłskiey *GórnDworz* T8v.

»podły a mały« (1): Kaballina/ to iest Arabica Halena/ ta iesth mnieyszey ważności y podley á mały mocy *FalZioł* III 2b.

»mały a pomierny« (1): Iefli iest wielką gdzie ná świećie Wolność/ tedyc też máła a pomierna Wolność byđż gdzie muśi *GórnRozm* Bv.

»mały i pośledni« (1): y gdy śłyfzą ony śłowá że Pan Kryřtus przemieni ćiałá náłze śmiertelne/ á vczyni ie podobne ćiału śwemu chwálebnemu/ [...] tedy to máła y poślednia poćiechá v Antykryřtá ludźiom *GrzegŚm* 29.

»słaby, mały« (1): Modicae fidei, slabey, maley vyary *BartBydg* 92.

»sprosny a mały« (1): ták iáko dziś widzimy/ ledá dla śprośney á máley krzywdeczki/ nic tho człowieká zabić *RejZwierc* 70.

»mały i ścisły« (1): niechayże v mnie [...] cnotá máłego y śćiřłego plácu nie ma *LatHar* 642.

»tenże, a nie mniejszy« (1): A gdy iego [*marszałka koronnego*] nie bęđżie ná Dworze/ w ořbie mnieyřzego Márřzałká niechay táfz bęđżie władza/ á nie mnieyřza [*eadem, nec minor autoritas JanStat* 294] *SarnStat* 312.

»(nie, tak, drugdy) mały a(l)bo (i, ani, jako i, drugdy) wielki« [*w tym w połączeniu z „každy” (1)*] = *niekiedy wznacz. ‘každy, żaden’* [szyk 7 : 7] (14): *PatKaz* III 125; *GlabGad* L2v; *GroicPorz* mm3, mm3v; Według przewinienia iego/ (wielkie⁸⁰ ábo máłe⁸⁰) [*Pro mensura peccati*] bęđżie rázow vdzierzenia wiele *Leop Deut* 25/2; *CzechRozm* 231v; *SkarŻyw* 290; *WujNT* 584; *WysKaz* 20 [2 r.]; *GrabPospR* Kv, L2v [2 r.]; záfłuzył áby o nim rádżono/ iáko go káráć/ máłym ábo wiefřzym karánim máią. *SkarKaz* 313a. [*Ponadto w przeciwstawieniach 85 r.*].

»(abo) mały abo (śnadź) żaden« (5): *OpecŻyw* 8; *GórnDworz* V2, X5; Bo wielkie podobieńřtwo/ że oni y rořtropniey/ y z mnieyřzym ábo řnac żadnym [*minore aut certe nullo*] ná ořoby baczeniem/ o Rzeczyřpolitey rádźić bęđą *ModrzBaz* 97; *WujNT* przedm 18.

α. *Za mały* (4) : czy się to máłe dobrodźieyřtwo wam widźi? *BiałKaz* L.

mały przeciw komu (1): Nic thu nie pomoże moc náłzá/ bowiem przeciw iemu iest máła *ArtKanc* K7.

mały ku czemu (1): iż tákowa kaźń máła była [*poena non sufficiebat JanStat* 1092] ku řkaraniu řłufznému tákowęgo złęgo vczynku *SarnStat* 654.

N sg f comp w funkcji orzecznika (1): POwiem ći prawdę/ że rad obiecuięř/ A obiecawřzy potym fię nieczuięř. Frářzká by ćię zwáć: lecz to ięćze mnieyřza/ Iest w moich xiáźkách frářká řtátecznieyřza. *KochFr* 20.

β. *W funkcji rzeczownika: niewielki stopień* [*w odmianie niezłózonej*] (5) :

W przeciwstawieniach: »trocha, wielkość ... mało« (2): *BielŻyw* 119; rozniewány gdi káráć bęđzye/ nigdy tey myerności nye záchowa ktora yeřt myedzy trochą á máłem. *GliczKsiąź* G3v.

Fraza: »mała nie dostawa« = *niewiele brakuje* (2): Ledwieć nam y ták [*Turek*] Królá nie podawa: Kto řye przypátry/ máła niedořtawa. *KochPieř* 38; *JanNKar* A3.

Wyrażenie przyimkowe: »w male« = *w niskiej cenie* (1): Aż ich wiele zchłopiáło/ w tych řtaniech Rycerřkich/ [...] Ták iż Rycerřkie řpráwy w mále fię náyduią *WierKróc* B.

γ. O zjawiskach meteorologicznych, fizycznych i fizjologicznych (6) : FalZioł V 55v; GlabGad L3, L5v; Tákże gwiazdy też moc máią/ Chociay mnieyřą światłość dáią. RejWiz A2.

W połączeniu z dem. (2): Rofy ciepłe, albo mały defzczyk *FalZioł V 56; Mącz 409a.*

W charakterystycznych połączeniach: mały (-a, -e) deszczyk, kurzawa, podnoszenie, pogrzymanie, światłość, wiatrek.

1. Niepokázny, niepozorny, niezauważalny, umykający uwadze (20) :

W połączeniu z partykułą „lada” (1): á to kto pokazał? Bóg od lada małych początków zacząwřy *Oczko 11v.*

W przeciwstawieniach: »mały ... wielki (9), spaniały, wiele« (10): GroicPorz C3; StryjKron 86; Antyoch z máłego wrořł wielki: tákże Antychriřt/ z máłych początkow/ y z podłego y nędznego řtanu/ przyřzedł ku wielkiemu řtanowi CzechEp 369. Cf Przysłowie.

Przysłowie: Zgodá mále rzeczy mnoży/ Niezgodá wiele ich vboży. BierEz I4; Abowiem zgodá/ mále rzeczy mnożą fye/ á niezgodá wielkie niřczeią. GroicPorz b3v; BielKron [332³]; RejPos 334; RejZwierc 227; VotSzl B2; KlonWor 51. [Ogółem 7 r.].

Wyrażenia: »małe(-y) (są, były) początki (a. początek), pierwsze rzeczy« [szyk 9 : 1] (9 : 1): GroicPorz C3; że pierwře rzeczy twoie były mále [si priora tua fuerint parva]/ á pollednieyře bárzo řie rozmnożą. Leop Iob 8/7; BibRadz II 9c marg; RejPos 244v; BudNT przedm c6; Oczko 11v; KochPs 203; StryjKron 59, 86; CzechEp 369.

»mała (jest) rzecz« [szyk 9 : 2] (11): BierEz I4; GroicPorz b3v; BielKron [332³]; RejPos 334; RejZwierc 227; SkarŻyw 127; Máłych też rzeczy ktore w łobie máią zákrytą moc/ nie pomiátaymy; ále řię temu przypátruymy czego inni w nich nie widzą. SkarKaz 84a, 84a marg; VotSzl B2; KlonWor 51. Cf »małe pierwsze rzeczy«.

Szereg: »mały a nikczemny« (1): Abowiem inřze Narody z máłych á nikczemnych początkow/ zá pořtěpkim czářřow y foritowánim fzcześcia/ w wielką możność rozmnożone/ zwykły to czynić StryjKron 59.

2. Mało ważny, nieważny, mający małe znaczenie, bez znaczenia, błahy, nieistotny (187) : *BierEz O4v; GroicPorz cc3; RejWiz 68, 165; BielKron 121, 130v, 248v; Mącz 42d, 220d; RejPos 297; WujJud 140v; PaprPan [Gg]4v; záchowácieli řię przy woley moiey/ á to mále rořkazanie řpełnićie: wřzytkie te dary ktorymim was opátrzył/ wleię ná potomřtwo wářze ná wieki SkarŻyw 260; dáleko więcey w innych mu ártykułách y náukách mnieyřzych wiáre dáćieř winień/ y krom wywodow z piřmá. SkarŻyw 364; Woyřká Ruřkie y Polřkie przeciw łobie nád Bugiem z máley przyczyny bitwę zaczęły. StryjKron 175 marg; SarnStat 78, 203, 817; SkarKazSej 675a.*

N sg f w funkcji orzecznika [w tym: comp (21), sup (3); z podmiotem „to” (25), „co” (3), „ono” (1)] (29): RejKup f7v; A řnadźby to iuź mnieyřza gdyby zniřczył ciáło/ Ale y duřzy pewnie iuźby řie dořtáło. RejWiz 50; KochZuz A3v; RejFig Aa2; RejZwierc 85v; BielKron 392v; Prot B4v; RejZwierc 233v, 259; WujJud 251; BudNT przedm b8, d3; máłař řie wam to zda przykrzyć řie ludziom/ że řie też oto y Bogu przykrzyćie CzechRozm 131v, 170; KochFr 134; CzechEp 191, 194; PaprUp F; Ale v mnie to ieřt namnieyřza [Mihi autem pro minimo est] żebych był od was řádzony WujNT 1.Cor 4/3, s. 143, 580; JanNKar F2, F4v; ZbylPrzyg A2v. Cf »nie mniejsza«.

W połączeniu z dem. (4): Rogatiuncula, [...] Mąła íprawká/ mąła vftawká. *Mącz* 357d; *PaprPan* H2. Cf »mała rzeczka«.

W przekładach łacińskich dem. (11): Quaestiuncula [...]. Mąłe pytanie/ gadká. *Mącz* 336b, 347c, 357d [2 r.], 358b, 360c; *Calep* 554b, 558b, 895b, 927a, 932a.

W połączeniu z zaimkami nieokreślonymi „jeden”, „żaden”, „jaki” (5): Proszę cię o iedną mąłą rzecz [*Petitionem unam parvoam*] *BibRadz* 3.Reg 2/20; *RejZwierc* 100; *BudBib* 3.Reg 2/20; áni żadna przyczyná mąła [*Nulla autem levis causa JanStat* 497] niebytności Pińárkiéy nie będzie moc wymówić. *SarnStat* 563 [*idem*] 895.

W połączeniu szeregowym (1): Philozophia y mądrość świecka/ máiąc rzeczy nizkie/ mąłe y niepewne/ łowy długimi y wydworknymi nágradza/ y vdátną íię czyni. *SkarKaz* 122a.

W przeciwstawieniach: »mały (mniejsza) ... wielki (większa) (36), pilny (3), gruntowny (2), poważny (2), ciężki, dziwniejsza, nalepsza, przedni, wiele, wszytka« (46): *PatKaz* I 4; *BielŻyw* 63; *LibLeg* 10/66; *RejKup* 14; *KromRozm* I 13v; A gdyż się już co pilniejszego odprawiło, tylko nieco tych małych rzeczy poprawić potrzeba. *Diar* 83; *KrowObr* 199v; Lecz to mnieyfsza/ gárdłá pozbyć: bo ktokolwiek żywie/ Vmrzec muśi: ná tym wízytka rzecz/ vmrzec počćiwie *KochZuz* A3v; bá toć mnieyfsza/ Ale chcézli pošłuchay/ potka cie dziwnieyfsza. *RejFig* Aa2; Lecz to mnieyfsza gdy íie kto/ íwymi przodki ízyrzy/ Nalepfsza to gdy íie kto/ íwą cnotą opierzy. *RejZwierc* 85v; *BielKron* 32, 57v, 209v, 248v, 392v; *KwiatKsiąż* I; *RejPos* 47, 321v; *RejZwierc* 246v; Cokolwiek przybędzie [*errata zmienia: prawi będzie*] wielkiego/ álbo ciężkiego/ to niech odnofszą do ciebie: á lámi niechay mnieyfsze Caufy íądzą. *WujJud* 85v; Lecz my y to znamy/ zéc íeft w rzeczách niektórych máłych niemal w káżdey Diocezyey nieiáka rozność/ wśázke w rzeczách przednieyfszych á gruntownych wízytkie Kościoły íie zgadzáią. *WujJud* 185v, 140v; *CzechRozm* 193v; *ModrzBaz* 90v, 140v; *SkarJedn* 241, 289; *SkarŻyw* 496 [3 r.]; *CzechEp* 191, 194, 207; *NiemObr* 101; Toć mąła do mnie przyczyná/ Wíetfszać íeft do ciebie winá *PudłFr* 20; *PaprUp* F; *Calep* 1024a; *GostGosp* 4; *LatHar* 630; *WysKaz* 18; *SarnStat* 255, 264, 817, 1297 [2 r.]; *SkarKaz* 609b.

W charakterystycznych połączeniach: mały (-a, -e) artykuł, ceremonija, inkompatibiliija, kauza, nalezka, nauka, prośba (3), przyczyn(k)a (16), pytanie (3), rachunek (rachowanie) (2), rozkazanie, rzemieślo (2), spraw(k)a (10), synod, uczynek (uczynność) (2), ustawka, wieść (2); dobrze mniejszy.

Połączenie: »nie mniejsza, nie mniejszy« [w tym: w połączeniu z partykułami: i (5), też (2)] = to samo, taki sam (5 : 3): *RejZwierc* 246v; *CzechRozm* 168; ten S. generalłki Synod/ nie mnieyfszy być rozumiem nád inne *SkarJedn* 289; *NiemObr* 178; *ActReg* 106, 137; *SiebRozmyśl* G; Dáley oto będzie miał dzieweczkę cnotliwą, [...] á co też nie mnieyfsza, W íkromności wychowaną *CiekPotr* 28.

Wyrażenia: »wedle mego małego baczenia« = *moim skromnym zdaniem* (1): Athack wedlye mego malego baczenya wydzyalobymysye dobrze aby V.C.M. thak okolo thych młynow wczynycz raczel *LibLeg* 9/52.

»mniejsza część« (1): Stárayćie íię dla Bogá żywego/ ábyśćie nietylko dla wolności wáfszych záchowánia/ dla potrzeb zpośtronnemi narody/ y dla ínfzych wielkich ípraw íeymy íkládáli: ále też y ná mnieyfsze Rzeczypośpolitey częśći [*minorum ... partium*] baczenie mieyćie *ModrzBaz* 140v.

»mała (jest) rzecz(ka)« = *causa tenuis Modrz; parva causa JanStat* [szyk 61 : 22] (83): *BierEz C4; ForCnR C; PatKaz I 4; FalZioł V [1]v; BielŻyw 63, 129; LibLeg 10/66, 121; RejJóz C4v; LibMal 1548/144; RejKup c7, e4v, 14; KromRozm I 13v, O, O2; MurzHist M2, Q2; Diar 83; GroicPorz f3v; KrowObr 199v [2 r.]; RejWiz 68, 96v; Aleć tho iefzcze mnieyŃza rzecz [leve est hoc] v Páná/ gdyż on wam podać chce Moábithy w ręce wálze. *BibRadz 4.Reg 3/18, 1.Reg 22/15, 3.Reg 2/20, 1.Cor 4/3; BielKron 32, 92, 208, 209v, 246 (8); KwiatKsiqz I; Mqcz 48d; Dworzánin [...]* niechay vcielzyć mową/ zwálzaczá w rzeczach mnieyŃzych/ y o wŃzytkim gładcze/ y dobrze mowić vmie *GórnDworz L2, li6v [2 r.]; RejPos 47, 321v; GrzegŚm A3v; RejZwierc 246v; WujJud 185v, 216; Strum L4, R2 [2 r.]; CzechRozm 238v; Coż tedy wam dobrego wiek wálz przyniosł/ ábo długie rzeczy doŃwiádczenie/ iefli w ták máley rzeczy [tantum] Ńercu wálzemu rofkázác niemożecie *ModrzBaz 65, 90v; SkarJedn 241; SkarŻyw 496 [3 r.]; CzechEp 28, 207; NiemObr 101; KochFr 21; Day pokoy/ á málych rzeczy nie bierz przed się. GórnRozm E, B4v; PaprUp Fv; ActReg 10, 71, 81; GostGosp 4; GórnTroas 19; OrzJan 14, 67; LatHar 132, 578 [2 r.], 630; WysKaz 18; Ale choć który *scholaris* álbo Student [...] będzie o którąkolwiek rzecz/ bądź wielką/ bądź máłą [pro quocunque crimine, excessuue, magno sive parvo JanStat 220]/ winowány/ przedsię iednák nie ma go śmieć żaden imác álbo trzymác bez Ńług Rektorowych *SarnStat 204, 58, 264, 848, 951, 1297; SkarKaz 122a.****

Szeregi: »mały i drobny« (1): Nie zapominay też tego/ iż cokolwiek tu złego vćirpiŃz/ możelz to názwác *Modicum*, to iefł máłą rzeczą/ y drobną. *LatHar 578.*

»mały a (i) lekki« (2): Prziwyiedzion theŃz yefth kthemu Namowamy StaniŃflawa y Iana Wilyenczikow, kthorzi vczinek thakovi bicz mali a Liekki powyadali *LibMal 1548/144; KromRozm I O.*

»mały i mierny« (1): Acz y w málych y miernych Ńprawách bez niey Ńię nic poczynác nie ma: iednák powážne y wielkie [...] modlitwę gorącą wyciągáią. *SkarKaz 609b.*

»nędzny a mały« (1): *Misera conditione cum aliquo decertare*, Dla nędzney á máley rzeczki s kim Ńie wádzic. *Mqcz 48d.*

»mały a (i) ni(k)czemny« (2): Bo ácz iefth rzecz bárzo máła á nikczemna/ ále figurá á podobieńtwo iey ná co Ńie Ńciąga/ iefł rzecz bárzo wielka á bárzo koŃztowna. *RejPos 47; SkarJedn 241.*

»mały i podły« (1): Iákoż tedy lámá wiárá/ kthora iefł mnieyŃza y podleŃŃza niŃ miłóć/ ma wŃprawiedliwiác y zbáwiác [...]? *WujNT 611.*

»sprosny, mały« (1): *Nihil tam vulgare tam parvum in Senatu agebatur*, Nic ták ŃproŃnego/ nic ták máłego w rádzie nie Ńprawowáno/ etć. *Mqcz 282b.*

»(tak, jako, bądź) wielki, (jako (i), i, abo, tak i, bądź) mały« [w tym: w połączeniu z: *wszytek* (9), *nic* (2), *ktorykolwiek* (2), *co* (1)] = *niekiedy w znac. 'każdy, wszystkie, cokolwiek, nic'; (tam) magnus vel (quam, et, sive) parvus PolAnt, JanStat; grandis vel parvus Vulg* [szyk 8 : 6] (14): *Leop 1.Reg 20/2; BibRadz 1.Reg 22/15; OrzRozm A2v, M; SarnUzn B5; GórnDworz I4; BudBib Num 22/18; CzechRozm 238v; bo prze nietrzyżwość rozŃádek być iáko w wielkich Ńprawach thák y w málych Ńprawiedliwy nie może *Phil L4; SarnStat 204, 580, 951, 954, 957. [Ponadto w przeciwstawieniach 36 r.].**

α. W funkcji rzeczownika: nieważna, błaha sprawa [n; w tym: w odmianie niezłożonej (12)] (16) : Oni fie z iey rády śmiali/ A boiaźń iey przypifáli: Rzekąc/ máła fie to boifz *BierEz N*; iześ ná tym male [*in modico*] był wierzen/ będziefz miał władzą nád dziefiącią miał. *Leop Luc 19/17; WujNT Luc 19/17.*

W przeciwstawieniach: »mało ... wiele (11), więtszy (2)« (13): *KrowObr Cv*; nád máłym [*super pauca*] wiernymes był/ nád wielem cię poftánowię *BibRadz Matth 25/21, Matth 25/23*; w tey fkorze plufkiew fię wiele zámnożyło/ ktorych on mogąc zbyć niechciał/ áby fię ná mále więtfzey cierpliwości vczył. *SkarŻyw 29*; bo kto w mnieyfzym błądzi/ [...] ten y w więtfzym bez błędu być nie może. *CzechEp 96, 207*; Kto wierny ieft w mále [*in minimo*]/ y w wielu wierny ieft: á kto w mále [*in modico*] niefpławiedliwy ieft/ y w wielu niefpławiedliwy ieft. *WujNT Luc 16/10, Matth 25/21, 23, Luc 16 arg, s. 267, Ccccc4.*

3. Prosty, nieskomplikowany, łatwy (10) : iefliby cię téz robaczki gábáły/ Słoniną ie pomázác/ fortel ná nie máły. *WyprPl C2.*

W przeciwstawieniu: »przedniejszy ... mniejszy« (1): Z złęgo dobré vczynić/ tu fztuká przednieyfza/ Nic nioczym niewiedzić/ iuz to ieft rzecz mnieyfza. *GosłCast 43.*

Wyrażenie: »mała rzecz« [szyk 6 : 1] (7): Mnieyfza rzecz ieft infzego rozumem gardzić, niżli fwego odftąpić. *BielŻyw 141; GliczKsiąż K; BudBib b2v; BudNT Ii; SkarJedn 100; GórnTroas 62; WysKaz 41.*

Szereg: »mały abo (a) łatwy (a. łączny)« (2): *MurzHist H2v*; Nie dziwowałbym fię gdyby fię tylko moi brácia/ to ieft profstacy/ wtey małym a łączney rzeczy mylili *BudNT Ii.*

4. Powszedni, zwyczajny (2) :

W przeciwstawieniach: »mały ... gwałtowny, wielki« (2): *GórnDworz D5v [2 r.] cf Wyrażenie.*

Wyrażenie: »mała rzecz« (2): Abowiem rychley czáfem ná máłych rzeczach/ niż ná wielkich ferce poznać *GórnDworz D5v*; A záfię w mnieyfzych á nie tak gwałtownych rzeczach/ gdzie obaczą iż mogą vledz/ á nie wdać fie w niebefpieczeńftwo/ [...] bárzo rádzi zoftaną przy Krześciánfkim pokoiu. *GórnDworz D5v.*

5. Słaby fizycznie (1) :

W przeciwstawieniu: »mały ... mocny« (1): [*adamas*] w rzeczach poczynaiących fprawiaiącego mocnego: iż [*lege: i z*] małe⁸⁰ czyni *FalZioł IV 46c.*

6. Mało wart, niecenny, niegodny szacunku; zły; sublestus *Mącz (75)* : *SeklWyzn 4v; RejJóz A3; SeklKat A3; LubPs A2v*; Tak w náfzym Kolćiele vczą: Wiem że w twym máłym kolćiele to żárt ieft *OrzList b, b4; GrzegŚm A2*; A tak to mále nápiśanie ktore fie zámyka w tych to kfięgach/ [...] o cnotliwym ftánowieniu żywotá człowieká počćiwego podavamci przed oczy twoie moy miły fláchetny Polaku *RejZwierc A3v, 246v; WujJud B3; Strum A4v, R4*; A teraz cię niebáwiąc wierfz ci máły dawam. *BielSen 4; LatHar 45, 682; WitosłLut A2v; CzahTr A3v; PaxLiz A3.*

W połączeniu z *dem.* (4): Y tak ćiefząc fie/ nápiśálańm oto té malé kfiążeczki/ o niewinnéy męce Pána Zbáwiciela náfzego *SiebRozmyśl Av, Av, A2; SkarKaz*)(3).

W połączeniu z zaimkiem nieokreślonym „jaki” (1): *RejPos 234v cf* »mały a sprosny«.

W połączeniach szeregowych (4): *Mącz 425d; SkarŻyw 173*; á moje przygotowanie do przyięcia Pána nieogárnionego máieftatu iáko bláhe? iáko malé? iáko krotkie? iáko ozięble? *LatHar 216;*

czyfłość/ pokorá/ poľufzeńftwo/ y inne vniżenia y wynifzczenia fię Chrześciánkfkie: zdádzą fię być v fwiátá rzeczy mále/ podłe y wzgárdzone *SkarKaz* 83a.

W przeciwstawieniach: »mały ... wielki (14), zacny (2), doskonały, lepszy« (17): *FalZioł* +2v; *GlabGad* A3v, A4; *BielKron* 59; *GórnDworz* A3; *GrzepGeom* B3v; *GrzegŚm* Av; *SkarŻyw* 4, 130, 325 [2 r.]; Doľkonály to tedy ieft vczynek/ nád ktory widžian być nie może zacnieyľzy. Bo wfzytkie infze rzeczy mnieyľze fą. *CzechEp* 254; *ActReg* 140; *KoľakCathOkuń* A2v; *KlonKr* Av; Máła rzecz była iábłko w ráiu/ dáleko lepľzych owocow mieli doftátek *SkarKaz* 121a; *CiekPotr*)?(2v).

W charakterystycznych poľczeniach: *małe(-y, -a) dzieje, klenot, kondycja, kościół (2), ksiąź(ecz)ki (7), pamiątki, (na)pisanie (3), poczta, praca (5), robot(k)a (2), skarb, służba (posługa) (2), uczynność, wiara Chrystusowa, wiersz; mały u świata.*

Przysłowie: Oddawamći go tedy zacny Woiewodá, Dar choć máły nie owľzem wielkim nieochłodá. Przyym z łáfką *CiekPotr*)?(2v).

Poľczenie: »nie mniejszy« [w tym: w poľczeniu z partykuľą: *teź (1)*] = *taki sam (4)*: *SeklKat* A2v; Abowiem iako ieft ray oľobliwy od Páná Bogá dány/ poznác Páná Iezu Kryftá vkrzyżowanego/ ták teź ieft dar niemnieyľzy/ poznác [...] Antykryfta *KrowObr* 50v; A gdy mu oycowkfkie zacne dzyeie roľpowiedáli/ nie mnieyľze po łobie ofiárował fie zoľtáwić *BielKron* 59; *SkarŻyw* 131.

Wyrażenia: »mały dar (a. podarek), upominek« [*szyk 10 : 7*] (*11 : 6*):*FalZioł* +2v; *GlabGad* A3v; *LibLeg* 7/32; *WróbfŻoľtGlab* A5; *LubPs* ggv; *KrowObr* 50v; *GrzepGeom* B3v; z łáfką ten máły vpominek ábyś odemnie przyiác raczył/ profzę. *Oczko* B; Lecź Pan Bog dziwnie dáry fwe rozdáie. drugim dáie wielkie á máłych broní *SkarŻyw* 325, 325; *OstrEpit* A3; *LatHar* 239; *KoľakCathOkuń* A2v; *CiekPotr*)?(2v; *CzahTr* G; *PaxLiz* A3v; *SapEpit* ktv.

»mała rzecz« [*szyk 9 : 2*] (*11*): *PatKaz III* 148v; *BielŻyw* 144; *GlabGad* A4; *RejWiz* A4; A iefli kto ftátecznym był/ tedy máłą ztego cześć miał/ iľz ták mále rzeczy/ rzemieľto/ y łtan łwoy dla wielkiey opuścił. *SkarŻyw* 130, 173; *CzechEp* 254; *KlonKr* Av; *SkarKaz* 83a, 121a; *SkarKazSej* 667b.

Szeregi: »mały a nędzny« (1): iefli nie maľz łpráwnie á z wielką rádoľcią iść zá tym Pánem łwoim/ opuściwľzy to mále á nędzne myto łwoie tego niepoboźnego żywotá łwego *RejPos* 326v.

»mały a nikczemny« (2): *RejWiz* A4; gdy mi zá máłą á nikczemną robotę moię/ ktora w tobie y przez cie iefť/ wielką á nieľkończoną zapłátę obiecuiefz. *SkarŻyw* 4.

»mały a podły« (2): *SeklKat* A2v; áby pan moy był krolewľkiego ferczá/ y myľli/ á záchowywał we wfzytkim wľpaniálość/ nicz máłego/ á podłego przed fię nie biorąc *GórnDworz* li2. [*Ponadto w poľczeniu szeregowym 1 r.*].

»mały a sprośny« (1): iź mocą łwoią wľafną/ nic nie pátrząc áni wiáry/ áni fercá łkrufzonego/ iedno zá iákie mále á łprofne vczyńności łwiátá tego/ chcieli odpufzczác grzechy *RejPos* 234v.

»mały albo średni« (1): nieiedno w tey moiey maľey albo sredniey Kondicyi ale wnawięszym powodzeniu Iednakobym IeM zyczeľ, y wprzypadku takim służył. *ActReg* 140.

»mały i wzgardzony« (1): Miedzy wfzytkimi fektámi y náukámi/ wiárá Chriľtuľowá ná poczátku namnieyľza y nawzgárdzeńľza była *WujNT* 140. [*Ponadto w poľczeniu szeregowym 1 r.*].

α. *Za mały (1)* :

Wyrażenie: »mała rzecz« (1): *mala rzecz v boga ta yefth zle nyeczynycz: ale thefz kozdy ma praczouacz dobrze dzyelacz PatKaz III 141v.*

a. *Mało skuteczny, mało pomocny, słaby* (5): Gdyż inakszego poboru zwolić nie chcecie, jeno ten tak mały, z ktorego mała też obrona być musi *Diar 82; SkarJedn 355; CzahTr H2.*

W przeciwstawieniu: »mały ... pewny i gruntowny« (1): Alećby to był iefztze mały dowod/ ponieważś tego flowem Bożym niedowiodł. A wżákofz iáko ty dowody twoie fą pewne y gruntowne/ może to koždy obatzyć/ ktory wto weyrzy pilnie. *KrowObr 16v.*

W charakterystycznych połączeniach: *mały (-a) dowod, obrona* (2), *wymowka.*

aa. *O lekach [na co]* (1): Ale korzenie podle niego palternakowe iefst mnieyŝe nakażdą ftych niemoczy. *FalZioł I 105b.*

b. *Niekorzystny, nie przynoszący pożytku, nieprzydatny, bezużyteczny* (2): Obaczyli Polacy vpadek fwoy mowili: Mała iefst *pluralitas Principum*, etc. vczyniwŝy Syem wybráli znowu iedno Kliażę *BielKron 340.*

Połączenie: »nie mniejszy« = *taki sam* (1): Nie mnieyŝy przykłąd iálmuzny/ y błogosláwienftwá z niey/ ná oney drugiey wdowie brác fobie możem *SkarŻyw 103.*

c. *Słaby; niewaleczny* (4): áby fię w pokorze zátrzymáli: gdy widzą ifz y małych [*nieprzyjaciół*] siłami fwymi zwyciężyć nie mogą. *SkarŻyw 325.*

W przeciwstawieniach: »wielki (2), rowny ... mały« (3): Przetofz Zydom w ziemi obiecáney P. Bog frogie y wielkie nieprzyaćiele wygubiwfzy: mále im Philifteufze y Chánáneyczyki zoftáwił *SkarŻyw 325, 325;* Leć gdy mu [*nieprzyjacielowi*] w zęby weyrzyfz ná ten čász mnieyŝzego/ miey go przeciwko fobie y zá rownieyŝego. *CzahTr I3.*

7. *O ludziach (jednostkach i grupach społecznych) i instytucjach społecznych: zajmujący niską (niższą) pozycję w hierarchii społecznej (lub do niej przyrównanej), mniej lub bardziej zinstytucjonalizowanej; z określeniem niskiej pozycji społecznej wiąże się często lekceważąca, pogardliwa (cudza lub własna) ocena ludzi ją zajmujących albo pochwalająca, zalecająca ocena ich pokornej postawy w tej sytuacji [w tym: comp (136), sup (38)] (346):* *OpecŻyw 21;* Abowiem ia iefstem namnieyŝy z Apofthołow/ ktorym nie iefst godzien by mię zwano Apofthołem *Leop 1.Cor 15/9, Eph 3/8; BibRadz 1.Cor 15/9;* IAKą rozumiefz zazdrość ziednaeś fobie/ Zacny Bifkupie/ w moiéy máléy ofobie: Ześ mię z domu wyćiągnął w té dálfzé ftrony *KochPieś 52; WujNT 1.Cor 15 arg, 9, Eph 3/8;* Bądźmy máłemi fami v fiebie. *SkarKaz 83b marg, 82b [2 r.], 83b.*

W połączeniu z dem. (5): *BielŻyw 99; SeklKat L3; GroicPorz kk3;* iefst iáko on burmiftrz ná zacnym ratufzu co mieyfkymi fkárby fzáfuię/ więc mále złodzieyki fkázuie wieśić/ á fám fie nie baczy iż tyle troie vkrádnie. *RejZwierc 148v, 234.*

W przeciwstawieniach: »wielki (14), głowa (3), cesarz, pan, przełożony ... mały« (19): *PatKaz III 122v, 148; HistAl C5v; BibRadz 1.Reg 15/17; CzechRozm 140v; NiemObr 31;* O Saulu rzeczono: (Gdyś był małym w oczách twoich sftałęch fię pánem y głową nád ludem Izráelŝkim) *SkarKaz 83b, 83b. Cf Przysłowia.*

W porównaniu (1): Swięci tákże iáko ziárno máli v swiátá. *SkarKaz 82b marg.*

W charakterystycznych połączeniach: mały u ludzi, w oczach [czyich], sam u siebie, u świata; namniejszy z apostołów (miedzy apostoły) (4), ze wszystkich świętych.

Przysłowia: BierEz N3v, N4; BielŻyw 99; SeklKat L3; GroicPorz kk3 [2 r.]; RejZwierc 148v marg, Bbb3; A dzieie sie częstokroć v nas/ z czego sie ono pośmiewał Diogenes/ Iż wielcy złodzieie małych wiefzą. PowodPr 79.[Ogólem 9 r.].

Mále złodzieyki wiefzacie/ Wielkim sie niľko kľaniacie. RejZwierc 234; PowodPr 79.

Wyrażenie: »mały (a. na(j)mniejszy) sľużebni(cze)k (a. sľuga)« [szyk 5 : 1] (6): LibLeg 11/106v; Pánu ľwemu Miłościwemu: máły y máło znáiomý sľużebnik/ sľużby fwoie záleczá y ofiáruie. LubPs A2, A2v; StryjWjaz A2v; PaprUp kt; A przypuść mię do nog ľwych sľugę naymniejszyego. CzahTr F4v.

Zestawienia: »bracia, mnisy, zakonnicy mniejszy« = franciszkanie (3 : 1 : 1): Przytimże kościele wftawił Biskupem człowieka wyľokiey cznoti imieniem Andrzeia Warzyło [...] z zakonu bratow mnieyľzich [fratrem ordinis minoris] świętego Franciľka MiechGlab [88]; KrowObr 171v; BielKron 361, 364v, 375.

»kaznodzieie, bracia mniejszy« = dominikanie [szyk 4 : 1] (4 : 1): Boleśľaw Pudyk z Prándotą Biskupem Krakowľkim poľľali do Lugdunu do Papieżá Innocenciufá czwartego [...] Boguśľawá podprzeorzeego bráćiey mniľzich/ o podniefienie kości S. Stániśľawá BielKron 362, 185. 363, 364 [2 r.].

»zakon mniejszy« = franciszkanie (1): SYxtus áľbo Xyftus czwarty rodem Ligor/ Fráńćifzek przed tym rzeczony/ Miniľter zakonu mnieyľzego/ ná ľtolec Papieľki wybran BielKron 189v.

Szeregi: »mały a niski« (1): Mnimay być rzecz bárzo ľzkaráďá y ľromotną tobie thák naiáľniejszyemu Cefarzowi [...] mnię máľemu á niskiemu [parvo et humili] thákowe rzeczy ľľác HistAl C5v.

»mały a podły« (1): Tákże y ofoby ty ktore się zá takie niewidome y duchowne rzeczy imáią/ [...] wzgárdzone ľą v swiátá/ y zá máľe á podľe poczytáne. SkarKaz 82b.

»mały a wzgardzony« (1): To się naprzod ná Pánie náľzym pokazáľo/ ktory gdy z takiemi duchownemi dobry z niebá przyśzedľ/ máľym á wzgárdzonym v ľudzi był. SkarKaz 82b.

α. W funkcji rzeczownika (11) : MurzNT 86 marg; KrowObr B4; BibRadz Matth 18/6, 10, Luc 17/2; A ktoby záś zgorśľzył iednego z tychto máľych ktorzy w mię wierzą/ lepiejby mu było áby záwiefzono kámięń młyńľki v ľzyie iego WujNT Matth 18/6, Matth 18/10, 14.

W przeciwstawieniach: »mały ... roztropny i mądry, wielki« (2): BierEz M4v; Dla tego iż Pan Bog záľľonił to od roľtropnych/ y mądrych á obiáwił to máľym BiałKaz D4v.

W charakterystycznym połączeniu: jeden z małych (namniejszych) (8).

Szereg: »mały albo wielki« = każdy (1): Nie waż ľobie ľekko żadnego/ Máľego áľbo wielkiego BierEz H3.

a. W stosunkach klasowych: niskiego (niższego) pochodzenia, prosty; ubogi (uboższy) (głównie o najbiedniejszych) (139) : Anić kiedy [panowie] są w pokoľju. [...] Wśzelki iny jest w[ese]ľszy W swym pokoľju człowiek mniejszy. BierRozm 14; MurzNT Matth 25/40; BibRadz Matth 25/40; RejPos 37, 144, 162v, 193v; Cośćie czynili iednemu z tych bráćiey moiey namniejszyey/ mnieśćie czynili. SkarŻyw 135; BielRozm 17; WujNT Matth 25/40; WysKaz 41; GosľCast 18.

W przeciwstawieniach: »mały ... wielki (3), zacny (2), bogacz, przełożony« (7): [mądrość] ięft fkarb drogi á niezapłacony á z małego człowieka czyni wielkiego, á z vbogiego bogatego, z poľpolitego włańnego. *BielŻyw* 171; *RejWiz* 5v; O przełożonych z mnieyřzymi ftany. *RejZwierc* 225v; O Bogaczu á o mnieyřzym ftanie. *RejZwierc* 226v, 158; *BiałKaz* I3; *ActReg* 173.

W charakterystycznych poľczeniach: mały (-a, -e) bojar, brat (bracia) (4), człowiek (ludzie) (12), dom, dostojęństwo, gość, notek, pan (3), umarły (3); namniejszy z ludu poľpolitego.

Poľczenie: »nie mniejszy« = taki sam (1): V nóg twych leży [Pyrus, syn Hektora]/ Priámá nie mnieyřzy *GórnTroas* 50.

Wyrażenie: »mały stan« [szyk 22 : 11] (33): *RejWiz* 5v, 12, 51v, 76v, 100v, 172; *RejZwierc* 20; *BielKron* 224v; Tákże fie teź ty ciefz káždy Krześciáńki á wierny człowiecze w prořtocie řwoiey/ á nie řtrofuy fie tym nic/ iż cie Pan Bog ták raczy mieć á chowác w małym ftanie twoim. *RejPos* 57v, 195v, 264; *RejZwierc* A6v, 48, 51v, 59 [2 r.], 61 (17); *WierKróc* B2; *BiałKaz* I3; *KochFr* 104; *PaprUp* G2; *VotSzl* A4v.

Szeregi: »od nawyřszego do namniejszego« = wszyscy (1): Iż poczawřzy od nawyřřzego káplaná/ áż do namniejszyego z ludu poľpolitego/ wřzyfcy fie wdáli w poľfuřzeńftwo ľákomftwá řprořnego. *RejPos* 218.

»podły a mały« (1): Iż v niego krolowie/ [...] y wřzytki bogáctwá/ y zwyrzchnořci wyftháwione od niego/ ľá w iedney wadze [...] záwřdy záchowány/ iako y infze napodleyřze á namniejszye ftany fwiátá tego. *RejPos* 195v.

»mniejszy, řśredni i nawięřszy« [w funkcji potocznego stopniowania] (1): Potrzebne [te księgi] mnieyřzym/ řśrednim/ y nawięřřzym Pánom: Potrzebne Vrzędnikom/ y chudym Ziemíanom. *GostGospGroch kt.*

»wielki, mniejszy i mały« [w funkcji potocznego stopniowania] (1): Pan wielki/ mnieyřzy/ y mały/ y káždy goľpodarz ma wiedzieć/ [...] rozchodu řwego ordynáryą *GostGosp* 2.

»(tak) wielki i (jak(o) (i), a(l)bo) mały« [w tym: w poľczeniu z: wszech (3), wszytek (3), ktory (1), ktorykolwiek (1), nikt (1)] = głównie wznacz. 'wszyscy, różni'; *magnus et pusillus Vulg* [szyk 17 : 5] (22): *BierEz* N; *LibLeg* 6/160v, 10/96v, 97, 97v, 98, 11/166; áby mały y wielki/ ftáry y młody/ w Polřce Człowiek wołał ták/ ku Pánu Bogu z Iohelem Prorokiem *OrzRozm* F2v; *BielKron* 137v, 183, 224v, 439v; *RejAp* 171v, 172v; *RejZwierc* 184v; *WierKróc* B2; *CzechRozm* 110; Nie iednoćiem ia řam táki/ móy Pánie/ ále wřzifcyć to ludźie ták máli iáko y wielcy wobec mówią/ řelmy zginęli *KochWr* 19; *GórnTroas* 20, 69; *WujNT Apoc* 20/12; *VotSzl* A4v. [Ponadto w przeciwstawieniach 3 r.].

»(tak) zacny (jako) i mały« = wszyscy (2): Prawdę káždemu mowifz nic nie pochlebuiąc/ Zacnym ftanom y małym ni w czym nie folguiąc. *RejZwierc* 266, 78.

α. *W funkcji rzeczownika* (69) : Coźkolwiek vczyniliřcie iedne^{mv} z mych namniejszych/ mnieřcie vczynili. *HistRzym* 113; *RejPos* 68, 170v, 193v, 243v; *BudNT Matth* 25/45; Ieřliř Chryřtus řam Pan moy/ ieden ięft z niedořtátecznych y vbogich: nie przeřtánę dáwác ářz teř řam zořtánę vbogim/ y iednym z onych namniejszych. *SkarŻyw* 98, 589; *WujNT Matth* 25/45.

W przeciwstawieniach: »więřszy (wielki) (5), celniejszy, głowny, moźniejszy, przełożony, senator, starszy, zacny ... mniejszy (mały)« (12): *BielŻyw* 121; A is ľá roľlyczne ftany Tu na řwiat prezen

wybrany. [...] Bo łą fwięczy/ y duchowni Iedni/ mnieyfy/ drudzy glowny. *RejKup* b2v; *KromRozm III* M6v; *RejZwierz* 131; *RejZwierz* 60v, 79v; *SkarŻyw* 546; Owá przełożone którzy fię z mnieyfmzi fpołpolitowáli/ á mnieyfe teź którzy Senatory żárowno z łobą kładą chwalić/ y miłuićie *GórnRozm* D4; [*Rzeczpospolita*] kiedy około wolności przeydzie miarę/ mnieyfe pocnie niewolić/ rowność wykorżeni/ a celniefzym popuści wodze *GórnRozm* M4v; *WujNT Luc* 22/26; Ten pożytek iefł kiedy zacni wpađaią. Iż mnieyfy on/ zdáleká zły raz wpałrzywfy/ Ominą go/ ná ftárfzych fzwánk fzkodny wzbaczywfy. *GosłCast* 43.

W charakterystycznych połączeniach: jeden z namniejszych (4); mniejszymi gardzić; mniejsze niewolić; z mniejszymi się pospolitować; małym się schylać.

Wyrażenie: »aż do namniejszego« = wszyscy (1): Y tegoć obyczaiu ftarego nieganym/ chodzić ras wrok wdom pałterzowy [*lege: pasterzowi*] wśelkiego parafiana fwego/ y fluchác á pytać kaźdęgo w domu/ poczawfy od gołpodarza y gołpodniey aż donamnieifzego/ iefly to vmieią czo kuzbawieniu należy *SeklKat* Z2.

Szeregi: »od starszych aż do namniejszego« = wszyscy (1): Ten Pan błogofłáwi włfytkim co fye boyą yego/ Począwfy od wślech ftárfych ich aż do namnyeyfłego *LubPs* aa.

»(tak, jako, ani, choć, i) mały, (i teź), jak(o) (i), tak, ani, choć) wielki« [*w tym: w połączeniu z: wszytek (14), wszelki (1), koźdy (1), ktokolwiek (1), żaden (1); zarowno (3), jednaki (jednako, jedno) (3)*] = głównie wznacz. 'wszyscy'; (*tam, sicut*) *magnus et (vel, sive, quam, sic, atque) parvus Vulg, PolAnt, JanStat; pusillus et magnus, grandis et parvus Vulg; a parvo et usque ad magnum, pusilli cum magnis PolAnt* [szyk 27 : 19] (46); *RejPs* 170; *MurzNT* 126; *GliczKsiąż* N3v; *GroicPorz* pp2; *RejWiz* 82, 105v; Y rzućili łofy porżádky fwemi zá rowno thák wiewćłfy iáko mnieyfy/ wczony połpolu y nieuczony. *Leop* 1.Par 25/8, *Esth* 1/20, *Eccli* 5/18, *Ier* 16/6; *BibRadz* 2.Par 18/30, *Ps* 113/13, *Ier* 16/6, 42/1; *BielKron* 32, 44v; *KochSat* B2; *RejAp* 96, 115, 155v, 156v, 157, 162v, 163; *ZNaią* cie wśelkie ftany/ y ná pieczy máiá/ Ták więdzy iáko máli w tobie fie kocháią. *RejZwierz* A4v; *BudBib Deut* 1/17, *Ier* 16/6; *CzechRozm* A2, 110; *SkarŻyw* 179, 259, 373; *WisznTr* 32; Coście fię Bogu oddáli/ wzyfcy wielcy y teź máli/ nie lituyćiefz w thym fiebie *ArtKanc* O3v; *GórnTroas* 39; *RybGęśli* C; *WujNT* 314, *Act* 26/22, *Apoc* 11/18, 13/16, 19/5, 18; *SarnStat* 379; *VotSzl* Ev; *JanNKar* B2; *SkarKaz* 416b. [*Ponadto w przeciwstawieniach 5 r.*].

b. O kobietach: słaba (4) :

W połączeniu z dem. (1): Mogłby tu ftan Rycerfki ftąd dobry przykład brác/ A s tey máley niewiałtki/ fercá łobie dodać. *RejZwierz* 44.

W przeciwstawieniach: »mała ... wielki (2), krol, mocarz« (3): iż chociay tho bárzo mále dwie ofobie [*Maryja i św. Elźbieta*] były/ ále co fie około nich dzyało/ co fie pothym około nich zyáwiło/ iż żadnych krolow/ áni żadnych mocarzow nigdy ták fławne [...] nowiny nie były ná fwiecie ná tym *RejPos* 305, 305v *marg*, 322v.

Szereg: »mała a nikczemna« (1): páłrzyay iáko máła á nikczemna dzyewká rofkázuie á włáda wielkim krole. *RejPos* 322v.

c. W oficjalnej hierarchii (urzędowej, duchownej, wojskowej itp.): niźszego stopnia, niźszy (53) : *BibRadz Is* 36/9; *BielKron* 379; iłz tego Sákrámentu żaden mnieyfy Káplán okrom Apołtołow/ ná

których mieyfce Biskupowie wftąpili/ nie dawał. *SkarJedn* 347; Ieden raz álic ściáná iedná leci/ którą czart obálił/ y iednego máłego brátá [zakonnego] przytłukł. *SkarŻyw* 251, 354; *WujNT* 428, 655; Ale ná iné mnieyfszé mieyfcá [*locis inferioribus JanStat* 244] młódzieńce iákié godné á vczoné niech biorą *SarnStat* 199; Bo iáko w ftárym zakonie/ ieden był nawyższy kápłan/ á drudzy kápłani z tegoż domu Aaroná/ niźszy byli/ y rządowi onego iednego podlegáli/ á ini zaś byli mnieyfszy Lewitowie ktorzy kápłanom v ołtarzá vftugowáli. *SkarKaz* 607b.

W przeciwstawieniach: »więszy (wielki) (7), (na)wyższy (2), koronny, przedniejszy, starszy, zacniejszy ... mniejszy (mały)« (13): *BielKron* 218; Iełcżeby mi fie też y to widziáło/ żeby pan obrał drugą mnieyfszą rádę/ która by fie nie w wielkich á głównych/ ále w domowych/ á pothocznych rzeczach s ftárfzym kołem porozumiewála *GórnDworz* Hh5v; *BudBib* 1.Par 12/14, I 226d marg; *SkarJedn* 203; *CzechEp* 264; *Paprup* F3v; to co mnieyfszym iest/ od zacnieyfszego bierze błogofławieńftwo. *WujNT Hebr* 7/7; Ieden iest przednieyfszy/ ále mnieyfszych wiele. *WujNT* Xxxxxv; *SarnStat* 230, 312, 853; *SkarKaz* 607b.

W charakterystycznych połączeniach: mały (mniejszy, namniejszy)(-a, -e) brat (3), dostojeńftwo (2), dygnitarftwo (2), kapłan (3), książę familiej kapłańskich, Lewita, miejsce, poseł (3), rada, służebnik.

Wyrażenia: »małe szkoły« = szkoła niźsza, podstawowa (1): ále nawięcey wftátiecznym/ á Duchownych fię towarzysyftwie kochał/ zwłafzczá w máłych ielcże fzkolách będąc: z ktorzych wyfzedwfy/ práwá fię duchownego trzy látá vczył. *SkarŻyw* 459.

»(u)rząd mały« [szyk 5 : 3] (8): Swiecki też ták wielki iáko y máły Vrząd/ idzie w Polfcze od Krolá. *OrzRozm* I3; *BielKron* 218; Vrzędowie wzyfcy/ máli y wielcy/ vmilki przeciwko bluźnierftwu twemu *OrzQuin* Z; *KwiatOpis* A4v, B; *SarnStat* 1063, 1192, 1310.

Zestawienia: »kasztelan mniejszy« = kasztelan mający jedną z mniejszych w województwie kasztelanię (2): A Kásztelanowie mnieyfszy [*Castellani minores JanStat* 117] będą płáćić zá niebyćie fwe dzieięć grzywien *SarnStat* 29, 38.

»mniejszy marszałek« = marszałek nadworny (1): W którym Márfzałku Koronnym niech będzie naywysza władza [...]. A gdy iego nie będzie ná Dworze/ w ołobie mnieyfszego Márfzałká [*in persona minoris [marsalci] JanStat* 294] niechay táfz będzie władza *SarnStat* 312.

»pieczęć mniejsza« = pieczęć podkanclerska; podkanclerstwo; *sigillum mediocre JanStat* [szyk 2 : 1] (3): *GórnDworz* B8; ziednali mu [księdzu Wolskiemu] Pietzec wielka/ drugiemu pietzec mnieifza Panu Zamoifkiemu Starofcie Belfkiemu *Paprup* F3v; *SarnStat* 951.

»roki mniejsze ziemskie« = miesięczne albo kwartalne kadencje sądów ziemskich sądzone przez komorników, zastępców wojewody, podkomorzonych i starostów, ferujące wyroki do 30 grzywien (1): Tóž chcemy áby było chowano o Rocéch mnieyfszych Ziemfkich [*de terminis ... particularibus JanStat* 480] *SarnStat* 769.

»starosta mniejszy« = starosta mniejszego starostwa (1): Wzytkim y každému z ołobná Stároftóm Króleftwá náłżego ták głównym iáko mnieyfszym [*Capitaneis Regni nostri, tam generalibus quam particularibus JanStat* 721] [...] łáfkę y dobrotliwość náłżę Królewfką opowiadamy. *SarnStat* 903.

»starostwo mniejsze« = *starostwo obejmujące mniejszą jednostkę terytorialną; capitaneatus particularis JanStat* (2): Iż gdy się przyda Staróstwu głównému/ albo któremu inemu mniejszemu wákwować *SarnStat* 537 [*idem*] 937.

»mały tryumf(ik)« = *owacja, nagroda wojskowa w Rzymie niższa od triumfu, przyznawana zwycięskiemu wodzowi, jeśli nie były spełnione warunki wymagane do triumfu; ovatio Mącz, Modrz* [szyk 1 : 1] (2): *Ovatio*, Rádość s wefelim y wykrzíkaniem Hetmanowi ku czýy/ który szczęśliwie króm rozláania krwie zwycięstwo otrzymał/ niekiedy mały triumfik. *Mącz* 271c; *ModrzBaz* 118v.

»województwo mniejsze« (2): *DIVISIA* Woiewództw, które zową w prawie, Woiewództwá wietźe: á które mniejsze, naydziefz *Tit. Tribunal. ca. 3.* w Księ. 12 *SarnStat* 230, 853.

Szeregi: »(tak) główny albo (jako) mniejszy« = *generalis et particularis JanStat* (3): *SarnStat* 537, 903, 937 *cf* »starosta mniejszy«, »starostwo mniejsze«.

»niższy i też mniejszy« (1): nie może áni Kálfztellan/ áni Woiewodá Krákwfki/ dáć tego inemu/ czego oni lámi niemáią/ będąc oni pod vrzędem Królewskim/ w vrzędziéch swych niższymi itěz mniejszymi *OrzQuin* V v.

»(tak) wielki (jako) i mały« [*w tym w połączeniu z „wszystek”* (3)] = *wszyscy; tam maior quam minor Vulg* [szyk 6 : 2] (8): *Leop* 1.*Par* 24/31; *OrzRozm* I3; *MO*kwá to w obyczáiu ma/ iż gdy przeciw półtom wielkim y małym wyieźdzáią/ [...] Ítrzegą tego pilnie áby przodek mieli *BielKron* 434v; *OrzQuin* Z; *KwiatOpis* A4v; Ztądże *Procefsie/ triumphy* máłe y wielkie [*ovationes, triumphy*]/ ktore y świádectwem były iáwnym męstwá w wielkich potrzebách dokazanego *ModrzBaz* 118v; *SarnStat* 1063, 1192. [*Ponadto w przeciwstawieniach 7 r.*].

a. *W funkcji rzeczownika* (10) : *SkarŻyw* 184; Iż ośobliwzy y świętobliwzy przykład Piotr potomkom podał/ áby się dáli mniejszym Ítrofować *WujNT* 655, 655 *marg*, *Aaaaaa*4v.

W przeciwstawieniach: »więtszy (5), starszy ... (na)mniejszy« (6): *OrzQuin* V v; bo Ítárszy mniejsze^{so} błogofławy *SkarŻyw* 284; *CzechEp* 243; Lecz nie záwfsze więtszy mniejszego połyłá: ále częftokróć y rowny rownego/ y mniejszy więtszego. *WujNT* 428, 655.

Szereg: »mały i wielki« = *wszyscy* (1): ná fukanie Ítárszego ćierpliwości y nífkiey pokory náftáwiał. wefóle kázde półfuzzeńftwo ku małym y wielkim wypefniał. *SkarŻyw* 354. [*Ponadto w przeciwstawieniach 5 r.*].

d. *W stosunkach politycznych: mający małe znaczenie międzynarodowe, nieznanymi szerszemu ogółowi, pochodzący z małego kraju; słaby* (11) : *HistAl* C5v; Máły Człowiek *Dełzpot/* niewieździeć s kąd fye wzięł/ w małym potćie ludzi/ przedarł fye przez *Zaręby Sámborłkie OrzRozm* C3.

W połączeniu z dem. (3): *HistAl* C3v; ále zgołá *Antychrist*, ktorym iest *Papa Rzymski*, zá nic ma *Bogá* oycow swych: to iest onych żydkow małych z ktorych się záczył y vrodził *CzechEp* 414; *KochCz* B2v.

W przeciwstawieniu: »mały ... wielki« (4): *Antyoch* z małego vrofl wielki *CzechEp* 369, 372, 373; *KochCz* B2v.

Szereg: »mały i podły« (3): A ták *Antychriřt* powftáć ma z małego y podłego ludu *Zydowłkiego. CzechEp* 410, 410, 411.

e. *Ze względu na osobiste zdolności i osiągnięcia (8)* : Bo już to mniejszy Rycerz/ kto łtráfłznego [= przestraszonego] goni. *RejZwierz* 40v; Bo kto ćiebie nie mniejszy? prawie bez równości/ W rádźie/ w mowie/ w dowćipie/ w wmyłfu miernoćci? *SzarzRyt* C2v.

mniejszy w co (1): Mniejszyza od ćiebie Pállás w obyczáie *SzarzRyt* D3.

W przeciwstawieniach: »prawy, przedniejszy, wielki ... mały« (3): Tákże ten fláchetny człek/ nie tylko práwemu/ Lecźby łie rad záchował/ łnadź y namniejszyzemu. *RejZwierz* 69v; *SkarJedn* 324; áby ći ktorzy wiefłzymi dáry opátrzeni łá/ nie nádymáli łię y mdleyłzych bráćiey nie lekce łobie wázyli/ áni imi gárdźili: A bráćia zásię mniejszy/ áby przedniejszy dárov zacnych nie zayźrzeli. *NiemObr* 46.

Połączenie: »nie mniejszy« = *taki sam (1)*: Wielki to záprawdę człek [!] y mąż Apóstołłki/ nie tylo mocnoćciá wiáry/ ále y krzyźá Chryłtułowego ćierpliwoćciá wławiony: Niemniejszy tu od onych zacnych y wielkich łług y męćzennikow Chryłtułowych. *SkarJedn* 324.

α. *W funkcji rzeczownika (2)* :

W przeciwstawieniach: »Duchem Święty m naznaczony, wyszszy ... mniejszy« (2): Ale kto miedzy wami w łwiátołci ij we tznocie wyłfy/ niecháy bedzie iako námniejszy. *OpecŻyw* 95; ktorych [figur] znamyonouanye duchem łzwyątym nauczeny rozumyely praue yako naoko {wydzely} ale ynłzy mnyeyłzy pod przykryczyem uyerzyły *PatKaz III* 100.

f. *W hierarchii kultowej (49)* : Są teź mnieyłfe boginie/ Charitee ie zowá. *KlerWes* A2v; *KromRozm I M*; *LubPs* C; *Leop Hebr* 2/7; *GrzegRóżn* I3v; lecź teź y Syná Bogiem być zwáli/ ále mnieyłzym/ á Duchá łwiętego iefłcze mnieyłzym. *SarnUzn* B2v, G7v, H2v, H3v [2 r.]; *RejPos* 314; *BiałKat* 86, 118v; *CzechEp* 244, 251 [2 r.], 256, 265, 353; *ReszPrz* 77, 88 [2 r.]; *LatHar* 148, 374; Vczyniłes go máło co mnieyłzym [*Minuisti eum paulo minus*] niżli ánioły *WujNT Hebr* 2/7, s. 366 [3 r.], 372, 386, 428, 693 (12).

W połączeniu z dem. (2): Za czáfem poginęli ci boźkowie mali *KochSat* Bv; *CzechEp* 388.

W przeciwstawieniu: »mniejszy (mały) ... wiefłszy (wielki)« (6): *KrowObr* 184; *SarnUzn* H3v [2 r.]; *BiałKat* 108v; Bo iefłli to nie przyłtoi/ ábo nie należy oycu co łynowi: [...] A iáko nád to nie vczyni tym łpofobem łyná mnieyłzego/ á oycá wiefłzego? *CzechEp* 264, 388.

W charakterystycznych połączeniach: *mniejszy (mały, namniejszy)(-a, -e)* *Antychryst, Bog (2), bogini, bogowie (2), boźę, boźek, (Pan) Chrystus (2), Duch Święty (3), Syn (Boży) (13), łwięci (2); mniejszy niż(li) aniołowie (4), w bostwie (w istnoćci bostwa, w naturze boskiej, według bostwa) (4), wedle człowieczeństwa (z strony człowieczeństwa) (4), w niebie, wedle száfunku ciala; mniejszy (od) Ojca (niź(li) (Bog) Ociec (15).*

Szeregi: »mniejszy i niższy« (1): iefłli iefł wiefłzy y nawyłłzy Ociec/ tedyć już mułi być bez pochyby Syn mnieyłzy y nizłzy? *SarnUzn* H3v.

»mniejszy i podlejszy« (1): Mułi podobno być w wielkim opłáthku wiefłzy/ y inłzy Kryłtus/ przetho go offiáruiećie/ á w máłym opłátku mnieyłzy y podlejszy *KrowObr* 184.

»mniejszy abo uniżeńszy« (1): ábo iżby miał być mnieyłzy ábo vniżeńszy w iłtnoćci Bołtwá łwego *RejPos* 294.

»większy (a. wielki) i (albo, ani) mniejszy (a. mały)« (4): A w ten łąd przyżowie [!] y niebo z wirzchu/ y ziemię ku rożeznaniu [!] ludu śwego. To ieft y więtlze y mnieylze święte pořadzi na łądzie aby lud łądzili *WróbŻolt* Q3v; *KuczKat* 15; *RejPosWstaw* [21³]; A w tey Troycy nie málz nic pierwżego/ áni pořednieylżego: nie málz nic więtlze⁸⁰/ áni mnieylżego *LatHar* 373. [*Ponadto w przeciwstawieniach* 6 r.].

g. *Wobec Boga (o człowieku w ogóle i człowieku w królestwie niebieskim) (22)* : iż ktoby ináčzey wczyl/ ábo by zakon przed iego zupełnym wykonánim přował/ ábo přowác gi ludzi náuczál/ że ten málým miał być w krolełtwie niebieskim. *CzechRozm* 92.

W przeciwstawieniach: »mniejszy (namniejszy) ... wielki (więtlzy) (10), pořawniejszy, zaciejszy« (11): *MurzNT Luc* 7/28; *KrowObr* 189; *Leop Matth* 5/19; Iż ktożkolwiek ieft namnieylzy w krolełtwie iego/ to ieft/ ktory w prołtocie fercá swoiego [...]/ łtoi mocno przy świętey prawdze iego/ [...] tedy go tymi dołtoiełntwy y przywileymi ozdobić y opowiedzeć raczył/ iż ieft zacieylzy v niego od Ianá świętego. *RejPos* [323]v; *BudNT Matth* 11/11; *CzechRozm* 87v, 90v; nie pořwał miedzy národzonemi z niewiałt więtlzy nád Ianá Krzćicielá: Lecz ktory ieft mnieylzym w krolełtwie niebieskim/ więtlzy ieft niźli on. *WujNT Matth* 11/11, *Matth* 5/20, *Luc* 7/28, 9/48.

Wyrażenia: »mały w Chrystusie« = *grzeszny (1)*: Tákżke [!] y dźiśia ci/ ktorzy málými łą w Chrıstusie/ [...] á żyią ćielełnie [...] přeśláduią tych/ ktorzy narodzeni łą z wody y z ducha *CzechEp* 41.

peryfr. »namniejsza cząłtka stworzenia boskiego« = *człowiek (1)*: Rácł się zá mną přyczynić do łynaczká twęgo/ Zá mną namnieylzą cząłtką łtworzenia Bożęgo *SiebRozmysł* Lv.

»mały jako dziecię« (1): Pánie Boże moy/ ia iełtem mály iáko dzyecię/ pçochodu śwego áni wychodu nie znam áni wiem (iákoby rzekł/ iełtem by dzyecię prołty/ niewiem gdzye się obroćić) *BielKron* 76.

Szeregi: »na(j)mniejszy i grzeszny« (2): A ták ia naymnieylzy y grzełzny (ktoremu łtolicá wielkiego Apołtołá Piotrá zwierzoną ieft) odćinam ćię [...] od přyimowánia niepomázáných táiemnic Páná Chryłtułá Bogá náłżego *SkarJedn* 132 [*idem*] *SkarŻyw* 90.

»mniejszy i podlejszy« (1): A tze mułz ty tedy będąc mnieylzym/ y podlełzym/ ofiaruiełz więtlżego/ y pořawnieylżego? Iełli ty Kryłtułá offiaruiełz Bogu/ kiedy chcełz/ tedyś ty iułz więtlzy á niłłli Kryłtus? *KrowObr* 189.

»mały i wzgardzony« (1): Málým ia y wzgardzony [*Parvulus sum et despectus*]/ (ále) přykazań twoich nie zápomniálem. *BudBib Ps* 118/141.

α. *W funkcji rzeczownika (2)* : A dłuęoż wy máli miłowác wálżę dziecinność będąćie? A dłuęoż głupi ludzie tego żędac będą/ co im ieft ku łzkodzie? *KuczKat* 395; *WujNT Matth* 10/42.

β. *Za mały [mniejszy niź(li) co = za mały na co] (2)* : Mnieylzy iełtem niź włzytkie zmiłowánia y włzelka prawdá *BudBib Gen* 32/10, *Sap* 9/5.

III. *W zleksykalizowanych szeregach antonimicznych z „wielki”, „wiele” występujących w funkcji zaimka nieokreślonego, głównie upowszechniającego, i przysłówka o znaczeniu upowszechniającym (często kalki z innych języków, głównie hebrajskiego) (41)* :

»od na(j)mniejszego (*a. małego, a. małych*) (aż) do na(j)więtszego (*a. wielkiego, a. wielkich*); od nawiętszego (*a. wielkiego, a. wielkich*) (aż) do namniejszego (*a. małego, a. namniejszych*); od wielika aż do mała« [*w tym w połączeniu z: wszystkie (18), każdy (2), którykolwiek (1), żaden (1)*] = wszyscy (*o ludziach*) [*niekiedy z nawiązaniem do znac. 'młody' i 'skromny, prosty, mało znaczący'*]; *a minimo (a. parvo a. minore) usque ad maximum (a. magnum a. magnos a. maiorem) Vulg, PolAnt; a maiore usque ad minorem PolAnt (29; 7; 1)*: bomy wńczy panowye zyemyae Moldawfkiey od vyelyka ałz do mała y włthka slyachtha y włifhka zyemya mamy Myr y przifzyżne zapyfzy s wałą panyfką m. *LibLeg 6/191v*; Gdzieby więc kto ktorego kolwie Zydá od nawiętłfego do namnieyłfego [*a sene usque ad puerum*]/ aż do tego co pierśi ieffcze pożywa/ bronil/ then ze włyfłtkim domem fwym hániebnyimi mękami nędzon będzie *Leop 3.Mach 3/20, 1.Reg 5/9, 30/19, 4.Reg 25/26, Ier 44/12, 1.Mach 5/45; BibRadz Gen 19/11, I 28d marg, 4.Reg 25/26, Ion 3/5, Iudith 13/15, Hebr 8/11*; Sftáło fie tedy o północy iż Pan Bog zaráził włzytko pirworodłtvo w Egipłkim krolestwie/ ták z ludzi iáko z dobytka/ poczawfzy od fyná Fáraónowego aż do niewolnych/ to ieff/ od nawiętłfych do namnieyłfych *BielKron 30, 42, 114v, 251v; RejPos 60v; BialKat 56*; Bo od namnieyłfego z nich/ aż do nawiętłfego/ káždy goni fie zá łakomłtvem *BudBib Ier 6/13, Ion 3/5, Iudith 13/15; CzechRozm 109 [2 r.], 109v [4 r.], **3; KochOdpr C3; CzechEp 228*; Niemálf od naymnieyłfego aż do naywiętłfego: ktoryby rzecz wdzięczną przed oczymá Páńfkimi ípráwował *WerGość 203*; Dwór/ od máłych do wielkich/ włzytek fye rádował. *KochPam 83; WujNT Act 8/10, Hebr 8/11; SkarKazSej 704b [2 r.]*.

»ani mała, ani wiela (*G sg n*)« = *nic (1)*: bo nie wiedział sługá twoy wewfzey tey rzeczy/ áni máła (áni) wiela [*parvum vel magnum*]. *BudBib 1.Reg 22/15*.

»od mała do wiela« [*w tym w połączeniu z „wszytek” (2)*] = *wszystko (3)*: *GroicPorz gg3v; BielKron 301v*; a Gdi by tefz czo przibudowały tedi wyedluk zaczvniku mayá splaczycz to włzytko ot mała do wyela *ZapKościer 1588/79*.

[»od mała do wiela« = *całkowicie, zupełnie*: *Ab alto et basso od mała do wiela Cervus F31 51.*]

IV. Sup w funkcji zaimka nieokreślonego; użycia zawierają dodatkowe wyraźne nawiązania do znaczeń poprzednio wymienionych (433) :

1. W funkcji upowszechniającej: każdy, wszelki, wszystkie; niekiedy z odcieniem fakultatywnym: jakikolwiek, którykolwiek, ktokolwiek, czyjkolwiek (299) : *BierEz S2*; Vczfie krześcianiniye z námnieyłfé rzeczy bogu milému dziękowatz. *OpecŻyw 64; PatKaz III 130v*; włzakże namnieyłfza ftuczka złota na nie włożona/ natychmiasth ie włobie zakriwa *FalZioł III 35b*; Ikri iego dobre íą barzo/ ktore tak íprawiá małz, odeymi od nich namnieyłfzą żyłę/ wypłocz ie winem białem dobrze/ albo oczthem mocnym *FalZioł IV 35b, IV 45d; RejPs 58, 136v, 206v; RejKup m4, aa4v; MurzHist A4v, Rv*; Tyś mye íam íprobować raczył á yuż doznał práwye/ W namnyeyłfym poftępku moim ták y w kázdey ípráwye *LubPs ee, N6; RejWiz 110v, 119; RejZwierz 109; OrzRozm T2v; KochSat B2v; KwiatKsiąż L4*; *Nimia repletio, est caussativa infirmitatis, Naymnieyłfze w picciu/ álbo w yedzeniu przebranie yeft przyczyna choroby. Mącz 43a*; Ano y ludzie tłufci/ częfto niemocni/ namnieyłfza ránká/ nie rychło fye im goi *SienLek 5v; RejAp 15v, 20, 102, 103; GórnDworz I3v, I7, I7v, Aa7, Dd3, Ee6, L16; HistRzym 94v; RejPos 20, 29v, 30, 71v, 78 (19)*; Boćby to niepotrzebna pracza byłá tego ták wielmożnego Boftwa/ áby po piáci ábo po fześci tyłięcy lat o namnieyłfzym człowieczku od początku

fiwiatá wiedzic á poftánowic miał *RejZwierc* 3, 41, 245v, 256; *WujJud* 178v; *Strum* K4; Bo niedofyc ci iest ná tem/ slyfzec gdy cie Krolem ábo Pánem názywáia/ powage y mnoftwo slug okofo siebie miec: á tych ktorziby ná namnieyfe slowo poslufzni byli [*qui dicto sint tibi audientes*] przy fobie widziec *ModrzBaz* 106v; *SkarJedn* 371; *Oczko* 3; *SkarŻyw* 335, 538; *StryjKron* 155; *PaprUp* D4; *GostGosp* 38, 68; *OrzJan* 31 [2 r.]; *LatHar* 671; *WujNT* 21; *KmitaSpit* A3v; Iáko ferce z namnieyfezey rány smierc przynosi: tak namnieyfe wiary wfzeczzenie wiare Kátholická zábija *SkarKazSej* 675b, 686b.

W połączaniu z partykułami [w tym: *i* (9), *by* (4), *też* (1)] (14): *BierEz* P; *FalZioł* V 107; By też przynamnieyfezich rzeczach opatrnie działay. *BielŻyw* 129; *RejPs* 50; *Mącz* 47d, 263c; *RejAp* AA7v, 184; *Strum* O4; *CzechRozm* 132v; *CzechEp* 282; *GostGosp* 164; nie wynidziez z ciemnice/ áz wypłacifz y namnieyfe grzechy. *WujNT* 22, 310.

Połączenia:

»(aż) do [czego] na(j)mnieyfezego« = *do ostatniego* (24): *FalZioł* V 111; *SeklWyzn* G; *LubPs* gg5v; Boć to záprawde powiadam tobie/ iz nie wynidziez ftamtad/ áz wypłacifz do namnieyfezego pieniadzá [*donec reddas novissimum quadrantem*] *Leop Matth* 5/26; *BielKron* 52v, 83; Ad assem, Az do oftatecznego pieniadzá/ álbo naymnieyfezego ízelagá. *Mącz* 3b, 92d, 289b, 400c, 503c; *GórnDworz* L5, Kk6v; *HistRzym* 114; *RejPos* 103, 178v; *RejZwierc* 39v; *WujJud* 203v; *CzechRozm* 91; *KolákCath* B3v; *WysKaz* 18, 37; rokázuiemy: áby przerzeczony Oycá nálfego Státutowy líft chowáli/ y do namnieyfe⁸⁰ w nim punktu wiecznie y niezgwalcenié do namnieyfezey rzeczy záchowywáli [*Quatenus ... statuti literas ... in omnibus clausulis, punctis et conditionibus teneant JanStat* 246] *SarnStat* 899.

»jeden namnieyfezszy« (1): v ktorego y iedno namnieyfez swiadectwo fłowá Bożego wázniefze iest niz tyfiac tyfiency Papiefkich Pogáńfkich wywodow *CzechEp* 282.

»kázdy na(j)mnieyfezszy« (16): *LubPs* R3 *marg*; *KwiatKsiáz* L4; Non modo facta sed etiam dicta omnia praestantia nobis sunt, Nie tylko ná vczynki ále też ná kázde naymnieyfez slowo mufiimy odpowiec dáć. *Mącz* 419b, 47d; *RejAp* AA7v; *RejPos* 11, 46v, 180v, 184, 225, 321, 333; *RejZwierc* 142v; Kfiégi fwoie zwał wfzyciek fiwiat/ y kázde námnieyfez ftworzenie. *SkarŻyw* 56, 353; *GostGosp* 88.

»z osobna namnieyfezszy« (1): Bowiem to rzec niepodobna Aby myal czlowiek zofozna. Namneify wiftepek pamietac *RejKup* n5.

»wszelaki (a. wszystek) na(j)mnieyfezszy« (3): *FalZioł* V 107; Ad me scribas de omnibus minimis, Piíf do mnie o wfzelákich też o naymnieyfezich rzeczách. *Mącz* 263c; *OrzJan* 30.

a. W kontekstach zaprzeczonych: *zaden, nikt, nic, niczyj* (169) : *OpecŻyw* 145v; *PatKaz* III 95; *RejPs* 188; Którychto trzech wfstaw/ niemoze nigd zepfowac abo w námnieyfez punkcie [!] nad poftanowienié pańfkie narufzyc *MurzNT* 58v; Nye zeflichmy s fcyefki twey kroku namnyefsego *LubPs* M2, N5v, R4v, aa, aa4v, gg6v; *KrowObr* B3, 21, 54v, 57v, 87 (9); Nie dawac mu do zlego przyczyny namnieyfezey. *RejWiz* 102v, 105v, 110v [2 r.], 138, 147v, 165v (10); *Leop Gen* 14/23; *BibRadz Gen* 14/23, *Ex* 23/13, *1.Reg* 25/36, *4.Reg* 7/10, *Is* 30/14; *BielKron* 101v; Flocci non facit fidem illius, Namnieyfez mu wiary nie dáye. *Mącz* 131a; Sine ulla sua noxa, Króm namnieyfez winy. *Mącz* 252a; Non tantullum intermittit tempus quin eum nominet, Naymnieyfezgo czáfu nieopufci ktoregoby nań nie wfpominał. *Mącz* 440c, 331c, 362b, 377c, 429c, 481a; W wrzedzie Káftelláńfkim/ áni Woiewodzym/ namnieyfezey odrobiny wrzedu nie naydziez Królewfkiego *OrzQuin* Vv; *LeovPrzep*

a3; *SienLek* Ttt3v; *RejAp* 150v, 190v, 194; *GórnDworz* D5, T8v; *HistRzym* 96v; *RejPos* 12v, 13, 56, 57, [108]v (21); *HistLan* A4v; *RejZwierc* 86v, 184v, 261, 262; *WujJud* 243; *CzechRozm* 255; *KochPs* 202; Iáko ogień fuchy knot obraca w perzyny/ Dármo nie vpufzczáiąc namnieyźéy godziny. *KochTr* 20; *StryjKron* 406, 467, 757; *NiemObr* 55, 97; *ReszPrz* 10; *ArtKanc* E9v; *ActReg* 88, 171; *Phil* S4; *LatHar* 213, 246, 301, 477; *WujNT* 4, 108, 1. *Cor* 6/2, s. 589 *marg*, 716; *WysKaz* 25; wízákże przez dwie lećie milczał/ y nigdy go nie nápominał namnieyźym fłowem *SarnStat* 678; *SkarKaz* 45a, 276a, 277a, 385a; *CiekPotr* 51; *CzahTr* K; *GosłCast* 10, 27, 74; *SkarKazSej* 688a; [*Wisła*] Nie leie z brzegu namnieyźszego łzczętá/ Groblámi zięta. *KlonFlis* G3v.

W połączeniu z partykułami [w tym: i (26), by (też) (7), (a)ni (5)] (38): *PatKaz III* 95v; *WróbŻółtGlab* A3; *KromRozm I* O2; *LubPs* Y5v; *GroicPorz* hh3v; *KrowObr* 143v; Wźdy ná nim nigdy nie znác by namnieyźzey fłkázy *RejWiz* 147v, 95, 129v; *RejZwierz* 29v; iż żaden niethelko nie nápomni/ ále áni lie naymnieyźym fłowkiem fprzećiwi *GórnDworz* Ee4v; *RejPos* [105]v, 126v, 139, 245, 276v (9); *HistLan* A3; *WujJud* 92; *RejPosWstaw* 42; *MycPrz II* C4v; o boftwie fynowfkim y wćieleniu iákim iego/ y fłowkiem namnieyźym/ zmiánki żadney nie czyni. *CzechEp* 158, 383; *NiemObr* 32, 55, 145; *Phil* S4; *LatHar* 4; *WysKaz* 8, 12; *GrabPospR* L2v; *VotSzl* B3v; *GosłCast* 33; *PaxLiz* B2v; *SkarKazSej* 688a.

Połączenia: »aż do namnieyźszego« (2): *RejAp* 38; nie nálaźł áż do namnieyźzego kthoryby co dobrego czynił przed oblicźnofcią iego. *RejPos* 19.

»co namnieyźszy« (1): Iefli tedy/ co námnieyźzy reeczy [!] [*neque minimum*] niemożecie/ przécź się o inźé trofzczecie? *MurzNT Luc* 12/26.

»jeden namnieyźszy« (5): *KrowObr* 143v; *SkarJedn* 164; y tám wielką lidzbę Heretykow zgromádzonych/ przytłukł: á iedná namnieyźza ófobá Kátholicka w onym trzęśieniu ziemie nie zginęła. *SkarŻyw* 87, 480; *CzechEp* 343.

»kaźdy namnieyźszy« (1): Iáko lie wierni w káźdey namnieyźzey rzeczy od woley á od rofkazánia Bożego odftrzelác nie máią. *LubPs* cc *marg*.

»żaden namnieyźszy, z namnieyźszych« (10 : 1): *PatKaz III* 95v; *WróbŻółtGlab* A3; *BibRadz I* 346a *marg*; *RejAp* AA7v, 37v, 150v; *RejPosWiecz*² 91v; *SkarŻyw* 412; *ReszPrz* 92; Iáko niemálf żadnego y namnieyźze⁸⁰ czáfu/ ktoregoby człowiek łáski y miłóśierźzia Boże⁸⁰ nie vżywał *LatHar* 4; *GrabPospR* L2v.

Wyrażenie: »na(j)mnieyźszy(-ego) kęs(a)« = *nic, ani trochę* [*szyk 1 : 1*] (2): *RejWiz* 110; ia zgoła kęs naymnieyźzy nie widzę *GórnDworz* T3.

2. W funkcji wyodrębniającej: *jakiś, któryś, ktoś, coś, jakikolwiek, którykolwiek, ktokolwiek, cokolwiek; jeden* (134) : *PatKaz I* 8; *PatKaz II* 41v, 70v; *RejJóz* G8v; *MurzHist* I2; *LubPs* ff4; Kiedyby w wás była namnieyźza íkierká boiazni Bożey/ thedybymi niepotrzebá więcey Pińác *KrowObr* 2, 56v, 130v; *RejWiz* 65, 107; *OrzRozm* B3v; *SienLek* 8; *RejAp* 196; áni [sq] thák wieldzy/ iżby naymnieyźzy ich gniew/ mogł nam vczynić wielgá łzkodę. *GórnDworz* O3; *RejPos* 8, 13, 33 *marg*, [73], 132v (16); *RejZwierc* 128, 256; póty gore/ póki iey łzczátek namnieyźzy sítawa *Oczko* 6v; *ZapKościer 1580*/13v; *CzechEp* 189, 208; A iáko ciáło człowiecze/ bez namnieyźzego członeká/ cáłym y zupełnym ciátem być nie może: ták teź Chriftus pan/ bez namnieyźzego członeczká/ ciáłá tego fwego duchownego/

zupełnie wyftawić y wybudować nie może *NiemObr* 46, 53, 66; *KochPieś* 29; *GostGosp* 112; *RybGęśli* C4v; *SiebRozmyśl* Av; *SkarKaz* 548b; *VotSzl* E; *CiekPotr* 37; *CzahTr* K2v; *PaxLiz* A3.

W połączeniu z partykułami [w tym: *by* (4), *i* (2), *choć* (*choć*) (2), *jedno* (1), *le* (1)] (10): *PatKaz II* 70v; *RejKup* n3v; tu iuż bądź tego iŃt/ iż ten vŃrzawŃy ledá wilczká/ á ledá namnieyŃy przeŃtráŃek/ odbieży cie precz *RejPos* 124, 301; *RejZwierc* 55; iużeŃcie lie z nich ná wolnoŃc prawdziwą duchowną/ choćiaz w namnieyŃzey czaŃtce/ wybili *CzechRozm* A7v; By namnieyŃza ráneczká/ dzyelięć grzywien zá nie. *PaprPan* T4; *ModrzBaz* 102; *Oczko* 9; *WujNT przedm* 5.

W przeciwstawieniu: »namniejszy ... wszytek (*a. wszytcy*)« (2): A iákoŃ namnieyŃy [grzech] poznaŃ/ iużeŃ wŃzytkich winien. *RejPosWiecz*³ 98; *SkarKaz* 352b.

Połączenia: »co(ż) namniejszego« (3): PoŃrzyŃz záŃię ná tego człowieká nędnego/ Czýmże wŃdy ieft namnieyŃzym podobien do niego. *RejWiz* 52v; *BielKron* 429; *RejAp* 196.

»jaki na(j)mniejszy« [*szyk* 3 : 1] (4): *GórnDworz* Aav; Gdyż to pewnie wiecie/ iż to ieft nędny zyfk omylnego fwiátá tego/ ieflibyŃcie vczyñili iáką namnieyŃzą przekażkę duŃzam Ńwoim. *RejPos* 253; *ReszHoz* 140; *SkarKaz* 577b.

»jeden (*a. jedurny*) na(j)mniejszy, z namniejszych (*a. z namniejszego*)« (9 : 3): *KrowObr* 151; *Leop Matth* 5/19; iefli ieden namnieyŃy BuchŃtab z tey Przysięgi wymieŃz/ Práwá/ Prywilegie [...] Ńtráćifz. *OrzRozm* B3v, C2v; *GórnDworz* Xv; *CzechRozm* 87, 90v; *CzechEp* 182, 362; *WujNT Matth* 5/20, s. 21; *SiebRozmyśl* L2.

»kto namniejszy« (2): A zaż kogo by nam pomogŃ namnieyŃzego mamy *RejJóz* M; *RejWiz* 134.

»ktoryżkolwiek namniejszy« (1): Iáko czynią nie tylko ci/ ktorzy fię przą ktoregożkolwiek namnieyŃzego ártykułu wiáry *WujNT* 44.

a. W kontekstach zaprzeczonych: *żaden, nikt, nic* (50) : *FalZioł* V 91; *RejKup* e3; *KrowObr* B4; *RejWiz* 10; A ták pátrzcie tego ábyŃcie nie gárdzili namnieyŃzym z tych oto máluczkich [*unum ex his pusillis*] *Leop Matth* 18/10; *RejZwierc* 120v; *BibRadz Ios* 6/10, I 141 *marg*; *BielKron* 205, 332, [332²]v; *Lana ovis nigrae cui nullus alius color incursaverit*, Wełná czarney owce którey by fie namniey inŃzey fárbu nieprzimięŃzáło/ to yeŃt/ któraby namnieyŃzey pŃtroćyny nie miáŃá. *Mącz* 74c; *Nolo quicquam mea caussa damni facias*, Nie radbych ábys dla mnie naymnieyŃzą Ńzkodę miáŃ popaŃć. *Mącz* 77d, 230b, 320b, 372b, 389a, 463d; *RejAp* 7v, 177; *RejPos* 12v, 102, 195v, 329; *BiałKat* 278v; *HistLan* A4v; *RejZwierc* 219; *CzechRozm* 152; *PaprPan* Cc3v; *SkarŻyw* 99; ále owŃzem Ńtrzeżemy fię tego/ ábyŃmy nikomu/ naymnieyŃzey przyczyny/ y zgorŃzenia/ złymi Ńpráwámi nie podawáli *NiemObr* 151; *ReszPrz* 91, 95; *ActReg* 140; *SkarKazSej* 701a; [Bo ysse namalszi czass nyemozeczie czucz ssemna. *SprChęd* 40].

W połączeniu z partykułami [w tym: *i* (9), *by* (1), *aby* (1)] (11): *LibLeg* 10/153v; że niemáŃz żádnuy przyczyny/ przecz by i on aby námnieifzą Ńkierką Ńerdecznuy wiáry/ nie mogŃ Ńię ku panu nawrocic *MurzHist* I3; *BibRadz* *6; *GórnDworz* V8; *RejPos* 228, 329v; *RejZwierc* 261v; *BudBib* b3v; *Strum* O4; Iefliż tedy y rzeczy namnieyŃzey nie przemożećie [*Si ergo neque quod minimum est potestis*]/ czemuż fię o inne fráŃuiećie? *WujNT Luc* 12/26; *CiekPotr* 53.

Połączenia: »jaki najmniejszy« (1): Y hnet zá killká dni/ thák fie oná miłość rozgłósi/ iż nie będzie mógł áni on/ áni oná śtąpić/ álbo iákiego naimniejszyego znáku pokazać/ áby tyfiącą ludzi oczy tego nie podłtrzegály. *GórnDworz Dd4*.

»jeden najmniejszy« (1): áby fie bialeygłowie włzeláką rzeczą záchował/ [...] nie obrażáiąc iey w iedney naymniejszyey rzeczy *GórnDworz Cc6*.

»żaden namniejszy« (3): *LibLeg* 10/153v; *ActReg* 144; K temu niechay będą przyśięgli/ á żadną namniejszyą rzeczą niech nie diśponuią/ áni śzáfuią *VotSzl E*.

V. W skostniałych wyrażeniach przyimkowych (190) :

»bez, przez mała« (31 : 1) (32) :

a. Prawie, niemal, blisko, trochę mniej; fere Modrz, Calep; paene, propemodum Calep, Cn; forte Calep; facile, ferme, parum abfuit (abest), prope Cn (30) : Forte – Bez mała, z przigody, łtrafunku. *Calep* 431a, 413a, b, 772a, [861]a.

W połączeniu z zaimkiem upowszechniającym lub jego semantycznym odpowiednikiem (10): bez mała cały dzyeń bitwá trwála. *BielKron* 412; *ModrzBaz* 24, 44, 48v, 64, 67, 123v; Wyście fie bowiém ze wśyftkich bezmała narodów prawdziwie w Rzeczypołpolitéy wolnéy rodźili *OrzJan* 15, 50, 79.

W połączeniu z rzeczownikiem (2): Acz mé pieśni płáč bez mała. *KochSob* 67; *OrzJan* 66.

W połączeniu z czasownikiem (4): *Prot* B3v; Iáciem iuż był bez mała zwątpił w lácce twoiéy *KochPs* 43; *OrzJan* 54. *Cf* *Połączenie*.

W połączeniu z przymiotnikiem porównawczym (2): *SienLek* 95; A był to człowiek we wśyftkim Pánftwie tureckim drugim/ bezmała/ Solimanem *OrzJan* 36.

Połączenie: »bez mała ... nie« [z czasownikiem] (1): Ale Połowcy niebędąc tą porażką włtráfzeni/ zebrałzy woylko nowe potáiemnie/ przyciągnąwłzy bez mała Kijowá z Zamkiem nie vbiegli *StryjKron* 195.

a. W połączeniu z liczebnikiem: około, mniej lub więcej (7) : bołmi go śchvkały po poliv bes mała trzi niedzielié. *LibLeg* 11/78; kościoł [*Salomonów*] złupiono [...] przed národzeniem Kryftułowym przez mała w śześci łet lat *BielKron* 265v, 170, 436; *GrzepGeom* M4v; *WujJud* 227; *LatHar* 510.

b. Nawet (2) :

Połączenie: »a bez mała (i)« (2): Znaydziefz tu śłowa wielgopolłkie/ znaydziefz Krakowłkie/ [...] á bez mała y Rułkie. *BudBib* c; tedy wiela/ á bez mała [*fere*] przednieyłzych powinności/ od oboygá łtanu ludzi y Rzeczypołpolita y Zbor potrzebuie. *ModrzBaz* 135v.

»po mału« = trochę, niewiele; słabo, delikatnie, lekko, z lekka; cicho, po cichu; chyłkiem, ostrożnie; po trosze, stopniowo; powoli, wolno, opieszale; lente, paulatim, sensim Calep, Cn; parce Mącz; pauxillatim Calep; clementer, ductim, ex commodo, minutatim, otiose, pedepressim, pedetentim, per otium, placide, remise, suspenso gradu, taxim Cn (52) : Liłzká widząc tę iey butę/ [...] Pomálu fie wśmiechnęła *BierEz* H4v; *OpecŻyw* 174v; *LibLeg* 6/190v; *KromRozm I* M4v; *RejWiz* 65v, 126; A kolebká tám zá nim muśi po máłu ić *RejFig* Cc6; *RejZwierz* 27; *Submissa voce aliquid dicere*, Po máłu co mówić/ nie wyłokim głósem. *Mącz* 227b, 227b, 320d, 365c; *GórnDworz Ff7*; *RejZwierz* 154; Y tak pomálu práwie wśyćiek dwor iego zarázili *SkarŻyw* 390, 391, 463, 501, 527, 589 (12); PO máłu pątniku mijay chcefzli iść łpokoiem/ Kędy dotkliwy *Hipponax* w mściwy^m grobie łwoiem *KlonŻal* C3v, C4;

Calep 293b, 554a, 574b, 591b, [749]a (8); ábowiém miłość roftárgniona ná wiele części/ nie iest ták mocna/ iáko ípólna/ á ípoiona: á kto kogo pomáłu miłuię/ tego téz pomáłu miłuią. *KochCn* B4; *KochFrag* 52; *OrzJan* 35; *SkarKaz* 45b [2 r.]; *SkarKazSej* 681b; Pomáłu tedy do ízczenia przyftępuy/ A ízukáiąc go z gránic nie wyftępuy. Wfzák powiedáią/ íz kto napomáley. Ten zaydzie dáley. *KlonFlis* E2.

W przeciwstawieniach: »zaraz (2), barzo, gęsto, z prędká, zupełnie ... po mału« (4): *FalZioł* V 12v; Ífz iest niebeścieństwo duźne od tego/ ktory [...] y frogością odftárlzyć od wiáry może: ácz nie záráz/ ále pomáłu íę wkradáiąc *SkarŻyw* 153; ífz nie tylko frogością y bićiem / ále ludzkością [...] ku dobremu wiedzeni być pomáłu á nie zprętká máią. *SkarŻyw* 334; *SkarKaz* 484b.

W charakterystycznych połączeniach: po mału bić, chłystać, (od)chodźić (2), dotknąć, dotykać się, dufać, dybać, gryźć, íć (pość) (3), jechać, leźć, łajać, mijać, miłować (2), mowić (mowiący) (2), niszczyć, odkrywać, oduczać się, podawać, podnieść, postępować, powiedzieć, przybywać, przypatrzeć się, przystępować, rość, rzec (2), spuścić się, szeptać, tańcować, uśmiechnąć się, walić się, wiedzony, wkradać się, wykorzeńić, wyskrobany, zjawiąć się, zwątlić.

Szeregi: »po mału i cicho« (1): Obrepo – Pomáłu y czicho liezę. *Calep* 715b.

»po mału a leniwo« (1): Komuciem barzo á gefto żyła bije/ tam krew á kolera panuie. Ale komu pomáłu á leniwo/ z flegmy á z Melankoliey. *FalZioł* V 12v.

»po mału i łaskawie« (1): Z duchownych/ wiele złych obyczáíow pomáłu y łáfkáwie wykorzeńił. *SkarŻyw* 412.

»po mału, (i) po trosze« [szyk 1 : 1] (2): *Calep* 764a; V nas v ludźi rozumienie nie wfzytko iest záráz áni zupełnie: ále pomáłu go y po trofze przybywa *SkarKaz* 484b.

»**nie po mału**« = *bardzo, mocno, usilnie, w duzym stopniu, w wielkiej części; non minime Mącz, Vulg, Cn; nimis, satis, valde Vulg; mirabiliter, mirifice Mącz; magna ex parte, multum, non mediocriter Modrz; immodice JanStat; non minimum Cn (97) :*

W połączeniu z czasownikiem (77): *RejPs* 103v; *KromRozm II* qv; *GliczKsiąż* B, G7v, Hv, K, L7, N; *Leop Dan* 6/14, *Matth* 26/22; *KwiatKsiąż* H2, I3, M2, M3v; *Aegre est istud animo meo, Niepomáłu mi tego žal/ bárzo mie to ímući. Mącz* 4a, 223d, 250a, 341b; *GórnDworz* Cc6; *GrzegŚm* 15; *HistLan* A3, C; *WujJud* A7v, 186; *RejPosWstaw* [41⁴], 44; Zás wierni zá ták prętką obronę/ y zá tak możnego obrońcę Páná Bogá nie pomáłu á fłufnie wyflawiali. *BudBibKaw* A2v; *CzechRozm* 145, 218; *PaprPan* Ff4v; *KarnNap ktv*; Wierzmi bym się niegniewał/ niepomáłu bych Cię teraz bił [O quam te ... caederem] *ModrzBaz* 7v; áczćiby więcey kófztowało murowanie/ ále íam pożytek niepomáłuby [multis nominibus] kófztu wielkość nágródził *ModrzBaz* 35v, 19, 59v, 92v, 98, 102v (10); *Oczko* 1v, 32; Trafíło íę ífz íam tefz záchorzał niepomáłu *SkarŻyw* 334, 31, 538; *CzechEp* 86, 107; *CzechEpPORz* *3v; *ReszList* 159, 188; *WerGość* 209, 210, 265; *KochTarn* 75; PRzez pochłébtwá powiádam to wfzędý o tobie/ Ześ mié íście zniewolił niepomáłu íobie *PudłFr* 52, 78; *GórnRozm* Kv; *ActReg* 53; *Phil* G4, N2; *KochFrag* 49 [2 r.]; *OrzJan* 62; *WujNT* 517 [2 r.]; *SarnStat* 283, 808, 819; *GrabPospR* L2v; *SkarKaz*)(4; *CiekPotr* 82; *GosłCast* 73; *PaxLiz* B4; *ZbylPrzyg* B3v. Cf *W* połączeniu z prefiksálnym czasownikiem intensywnym.

W połączeniu z prefiksalnym czasownikiem intensywnym [z przedrostkiem roz-] (2): Iáko też zás Antyochus Krol roziaádfy fie nie pomáú dał wypráwę Lífiaáfowi/ áby ná lud Zydowfki walczył *Leop* 1.*Mach* 3 arg, *Ps* 106/38.

W połączeniu z przymiotnikiem (11): *Leop* 1.*Reg* 11/15; *LeovPrzep* E3v; zda mi fię żeby było niepomáú pożyteczne [*haud scio an non multum prodesse*] rozdanie vrzędow/ iákie był Moizéfz/ zá rádá Iethronowá/ vczyñił. *ModrzBaz* 83, 130v; *ModrzBazBud* ¶6v; *KochOdpr* B4v; *SkarŻyw* 411; *PudlFr* 67; *GórnRozm* B4, G3. Cf W połączeniu z comp przymiotnika.

W połączeniu z comp przymiotnika = dużo (1): niepomáú go fábzfym vczyñić mogá *Oczko* 13v.

W połączeniu z imiesłowem przymiotnikowym (9): *Leop Ier* 50/12; *RejPosWstaw* 42; *BudNT* Kk5v; *ModrzBaz* 97; Czym niepomáú obrufzony krol/ ípytał go *SkarŻyw* 304; *ReszPrz* 3; *ActReg* 41, 54; *WujNT Act* 20/12.

W charakterystycznych połączeniach: nie po máú bawić, bić, (po-, z)bládzic (3), w brew dać, być na pomocy, chłóścic, (po)cieszyć się (pocieszon) (7), cięzki, dręczyć, dziękować, dziwować się, (za)frasować się, (ufrasowany) (4), gnieść, (za)gniewać się (2), godzić się, gorący, grzeszyć (2), kochać się, mylić się, naganiać, naginać się, nagrodzić, obrazić się (obrazić) (2), oszukać, piękny, pobierać, pobudzić się (wzbudzić) (2), podać się, podpierać, pofalszowany, popchnąć, pożądać, pożyteczny (2), pracować się, przymnożyć się, ratować, rość, rozjeść się, rozplódzic się, roztargniony, rozumieć, (ob-, wz)ruszyć (obruszony, naruszony) (5), słabszy, służyć, starać się, strzec się, (prze)szkodzić (szkodliwy) (4), tesknić, trwożyć (zatrwożony) (2), usiłować, ważyć, wátlic, weselić się (wesół) (2), wezbrać, (po)winien (2), wykroczyć (2), wystawiać, wytrzeć się, zabołec, zachorzeć, zamoc się, zawstydać się, zelżony, zły, znaczyć się, zniewolić, zwojować, żałować (żal) (3).

Szereg: »nie po máú, (i) barzo« [*szyk* 1 : 1] (2): *Mącz* 341b; bárzochmy w tym y nie pomáú wykroczyli przeciwko temu rofkazániu Páñfkíemu *WerGość* 210.

»za málem« = *omal* (1) :

Połączenie: »za málem ... nie« (1): Tam Arfenius one iego popráwy pokazał y przewiodł/ ze zá málem Hośpodin więzieniem oney fwey dumy nieprzyplácił. *BudNT przedm* b7v.

»na male« = *niewiele* (1) : poczet dniow mych ktore znałz fám/ niech ich nieutracam/ aczkolwiek ich iest na male/ dai [= *niech*] ie ftrawie k twey tćcy chwale. *SeklPieś* 20.

»o male« = *niewiele, málo co* (2) : Bocz wemnię mego zdrowia/ iuż barzo o male. *RejFóz* B6; Flgowe drzewo piękne/ wyfoko ná fkále/ Málowáli/ á iágod iuż ná nim o mále. *RejZwierz* 116v.

»w male« = *trochę, niewiele, w małym stopniu, skromnie; in paucis Vulg; modice, paululum Mącz* (5) : Vcz fie dzis w male cirpietz/ abys tedy od cięzłfych mogł fie wybawitz. *OpecŻyw* [192]v; *Paululum oppido inter se differunt, Máłą różnicę miedzy fobą máyą. Albo bárzo w mále fie nie zgadzáyą. Mącz* 266b, 173b [2 r.].

W przeciwstawieniu: »w male ... w wielu« (1): Wmále byli trapieni/ ále w wielu dobrze będą ípráwieni *Leop Sap* 3/5.

VI. Zestawienia w funkcji nazw specjalnych (87) :

»liczba máła« = *liczba pojedyncza* [*szyk* 7 : 1] (8): A ten Elohim cíelec przy máley y wielkíey liczbie ftoi. *CzechRozm* 17v, 17, 17v [3 r.], *3; *CzechEp* 154, 301.

a. bot. (78) :

»mała (a. mniejsza) babka« = *Plantago lanceolata* L. (Rost); *babka lancetowata*, roślina z rodziny *babkowatych* (*Plantaginaceae*); *plantago minor* Mącz [szyk 2 : 1] (3): Też fok babczany/ mały babki/ z miodem pitym dany dwiema gogodzinami [!] przed quartaną ciepło wypić/ dziwną á niepołpolithą ma moc naprzeciw quartanie. *FalZioł* V 89v, I 14b; *Mącz* 303a.

»biedrzyńec mniejszy« = *Pimpinella saxifraga* L. (Rost); *biedrzyńec (mniejszy)*, roślina z rodziny *baldaszkowatych* (*Umbelliferae*) (1): Warz kofmaczek z biedrzyńcem (niebędziefzli miał mnieyſze⁸⁰ tedy łtym połpolitym, wſzytko dobrze) *FalZioł* I 113d.

»celidonija mniejsza« = *Ficaria ranunculoides* Moench. (Rost); *jaskier*, roślina z rodziny *jaskrowatych* (*Ranunculaceae*) (1): CZelidonia iełt ciepła y łucha w czwartym łopniu/ á iełt dwoiaka więćłza y mnieyłza *FalZioł* I 30a.

»centurzyja mniejsza« = *Erythraea centaurium* L. (Rost); *centuria*, roślina z rodziny *goryczkowatych* (*Gentianaceae*) (3): Centaurea. Czenturzyja Fieberkrawt. [...] iełth dwoiaka, iedna więćłza druga mnieyłza *FalZioł* I 24c, I 24d, V 85v.

»grzybienie mniejsze« = *Nuphar luteum* Sibth. et Sm. (Rost); *grzęł*, roślina z rodziny *grzybieniwatych* (*Nympheaceae*); *bardara minor*, *bechion*, *farfara*, *tussilago*, *ungula caballi* Cn (1): Vngula caballina. Końłkie kopyto. [...] TO ziele rołcie na mokhrych miełthczach [...] / kwiat ma żołti, piękny, iałny [...] / W przyrodeniu mało nieiełt podobny grzybieniu / theż ie lekarze zową grzybienie mnieyłze. *FalZioł* I 154a.

»mały jaskier« = *Chelidonium maius* L. (Rost); *jaskółcze ziele*, roślina z rodziny *makowatych* (*Papaveraceae*) (1): Chelidonia – Złotnik, celidonia, iaskółcze ziele. Mały iaskier. *Calep* 188a.

»kardamomum mniejsze« = prawdopodobnie jeden z gatunków rodzaju *Elettaria* (może *Elettaria cardamomum* White et Maton, *kardamon malabarski*) z rodziny *imbirowatych* (*Zingiberaceae*) lub *Carum carvi* L., *kminek zwyczajny*, roślina z rodziny *baldaszkowatych* (*Umbelliferae*) (2): CArdamomum iełt nalienie z iedne⁸⁰ drzewa Iełt ciepłe y łuche w wtorym łopniu / iełth dwoiaki więćłze y mnieyłze / więćłze iełt domowe / á mnieyłze iełt łefne / á to iełt rzeczłone polny kmin *FalZioł* III 7a.

»kokorzyk mniejszy« = *Arum italicum* Mill. (Rost); roślina z rodziny *obrazkowatych* (*Araceae*) (3): Kokorzyk. Poniemieczku Bruch wurtz. [...] TO ziele iełt dwoiaki, iedno mnieyłze á drugie więćłze *FalZioł* I 65d, I 65d, 66a.

»konik mniejszy« = *Trifolium pratense* L. (Rost); *koniczyna łąkowa (czerwona)*, roślina z rodziny *motylkowatych* (*Papilionaceae*) (2): Też Konik więćłzy y mnieyłzi bolenie mołzen y macice vłmierza *FalZioł* I 147d, I 147c.

»marzana mniejsza« = *Rubia peregrina* L. (Rost); *bylina* z rodziny *marzanowatych* (*Rubiaceae*) (2): iełth dwoiakha Marzana / iedna iełth domowa á druga polna / albo iedna więćłza á druga mnieyłza *FalZioł* I 121a, I 121a.

»mlecz mniejszy« = *Sonchus oleraceus* L. (Rost); *mlecz zwyczajny*, roślina z rodziny *złozonych* (*Compositae*) (1): [Ze spisu rzeczy:] Młecz wyłoki / 1. 202 b. f. 2. mnieyłzy / 223 b. f. 1. *SienLek* Xxx3.

»mały (a. mniejszy) niedośpiątek« = *Stellaria media* Vill. (Rost); *niedośpiątek*, roślina z rodziny goździkowatych (*Carophyllaceae*) [szyk 1 : 1] (2): THo ziele Niedśpiątek [!] iełth dwoiakhie iedno więthfze á drugie iełth mnieyfze *FalZioł* I 88d, I 89a.

»mała (a. mniejsza) ożanka« = *Gallium mollugo* L. (Rost); *przytulia pospolita*, roślina z rodziny marzanowatych (*Rubiaceae*); *trissago Calep* [szyk 7 : 5] (12): OZanka mała/ kthora fię Z groeczkiego ięzyka wykłada mała fońka albo choia ábowiem woniey zeft [!] to ziele fońnowey *FalZioł* I 36d, [+3]b, I 36d [2 r.], 37a [2 r.], b [2 r.], c, 37 żp, 141c; *Calep* 1088a.

»paproć mała (a. mniejsza)« = *żeńska odmiana paproci* (2): Páproć mała/ *Filix foemina*, Klein farenkraut. *SienLek* 209v, Xxx3.

»płesznik mniejszy (a. namniejszy)« = *prawdopodobnie Inula graveolens* Desf.; roślina z rodziny złożonych (*Compositae*) (5): PŁefznik [...] Więczfzy y namnieyfzy fą fobie podobni w lifciu y w kwieciu *FalZioł* I 114c, I 114c [3 r.], d.

»mniejsza pokrzywa« = *Urtica urens* L. (Rost); *żegawka*, roślina z rodziny pokrzywowatych (*Urticaceae*) (1): Potym ią [wodę z glist] wyymi á wezmi k temu wodki z mnieyfzey pokrzywy *FalZioł* V 117.

»polej mniejszy« = *Mentha pulegium* L. (Rost); *mięta polej*, roślina z rodziny wargowych (*Labiatae*) (1): [Ze spisu rzeczy:] Poléy mnieyfzy *SienLek* Xxx3.

»powoj mały« = *Convolvulus arvensis* L. (Rost); *powój polny*, roślina z rodziny powojowatych (*Convolvulaceae*); *amorgine, astericum, melampelos Calep* (5): Powoy máły/ Helxine, Ciffampelos, Windtglocken. *SienLek* 213, Xxx3v; *Calep* 63a, 107a, 648b.

»mniejszy rojownik« = *Sedum acre* L. (Rost); *rozchodnik ostry*, roślina z rodziny gruboszowatych (*Crassulaceae*) [szyk 1 : 1] (2): Mnieyfzy roiownik rofcie pośpolicie na murzech albo na fkałach *FalZioł* I 130d, I 130c.

»romanek mały« = *Tithymalus Esula* Hill. (Rost); roślina z rodziny wilczomleczowatych (*Euphorbiaceae*) (2): Romanek máły/ Heliofcopus, Tithymuli genus, Somen wendende Wolffsmilich. *SienLek* 241v, Xxx3v.

»rozchodnik mały« = *Sedum acre* L. (Rost); *rozchodnik ostry*, roślina z rodziny gruboszowatych (*Crassulaceae*) (1): [Ze spisu rzeczy:] Rozchodnik máły *SienLek* Xxx3v.

»rzepa mała« = *Brassica rapa* L. (Rost); *kapusta polna*, rzepa, roślina z rodziny krzyżowych (*Cruciferae*) (1): Druga rzepa iełth mała kthorą zową rapula ta czyni wiatry *FalZioł* I 120b.

»skoczek mniejszy« = *Tithymalus Lathyris* Hill. (Rost); roślina z rodziny wilczomleczowatych (*Euphorbiaceae*) [szyk 4 : 1] (5): Skoczek mnieyfzi połacinie Cathapucia minor *FalZioł* I 62b, I 62b, d [2 r.], V 104v.

»sosnka mniejsza (a. mała)« = *Tithymalus Cyparissa* Lam. (Rost); roślina z rodziny wilczomleczowatych (*Euphorbiaceae*) [szyk 6 : 1] (7): Efula minor. fońka mnieyfza. *FalZioł* [+3]c, I 31a, 36d, 42a, 42 żp, V 106v; *SienLek* 218v.

»mały (a. mniejszy) ślaz« = *Malva rotundifolia* L. (Rost); *ślaz drobnokwiatowy*, roślina z rodziny ślazowatych (*Malvaceae*) [szyk 4 : 3] (7): *FalZioł* V 98v; weźmi noftrzk/ siemieniá lniánego/

koźiorożcu/ ślazu małego/ ftłucz tho á warz w wodzie z fádłem *SienLek* 117, 81v, 113, 129, 221v, Xxx3v.

»wężownik mniejszy« = *Arum italicum* Mill. (Rost); roślina z rodziny obrazkowatych (*Araceae*) (1): wężownik ieft duoiaki/ ieden więtfzy á drugi mnieyfzy *FalZioł* I 126b.

»żółty podroźnik mały« = *Chondrilla iuncea* L.; *chondrilla sztywina*, roślina z rodziny złożonych (*Compositae*) (1): Żółty podroźnik mały/ Hieracium minus: Habichtkraut klein. *SienLek* 249.

»żywokost mniejszy« = *Prunella vulgaris* L. (Rost); *głowienka pospolita*, roślina z rodziny wargowych (*Labiatae*) [szyk 2 : 1] (3): Żywokost mnieifzi ma mocz ocieraiącą *FalZioł* I 38a, I 38b, 113d.

b. zool. (1) :

»sowka mała« = *Strix aluco*; *puszczyk*, ptak z rodziny sów (*Strigidae*) (1): Ulula, Sowá puźczyk też zowá niektorzy Sówka/ máła. *Mącz* 501d.

VII. n-loc (149) :

a. Miejscowości (40) :

»Małe« (3):

Zestawienie w funkcji n-pers (3): Woyćiech z Málého Lęczycki *SarnStat* 380, 383, 996.

Zestawienia: »Mniejsza Dąbrowka« (1): Iako my tho wyemy ysch slyachethny Yabram schyn nyegdy mycolayow zigmunthow szmnyeyschey dambrowky nyeszbil. *ZapWar* 1526 nr 2343.

»Dybra Mała« (1): Dybrá álbo Dobrá/ máła y wielga/ kthore był Turek iego oycu wydárł/ poddáli fie Skánderbegowi *BielKron* 244.

»Mały, Mniejszy Męci(e)rzysz« [szyk 5 : 1] (4 : 2): yakom ya nyeukrath konya stanyey czyschawego na ymyenyv chrzanowye gynaczey mnyeyschem maczyerzyschu *ZapWar* 1537 nr 2573, 1512 nr 2105, 1521 nr 2272, 2273, 1530 nr 2397 [2 r.].

»Nowogrod Mały« = *Niżni Nowgorod* (1): Okká rzeká [...] Potym do Wolgi niżey Nowogrodá máłego w pada. *BielKron* 431.

»Mała Oleśnica« (1): Item zeznal yfch wye o them pewnye ze yeronym Zeliłlawfky bywa y przechowywane myewa v śchpigla kthori myąfzka myedzi mala olyefznycza a myedzy Namiloflowem *LibMal* 1546/121v.

»Mała Opacz« [szyk 1 : 1] (2): yakom ya nyenyaszethl nyagymyeny yanya dzerszkowycz zopaczy myaley *ZapWar* 1513 nr 2126, 1513 nr 2126.

»Małe Parzniewo« (1): Iako ya tho vyem ysche szlyachathny Nykolay zmalego parznyewa poczesnye zywy v syemy mazovyeczkyey *ZapWar* 1522 nr 2269.

»Mniejsze Pielaskowo« (1): yakom ya nyesbył robothnego Iakvba paluch kmyeczya Swyathszego pyelaskowa Slachethnego maczyeya Smnyeyshego pyelaskowa *ZapWar* 1529 nr 2353.

»Małe Podlesie« (15): Sliachetny Matis Ćieszycza. żądał ieft od nas pińania proteftaciey, którą wczynił w Małym Podliefiu *ZapKościer* 1580/15v, 1580/12v, 13v, 15, 16, 1583/39 [2 r.] (15).

»Pogroszewo Mniejsze« (1): yakom szya ya vgednal przesgednącze slyachethne szepana Swythkow y thesz dzyerska spogroszewa mnyeyszego Slyachethnym mychalem zrokythk opoząk y owyprawa *ZapWar* b.r. nr 2117.

»Małe Rybie« (1): Jako oczecz moy phalk zadzyerszal pothla lystu xanszanczego vysze trzech lath wpokogyuu namalem Rybyu *ZapWar 1508 nr 2040*.

»Mały Staban« (1): y z pięćią wsi/ które do miáfteczká y powiátu Molhowfen należały: to ieft/ wielki Stában/ máły Stában/ Schonemor/ Pomerendorff/ y Wolffdre. *SarnStat 1090*.

»Mniejsze, Małe Tarchomino« [szyk 3 : 1] (3 : 1): yako ya nyeporał y nyeposzył gwálthem na czaszczy dorothyey zythem na małem tharchomynye *ZapWar 1511 nr 2098, 1542 nr 2504 [3 r.]*.

»Małe Wierzuchowo« (1): yako yą tho vyem ysz szlyachethny woyczyech zmalego vyerzuchowa nyezbył szlyachethnego vawrzyncza ząlyeszneho szregul. *ZapWar 1513 nr 2094*.

b. Krainy (106) :

Zestawienia: »Armenija Mała« = starożytna kraina położona między Kapadocją, Armenią właściwą i Morzem Czarnym (1): Przy nim [królestwie Kolchis] Iberyja/ Albánia/ Báktrianá/ Zogdyaná/ Armenia wielka y máła. *BielKron 269v*.

»Mniejsza, Mała Azyja« = *Asia Minor Miech, Mącz* [szyk 17 : 17] (18 : 16): Amazones [...] Afia mniefzją poliadły y miafto wielkie Ephefum założyły j zbudowały *MiechGlab 36, 65; BibRadz I 74d marg; Mltylená* w Azyey máley miafto ná wyfpie morfkim Egeo/ czáfu Moizelzá założone było *BielKron 27, 112, 116v, 123v [2 r.], 178v, 240v (17); Bithinia, Kráyiná* mniefzney Afiey pográniczna Gálláciey/ Mifiey y Páflágoniey. *Mącz 25c, 37a, 38d, 53d, 201d, 298c, 312b, 466b; BielSpr 60; StryjKron 11, 16; WujNT 510, 666, 693*.

»Mały Eipt« = *nie istniejąca kraina, rzekomo ojczyzna Cyganów* [szyk 1 : 1] (2): Powiádaią [Cyganie] thez v nas/ iż im Thurcy zámknęli drogę do ich kráiny/ to ieft do máłego Egiptu *BielKron 262, 262*.

»Fryjja Mała« (1): Potym [Aleksander] Gordyn wzyął/ który leży miedzy Frygią máłą y wielką *BielKron 124*.

»Indyja Mała, Mniejsza« = *Indie Przedgangesowe* [szyk 4 : 1] (4 : 1): *FalZioł III 2d; Indyja* [...] ieft máła y wielka [...]/ którą Gánges rzeká wielka rozdziela/ wielka Indyja kthora ieft zá rzeką ku wřchodu fłóńcá/ á co ku zachodu tho máła. *BielKron 268v, 144, 267v*.

»Misyja Mała« = *provincia rzymska Moesia Superior* (3): *BielKron 170v, 338v; [Serbowie]* ktorzy tę Ziemię opánowali/ gdzie była przedtym Miřfia máła/ dziś Serbią zowiá álbo Seruią/ Bulgarowie gdzie przedtym Miřfia wielka *StryjKron 100*.

»Mała, Mniejsza Polska« = *Małopolska; Minor Polonia Miech, Modrz, JanStat; Cracovia JanStat* (57 : 3): *MiechGlab 10; Diar 92 [2 r.], 94 [2 r.]; Vítawilifmy/* iż gdyby był kto pozwan przed nas z Wielkiej Polfki/ á mybychmy byli ná ten czas w máley Polfzcie: tákiemu ma być Rok przełożon od położenia Pozwu zá cztery niedzyele. *UstPraw Av, Av; OrzRozm T3v [2 r.]; BielKron 361v, 364v, 365v, 384v, 392 (11); LeovPrzep E2v, Gv; GrzepGeom I2v; ModrzBaz 123v; StryjKron 477; PaprUp A4v, E4v; GostGospSieb +4; SarnStat *7v, 51, 56, 88 [2 r.], 102 (29); VotSzl Cv, D4v; SkarKazSej 703a*.

c. Dzielnica miasta (2) :

Zestawienie: »Mała Strona« = *Malá Strana w Pradze* (2): Thowarziřchili řtemtho řzwythalfkym opoczka woyczyech, [...] Waczław syn Iana szwytafskiego spragy kthori myąřchka na máley stronye *LibMal 1545/99, 1550/154v*.

d. Wyspa (1) :

Zestawienie: »Żoława Mała« (1): Gdańskie miełczżany dárowano tym co pierwey dawáli/ to iest/ fiedm set grzywien z mieyfkiego dochodu/ y wżytki młyny mieyfkie z wyłpy z Zoławą málą y ze wśiámi ktore ná nich są *BielKron* 391v.

VIII. Zestawienia w funkcji n-pers (33) :

»Mały Karzeł« [szyk 1 : 1] (2): Zoftáwił po łobie fyná Ládziłáwá á Márią dziewkę/ ktora byłą zá máłym Kárłem. *BielKron* 302v, 302v.

»(święty) Jakub Mniejszy, Mały« = *Iacobus Minor Vulg* (25 : 1): *OpecŻyw* 176v; *WróbŻołt* X2v; *MurzNT* 151; *BielKron* 137, 139v, 144v, 145 [2 r.], 148v; áby ono piłmo wyłóżyć mogli/ gdzie fię Apoštoł Iákub mnieyfy/ zowie brátem Páná náżego *SkarŻyw* 242, 242 [2 r.]; *LatHar* +6v, 227, 245, 428, 430, 714; *WujNT Mar* 15/40, s. 227 [2 r.], 510, 511, 515, 784 *marg*, 832.

»Jozef Mniejszy« (1); Iozeph mnieyfy L. ten miał dobre záchowanie s Ptolomeuem Ewergetem/ Arfefem go miánuie Euzebius. *BielKron* 118.

»Piotrek Mały« (1): dal Lithwynowy kthori na wozye them lyezall, pyotrek mali yeden theff fthowarziłhwa thego szyekyerka wglową obuchem thak afch vczyekl *LibMal* 1547/129v.

»Teodozyjus Mniejszy« (3): THEodozyus mnieyfy fyn Arkádyułow Cefarz/ pánował w Konstántynopolu lat XLV *BielKron* 159v; *SkarKazSej* 680v [2 r.].

IX. Zestawienia w funkcji n-ethn (3) :

»Ormianie Mali« (1): bes wątpienia wieleby ich przyštáło do náżych odstápiwfy Turkow/ Iáko Bulgárowie/ Bołnowie/ y wżyfcy Słowacy/ takież Ormiánie oby wiedzzy y máli/ y wiele inych Kráin/ ták w Natoliej iáko w Europie. *BielSpr* 58v.

»Mali Polanie (a. Polacy)« = *Małopolanie; Poloni Minores Miech* [szyk 1 : 1] (2): *MiechGlab* 52; Po śmierci cnotliwe⁸⁰ páná Henryká zábitego od Tátar/ wybráli łobie máli Polacy zá páná fyná iego Bolełłáwá łyłego *BielKron* 361.

X. Zestawienia w funkcji n-pr (4) :

»Mniejsze Kolleijum« = *Collegium Minus* [szyk 1 : 1] (2): Dan w Krakowie z Collegium Mniefzgego 12. dnia Cżyrwca. Od bożego narodzenia roku 1539. *WróbŻołtGlab* A5v, A4.

astron. »Mniejszy Miedzwiadek (a. Niedźwiedź)« = *gwiazdozbiór Mała Niedźwiedzica; Cynosura Mqcz, Calep; Minor Ursa Mqcz* [szyk 1 : 1] (2): Cynosura, Canis cauda interpretatur, quae et minor ursa dicitur Gwiazdá niebieska/ którą mniefzłym miedzwiatkiem zową *Mqcz* 76c; *Calep* 284a.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (36) : Exiguus, Máły. *Mqcz* 110d; Micros, Latine parvus, Máły. *Mqcz* 220d, 222d [2 r.], 228a, 282b [3 r.], 295a, 332c (13); *Calag* 309a; Exilis – Máły, podły. *Calep* 389a, 389a, 476b, 668a, 759b [3 r.], 778b (15).

W przekładach łacińskich dem. rzeczowników wieloznacznych (2): Conclusiuncula – Małe zawarczię. *Calep* 233b; Vindemiola – Małe winna zbieranię. *Calep* 1125a.

W przeciwstawieniu: »mały ... wielki« (2): *Mqcz* 310b; Extenuo – Z wielkiej rzeczy mała czinię, ponizám, zmnieifzám. *Calep* 397a.

Szereg: »albo wielki, albo mały« (1): Hyperbole, Latine superlatio vel superiectio, Przeyęcie/przewżżęcie [!] gdy przeymuyemy rzecz słowy nád miárę y nád podobieńftwo/ to yeft/ álbo názbyt wielka álbo názbyt [!] máła. *Mqcz* 160d.

a. *W funkcji rzeczownika (2) :*

W przeciwstawieniu: »mniejszy ... więtszy« (1): Aquilam cornix provocat, Proverb. Mniejszy sie ná więtfzego miece. *Mqcz* 13c.

α. *Coś małego [w odmianie niezłożonej] (1) :*

W przeciwstawieniu: »mało ... wiele« (1): W nadzieię wiela máła nie opuźczay. *BierEz* H3.
[Cf **MIAŻSZY** znac. 4.c. *GlabGad* E3v].

Cf **MAŁONOGI, MAŁOOCZKI, MAŁOOKI, [MAŁOWIAREK], MAŁOWIERNY, NIEMAL, NIEMAŁY, PRZYMNIEJSZY, PRZYMNIEJSZYM**

RS